

ISSN 1563-0226
eISSN 2617-1864

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ХАБАРШЫ

Шығыстану сериясы

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЪ-ФАРАБИ

ВЕСТНИК

Серия востоковедения

AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

JOURNAL

of Oriental Studies

№1(96)

Алматы
«Қазақ университеті»
2021

ХАБАРШЫ

ШЫҒЫСТАНУ СЕРИЯСЫ № 1 (96) наурыз

ISSN 1563-0226
eISSN 2617-1864

04.05.2017 ж. Қазақстан Республикасының Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрлігінде тіркелген

Күәлік №16506-Ж.

Журнал жылына 4 рет жарыққа шығады
(наурыз, маусым, қыркүйек, желтоқсан)

ЖАУАПТЫ ХАТШЫ

Турар А.С., PhD докторант (Қазақстан)
Телефон: +7 778 527 3341,
E-mail: aidanaturar1995@gmail.com

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

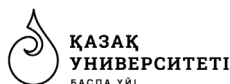
Надирова Г.Е., филол.ғ.д., проф. – ғылыми редактор
(Қазақстан)
Габдуллин К.Т., PhD – ғылыми редактордың
орынбасары (Қазақстан)
Алдабек Н.Ә., т.ғ.д., профессор (Қазақстан)
Ким Г.Н., т.ғ.д., профессор (Қазақстан)
Ерекешова Л.Г., т.ғ.д., доцент (Қазақстан)
Шадкам З., ф.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Эгамбердиев М.З., т.ғ.к., қауымд. профессор
(Қазақстан)
Кокеева Д.М., ф.ғ.к., қауымд. профессор (Қазақстан)
Мевлют Эрдем (Mevlut Erdem), профессор (Түркия)

Нуреттин Демир (Nurettin Demir), профессор
(Түркия)
Мустафа Изуддин (Mustafa Izuddin), PhD
(Малайзия)
Чжао Цюань-шэн (Zhao Quan-sheng), профессор
(США)
Масару Тономура, профессор (Жапония)
Хаслина Бинти Хассан (Haslina Binti Hassan), PhD
(Малайзия)
Джалал Илсайд (Galal Elsaeed), профессор (Египет)
Мехмет Нажи Онал (Mehmet Naci Onal), профессор,
доктор (Түркия)

Шығыстану сериясы Шығыс елдері тарихы, саясаты, экономикасы, мәдениеті,
тіл білімі мен әдебиеті, тіл оқыту әдістемелері бағыттарын қамтиды.

Министерство образования и науки
Республики Казахстан
Официальный интернет-ресурс
Комитета по контролю в сфере
образования и науки

Жоба менеджері

Гүлмира Шахкозова
Телефон: +77017242911
E-mail: Gulmira.Shakkozova@kaznu.kz

Редакторлары:

Гүлмира Бекбердиева, Агила Хасанқызы

Компьютерде беттеген

Айгүл Алдашева

ИБ № 14320

Пішімі 60x84 1/8. Көлемі 7,5 б.т. Тапсырыс № 2349.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспа үйі.
050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.
«Қазақ университеті» баспа үйінің баспаханасында басылды.

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2021

1-бөлім
ШЫҒЫС ФИЛОЛОГИЯСЫ

Section 1
ORIENTAL PHILOLOGY

Раздел 1
ВОСТОЧНАЯ ФИЛОЛОГИЯ

Ы.М. Палтөре

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.
e-mail: yktyiar@inbox.ru

ӘЛ-ФАРАБИДЫҢ «УСУЛ ЫИМ АТ-ТАБИЬА» АТТЫ ТРАКТАТЫ МӘТІНІНДЕГІ ҚҰРАН АЯТТАРЫНА ТАЛДАУ

Бұл зерттеу ҚР БЖҒМ-ның АР08857715 «Әл-Фараби трактаттарындағы теоллингвистикалық дискурс («Усул ыим ат-табиьа», «Китабул-Ахлақ» және «Китабул-Хуруф» еңбектері негізінде)» атты жоба аясында даярланды. Әл-Фарабидың «Мақалаат ар-Рафиьа фии усул ыим ат-табиьа» (Табиғат ғылымының негіздері жайлы жоғары мақалалар кітабы) атты трактатының біздің зерттеуіміз бойынша қазіргі кезде үш нұсқасы бар. Бұл трактат 1951 жылы түркиялық зерттеуші Айдын Сайылы (Aydin SAYILI) мен Нежати Лугал (Necati LUGAL) тарапынан түрік тіліне аударылған. Ал 1978 жылы қазақ тіліне аударылғандығы туралы мәлімет берілсе де күні бүгінге дейін бұл трактаттың қазақша аудармасы ғылыми айналымда жоқ. Әл-Фараби бұл трактатында өзінің негізгі ой-тұжырымдарын Құран және хадис мәтіндерімен дәйектеп, түп төркіні «Адамды» тануға бағыттайды. Осылайша «ақыл», «рух» және «нәпсі» ұғымдарын жеке-жеке талдап түсіндіреді. Мысалы, «Ақыл» жайында сөз еткенде алдымен ақылдың нұрдан, ал нұрдың жаратушы Иеден бастау алатындығын алға тартады. Өз пікірін қуаттау үшін Құран аятын келтіреді. Осы сияқты «Рух» және «Нәпсі» ұғымдарын түсіндіру кезінде де діни мәтіндер, яғни аят-хадистер сабақтастырылып, негізгі ой-тұжырымдармен мазмұндасып жатады. Бұл мақалада Әбу Насыр әл-Фарабидың «Усул ыим ат-табиьа» атты трактаты мәтіні ішіндегі қасиетті Құран аяттары топтастырылып, олардың қазақша аудармалары, қолданылу дәйектемелері талдауға түседі.

Түйін сөздер: әл-Фараби, қолжазба, Мақалаат әр-Раиьа, түпнұсқа мәтін, аударма, Құран аяттары.

Paltore Yktyiar

Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty
e-mail: yktyiar@inbox.ru

Analysis of the verses (poetries) of the Qur'an in the text of the treatise of al-Farabi «Usul 'ilm at-Tabiya»

Currently according to our research Al-Farabi's treatise «Makalaat ar-Rafi'a fii usul 'ilm at-tabiya» has three versions. This treatise was translated into Turkish in 1951 by Turkish scholars Aydin Sayili and Necati Lugal. Despite the fact that this treatise was translated into the Kazakh in 1978, actually its Kazakh translation is not in scientific application. In this treatise, al-Farabi substantiates his main ideas with the verses of the Qur'an and texts from the hadith and emphasizes the cognition of «Adam» (man). Thus, the concepts of «Akl» (mind), «Rukh» (spirit) and «Nafs» are considered separately. To confirm his point of view, al-Farabi quotes verses from the Qur'an. And during interpretation the concepts of «Rukh» and «Nafs» he confirms his theories with religious texts. Thus, al-Farabi's ideas are closely associated with the content of the Qur'an. This article contains the portries of the Holy Qur'an quoted in the text of the treatise of Abu Nasr al-Farabi «Usul 'ilm at-Tabiya» and analyzes their Kazakh translations and arguments.

Key words: al-Farabi, manuscript, Usul 'ilm at-Tabiya, original text, translation, verses of the Qur'an.

Ы.М. Палтөре

Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы
e-mail: yktyiar@inbox.ru

Анализ аятов (стихов) Корана в тексте трактата аль-Фараби «Усул ыим ат-табиьа»

Трактат аль-Фараби «Мақалаат ар-Рафиьа фии усули ыим ат-табиьа» по нашим исследованиям в настоящее время имеет три версии. Этот трактат был переведен на турецкий язык в 1951 году турецкими исследователями Айдыном Сайли и Неджати Лугалом. Хотя сообщалось, что в 1978 году данный трактат был переведен на казахский язык, но его казахский перевод в настоящее время не находится в научном обороте. В этом трактате аль-Фараби обосновывает свои основные идеи аятами Корана и текстами из хадиса и делает акцент на познание «Адама» (человека). Таким образом,

рассматриваются концепты «Акл» (разум), «Рух» (дух) и «Нафс» (душа) по отдельности. Чтобы подтвердить свою точку зрения, аль-Фараби цитирует стихи из Корана. А также при интерпретации понятий «Рух» и «Нафс» подтверждает свои теории религиозными текстами. Таким образом, идеи аль-Фараби тесно связываются с содержанием Корана. В данной статье собраны стихи Священного Корана, цитируемые в тексте трактата Абу Насра аль-Фараби «Усул ылым ат-табия» и проанализированы их казахские переводы и аргументы.

Ключевые слова: аль-Фараби, рукопись, *Усул ылым ат-табия*, оригинальный текст, перевод, аяты Корана.

Кіріспе

Әбу Насыр әл-Фараби трактаттарына назар аударғанда ол негізгі үш бастаудан сусындағандығын, нақтырақ айтқанда, өзі туып өскен ортадағы, алғашқы дүниетанымы қалыптасқан көшпенді Түркі мәдениеті, екіншісі, Құран мәтініне табан тірейтін мұсылмандық ислам мәдениеті, ал үшіншісі грек философиясымен астарласып жатқандығын көреміз.

Әбу Насыр әл-Фарабидың алғашқы дүниетанымы жастық шағында, туған жері – киелі Отырар жеріндегі түркілік мәдениеттің аясында қалыптасқаны ақиқат. Сондықтан болар түркілік дүниетанымның идеялары оның жазған трактаттарының кейбірінде қылаң береді. Әл-Фарабидың «Адам» туралы көзқарастарының түркілік мәдениет дәстүріне қатысты қырын ашу, оны тереңірек зерттеу бүгінде өзекті.

Әл-Фарабидың ой-пікірлерінің қалыптасуына тікелей әсер еткен қайнар көздерінің бірі – Ислам діні мен мәдениеті, қасиетті Құран дүниетанымы екендігі талас тудырмайды. Әрбір шығармасын Алланың атымен бастап, соңын Оған мадақ айтумен аяқтауы осы айтылғанға бір ғана дәлел. Мұнан бөлек «Дуъаул-Азим» (Ұлы дұға)¹ атты шағын трактаты бар екендігі белгілі. Осы тұста айтылуы тиіс бір мәселе әл-Фарабидың бізге жеткен трактаттары тәуелсіздікке дейін алдымен орыс тіліне, сосын барып орыс тілі арқылы қазақ тіліне аударылып, діни мәтіндерден, мұсылмандық дүниетанымнан мейлінше ұзақ талдауға түсті. Қолда бар аудармаларға зер салып, түпнұсқа мәтінмен салыстыра қайта қарағанымызда дінге, жаратушы Иеге қатысты ой-пікірлер қазақша-орысша аударма мәтіндерінде түпнұсқадан біршама ауытқып кеткендігін

байқауға болады. Сөзімізге дәйек ретінде айтар болсақ, әл-Фарабидың «*Шарх рисаләт Зәйнун әл-кәбир әл-юнәғани*»² атты трактатының 10 бетінде:

ولا يستكف من التعلم فان سقراط كان كثيرا ما يستفيد من تلامذته وأفلاطون كذلك وأرسطاطاليس كذلك فإن العلم كنز مدفون يفوز به من سهل الله طريقه إليه.

Қазақша аудармасы: «Адам оқуға атүсті қарамауы керек. Сократтың шәкірттері болған, Платон мен Аристотельде де шәкірттер болған. Өйткені ғылым дегеніміз көміліп жатқан қазына, оған тек Алла кімге жолын жеңілдетсе, сол ғана оған қол жеткізе алады...», – деген асты сызылған сөйлем қазақ тіліне «Өйткені ғылым дегеніміз көзі ашылмаған бұлақ сияқты емес пе, оған тек қана білім арқылы қол жеткізуге болады...»³, – деп аударылған. Біз бұл аударманың түпнұсқамен алыс-жақындығын талдамаймыз. Тек неге бұлай аударылғандығына көңіл аударсақ, қазақ тіліндегі аударма орыс тілі арқылы жасалғандығын байқауға болады. Себебі орыс тіліндегі аудармада: «... ведь наука – как закрытый родник, добиться пути к ней можно только с помощью знаний...»⁴ – деп берілген. Ал енді орыс тіліне 1985 жылдары неге бұлай аударылды деп сұраудың өзі қисынсыз.

Тақырыпты таңдауды дәйектеу және мақсаты мен міндеттері

Біз үшін басты мәселе – қазір әл-Фараби мұраларын тікелей түпнұсқадан аудару, ертеректе аударылғандарын қайта қарап, түпнұсқамен сәйкестендіріп, ұлттық дүниетаным аясында талдап, еліміздің игілігіне, ұлттық ғылымның дамуына пайдалану.

¹ «Китаб Уюн әл-анба-и фи табақат ал-атиббаи» II, 137 كتاب عيون الأنباء في طبقات الأطباء

² شرح رسالة زينون الكبير اليوناني للحاكم الفيلسوف المعلم الثاني أبي نصر محمد بن محمد ابن طرخان بن أوزلغ الفارابي الطبعة الأولى بمطبعة مجلس دائرة المعارف العثمانية الكائنة بحيدرآباد، سنة 1349 هـ (ص 10)

³ Әбу Насыр әл-Фараби. 10 томдық шығармалар жинағы. 1-том. Метафизика. – Астана: ТОО «Лотос-Астана», 2007. – 336 б. (59-бетте)

⁴ Аль-Фараби. Историко-философские трактаты. Алма-Ата: Наука, 1985. – Стр. 343-358.

Осы мақсатқа қол жеткізу үшін әл-Фарабидың бұрын-соңды қазақ не орыс тілінде аударылып, талқыға түсе қоймаған «*Китәб мақалаат әр-Рафиһа фи усул ғылым ат-табиға*» (كتاب مقالات الرافعة في أصول علم الطبيعة) (Табиғат ғылымының негіздері жайлы жоғары мақалалар кітабы⁵) атты трактатындағы діни мәтіндерді, қазірше тек қасиетті Құран аяттарына талдау жасайтын боламыз. Себебі бұл трактатта әл-Фарабидың негізгі ой-тұжырымдары Құран және хадис мәтіндерімен сабақтастырылып, дәйектеледі. Трактаттағы «Ақыл», «Рух» және «Нәпсі» ұғымдары түсіндіру кезінде аят-хадис мәтіндерімен мазмұндасып, үндестік табады.

Біз ең алдымен әл-Фарабидың осы «*Усул ғылым ат-табиға*» (Табиғат ғылымының негіздері) атты трактатының қолжазба нұсқалары туралы айта кетейік.

Әбу Насыр әл-Фараби өмірбаяны мен оның қолжазбалары туралы мәлімет беретін деректанулық, библиографиялық бағытта жазылған ортағасырлық араб тілді дереккөздерде аты аталмыш бұл трактат кездеспейтіндігін ашық айту керек. Бірақ фарабитанушы зерттеуші ғалымдардың тапқан қолжазба мәтінінде бұл трактат әл-Фарабиге тиесілі екендігі жазылған. Бұл қолжазба туралы еуропалық зерттеуші ғалым Карл Броккельман (Carl Brockelmann) өз еңбегінде әл-Фарабиге тиесілі қолжазба екендігін атап көрсетеді⁶. Қазір қолжазбаның үш нұсқасы бар екендігі айтылады. Біріншісі – Лейден университетінің кітапханасында Or 2.2930 тіркеу нөмерімен сақталған Лейден нұсқасы, екіншісі – 3.570 нөмерімен тіркелген Люнебург нұсқасы, ал үшіншісі – 375, 377 нөмерімен сақталған Манчестр нұсқасы⁷.

Осы трактаттың қолжазбасы 1951 жылы Түрік тарихи қоғамы басылымдары «Беллетен» журналының 57-ші нөмірінің 81-122 беттерінде (Türk Tarih Kurumu Yayınları. Belleten Dergisi. Cilt XV-57. Sayı – Ocak 1951) «*كتاب مقالات الرافعة في أصول علم الطبيعة للإمام الفارابي الحكيم* – Bilge imam el Farabinin “Tabiat İlminin Kökleri Hakkında Yüksek Makaleler Kitabı”» деген атаумен арабша мәтінімен қоса түрікше аудармасы қатар басылып, ғылыми айналымға енген. Түрікше

аудармасын түркиялық зерттеуші ғалым Айдын Сайылы (Aydin SAYILI) мен Нежати Лугал (Necati LUGAL) жасаған. Бұл басылымның арабша мәтінінің фотокөшірмесі еліміздегі «Ғылым Ордасы» РМК Орталық ғылыми кітапханада РФ597 нөмірімен сақтаулы тұр⁸.

Осы орайда, әл-Фарабидың біз сөз етіп отырған трактатына, оның түрік тіліндегі аудармасына сүйене отырып қазіргі кезде түрік тілінде «Әл-Фараби философиясындағы, көзқарасындағы адам», «Әл-Фараби шығармаларындағы Жаратушы мен Адам арасындағы байланыс» деген сияқты тақырыптарда көптеген ғылыми зерттеу жұмыстары жасалғандығын айта кету керек. Олардың кейбірінің электронды (pdf) нұсқалары көпшілікке қол жетімді.⁹

Әл-Фарабидың «*Усул ғылым ат-табиға*» (Табиғат ғылымының негіздері) атты трактаты жайында профессор Ақжан Машанов 1978 жылы «Білім және Еңбек» журналының №1 санында «Космология» атауымен жариялаған мақалада: «Ұлы ғалым әл-Фарабидың «Табиғат ғылымының негіздері» деген бұл еңбегі біздің елде алғаш рет аударылып басылып отыр. Арабша нұсқасы 1950 жылы Анкарада шыққан. Арабшадан қазақшаға аударған үш кісі: Елеусізов Ғаббас Омарұлы, Сәрсенбин Рахим, Мәндібайұлы Хажыбай. Бұл кісілер аударманың негізін дәл беруге, формасын сақтауға тырысқан...»¹⁰ деп жазады. Бірақ күні бүгінге дейін бұл трактаттың толық аударма нұсқасы ғылыми айналымда жоқ екендігі көпшілікке белгілі. Жоғарыда аты аталған журналда трактаттың соңғы бөлігінің ғана қазақша аудармасы А. Машановтың түсініктемелерімен қоса беріледі. Трактаттың толық аударма нұсқасы аталмыш журналдың басқа сандарында да кездеспейді. Сондықтан аударманың қазақша толық нұсқасы басылып-басылмағаны да қазірше бізге беймәлім. Біз бұл трактат кезінде қазақ тіліне аударылған болуы мүмкін, бірақ оның аудармасы толық басылым көрмей А. Машановтың жеке қорында қолжазба түрінде қалып қалған болуы ықтимал деген жорамал жасаймыз. Алдағы уақытта бұл мәселені барынша нақтылауға тырысатын боламыз.

⁵ Бұдан бұлай бұл трактатты қысқаша: «*Усул ғылым ат-табиға*» (Табиғат ғылымының негіздері) деп атаймыз.

⁶ Carl Brockelmann, Geschichte Der Arabischen Litteratur Vol.1 1943.234

⁷ نسخة مكتبة جامعة ليدن رقمها 2.2930 - Or 2 نسخة لاندبرغ رقمها 375, 377

⁸ Мәлімет мына сілтемеден алынды. - مستدرکات أعيان الشيعة - http://shiaonlineibrary.com ج ١ - الصفحة ١٦٨

⁸ Эл. нұсқасы: <http://library.kz/ru/elektronnaya-biblioteka-ru/resursy/elektronnaya-biblioteka-abu-nasr-al-farabi>

⁹Толығырақ мәлімет үшін сілтеме: http://www.turkiyatjournal.com/Makaleler/1241190892_20.pdf; <https://tezarsivi.com/farabi-felsefesinde-insan-tasavvuru>

¹⁰ «Білім және Еңбек» журналы, 1978 жыл. №1 саны, 22-бет.

Қазақстандағы фарабитанудың негізін қалаушы профессор А. Машанов жоғарыда айтылған мақаланың кіріспесінде: «...Бұл еңбегінде әл-Фараби бүкіл табиғат дүниесін, барлық әлемнің шыққан негізін, дамуын, табиғат философиясын берген. Осыған байланысты біз мұны «Космология» деп атадық. Көлемі қысқа кітапқа әл-Фараби талай тамаша қағидаларды сыйғызған.

Еске сала кететін бір нәрсе «космологияның» жазылу стилі жайында. Әл-Фараби заманында бүкіл ислам елінде таралған космология негізін Құран аятына, хадисқа сүйеніп айту дәстүрі болған. Әл-Фараби сол дәстүрді бұзбай қалдырған. Оның үстіне әл-Фараби сол аят-хадистерді жоғары, ғылыми-табиғи, философиялық негізінде түсінген, солай талдау беріп, сонымен ғылымды дамытқан, адам баласының ақыл-ой, ғылыми қабілетін жоғары дәрежеге көтерген»,¹¹ – деген пікір білдіреді. Профессор А. Машановтың бұл пікірімен толықтай қосылуға болады. Шынында Құран мәтіні адамзат баласын ғылым-білімге, тағат-құлшылыққа, еңбек етуге шақырып, жер үсті мен астындағы байлықтарды игілікке пайдалануға бұйырады. Жердің жаратылуы, оның адамзат баласының өмір сүруіне қолайлы етілгендігі жайында Құрандағы: Әнғам 101, Ағраф 54, Юнус 3, Hud 7, Рағад 3, Хижыр 19, 85, Нахыл 3, Әнбия 30, Фурқан 59, Сәжде 4, Фуссилат 9-11, Қаф 38, Зәрият 20, Хадид 4, Талақ 12 деген сияқты сүрелердің аяттарында баяндалады. Сондай-ақ, әһлі кітап иелерін (христиандар мен яһудилерді) Әли-Имран сүресінің 64-аятында және Бақара 178, Әли Имран 103-105, Әнфал 46, 61-63 аяттарында бірлікке шақырып, бүкіл адамзат баласын жұмыр жер бетінде береке-бірлік құруға үндейді. Адамдарды бөліп жармайды. Барша адамзат баласына арнап: «Сендерге көктердегі нәрселерді де, жердегі нәрселерді де толық бағындырды, бұл нәрселерде ойланатын адамдар үшін, әлбетте, белгілер бар», – (Құран: 45:13)¹² деген мағынадағы сияқты аяттарды паш етеді.

Әл-Фараби өз трактаттарында мұсылмандық діни түсініктерді, діни мәтіндерді орайына қарай пайдаланғандығы белгілі. Оның трактаттарын діни түсініктерден, Құран және хадис мәтіндерінен бөлек қарау немесе оған қарсы қою дұрыс емес. Біздің түсінігімізше әл-Фараби – озық ойлы, ғылым-білімді бойына тереңінен сіңірген әмбебап, үлгілі ұстаз. Әл-Фараби дін

саласын да жетік меңгерген. Діни түсініктерді де, діни мәтіндерді де кей трактаттарында кеңінен талдап түсіндіреді. Кейде Құран және хадис мәтіндерін өз ой-тұжырымдарына дәйек ретінде келтіреді.

Ғылыми зерттеу методологиясы

Бұл мақалада Әбу Насыр әл-Фарабидың «*Усул ғылым ат-табиға*» атты трактаты мәтіні ішіндегі қасиетті Құран аяттары топтастырылып, олардың қазақша аудармалары, қолданылу дәйектемелері талдауға түседі. Сонымен қатар, зерттеу барысында шетелдік және отандық зерттеушілердің тақырыпқа қатысты пікірлері авторлардың еңбектерінде ғылыми негіз және дереккөзі ретінде келтірілген. Мәтіндер герменевтикалық және салыстырмалы, стилистикалық зерттеу әдістерімен талданады.

Нәтижелері және талқылама

Әл-Фарабидың «*Усул ғылым ат-табиға*» (Табиғат ғылымының негіздері) атты трактаты екі тараудан, бірнеше бөлімнен тұрады. Трактаттың бірінші тарауында үш бөлім бар. Оның алғашқысы «Ақыл» жайында, екіншісі, «Рух», ал үшіншісі «Нәпсі» туралы түсінік, тұжырымдар Құран аяттары мен пайғамбар (с.ғ.с.) хадистерімен үндестіріліп, ой-пікір дәйектеледі. Ал екінші тарауда «Ақыл», «Рух», «Нәпсі» бірге қарастырылып, Адамның жаратылуы, алғаш жаратылған «Нұр», адамзат баласы мен Жаратушы Хақ тағала және табиғат арасындағы байланысы аят-хадистер аясында талқыға түседі. Біз осы мақалада трактаттағы Құран аяттарын ғана жинақтап, олардың қай сүренің қай аяттары екендігін анықтап көрсетеміз.

Әл-Фараби өз трактатын: «Расында, «Ақыл», «Рух» және «Нәпсі» бұлар бүкіл кемшілік атаулыдан пәк Аллаһ Тағаланың адам баласының ішіне орналастырған нәзік рухани үш рух екендігін біліңіз», – деп бастап, ақыл туралы сөз ете келе: «Оның әрекетінің, руханияттылығының қайнаркөзі (масдары) – «*Рухул-Әмрден*», яғни барлық рухтардың асылы бүкіл кемшілік атаулыдан пәк Аллаһ Тағаланың әмірі. Бұл әмір Оның уахиының бастауы (кені). Ғылымның, құдіреттің, *раббани ираданың* (құдайлық қалаудың) қайнаркөзі содан. Пайғамбарға (с.ғ.с.) келетін *илһамдардың* (аяндардың) да бастауы да

¹¹ «Білім және Еңбек» журналы, 1978 жыл. №1 саны, 22-бет.

¹² «Жәсия» сүресі, 13-аят. (45:13)

содан. Пайғамбар (с.ғ.с.) оны *илһам* қылып айтады да, ол өзіне қатысты уахи, өзгелерге қатысты *илһам* (аян) болады. Аллаһ Тағала: «... сол сияқты саған да Өз әмірімізден Рухты уахи еттік»,¹³ – деп баян етеді. Сондықтан да сүннетке кітап үкімі беріледі, өйткені Аллаһ Тағаланың: «Һәм ол желіктен сөйлемейді. Ол тек түсірілген уахи ғана»,¹⁴ – деген аятымен оның заңды аян екені расталады», – деп өз ойын Құран аяттарымен тұжырымдайды.

Әл-Фараби осы трактатында ақыл туралы пайымдауларын түсіндіре келе, «Алла оған берген бұл ғылымды, *раббани ираданы* қабылдай алу сырымен іске асады. Сонда Аллаһ білімдарға айна етіп жаратқан *илһами* ақыл нұры арқылы дененің барлық жеріндегі тыныштық қараңғылығына нұрын шашып, жарқырайды. Осылайша жүрек бұл нұрмен шегеленеді, әрі жүректегі нұр Алланың қалауын өз орнына тұрақтатқанда «жерлерім мен көктеріме сыймадым, тек мүмін құлымның жүрегіне сыйдым», – деді, яғни ғылымым, құдіретім, *ирадам* онда бар сипаттарым. Алла Тағаланың: «Әлде Аллаһ кеудесін исламға ашқан әрі Раббысының нұрына ілескен жан ба?»,¹⁵ – деген сөзі арқылы осыны меңзеген. Сондай-ақ Пайғамбарымыз (с.ғ.с.): «Егер нұр жүрекке кіретін болса, онда ол кеңейіп, (көкірек көзі) ашылады», – деп баян еткен...» – деп өз пікірлерін Құран аяттары мен Мұхаммед пайғамбардың (с.ғ.с.) хадистерін келтіре отырып дәйектейді.

Әл-Фарабидың «Усул ғылым ат-табиға» (Табиғат ғылымының негіздері) атты трактатының мәтінде мына төмендегі Құран аяттары кездеседі:

- «Аллаһ көктер мен жердің нұры. (Нұрландырушысы) Оның нұрының мысалы ішінде шырағы бар ойықтай, шырақ шынының ішінде...»;¹⁶

- «Ол (шырақ) шығыста да, батыста да емес, бір құт-берекелі зәйтүн ағашынан (майымен) тұтанады»;¹⁷

- «...Нұр үстіне нұр! Аллаһ қалағанын Өз нұрына бастайды. Аллаһ адамдарға мысалдар келтіреді. Әрі Аллаһ – әрбір нәрсені Білуші»;¹⁸

- «Онымен (Құранмен) Сенімді Рух түсті сенің жүрегіңе, ескертушілерден болуың үшін»;¹⁹

- «Сен қасиетті Рухтың оны Раббың тарапынан иман келтіргендерді нықтау үшін және мұсылмандарға тура жолбасшы, әрі сүйінші ретінде ақиқатпен түсіргендігін айт»;²⁰

- «Уахиы түсіп біткенше Құранды қайталауға асықпа. Және «Раббым! Білімімді арттыр!» деп айт»;²¹

- «Әрбір нәпсіге һәм оны үйлестіргенге серт! Әрі оған бұзықтығы мен тақуалығын аян еткен»;²²

- «Бүкіл билік Оның қолында. Әрі Ол әрбір нәрсеге Құдіретті»;²³

- «...Өлер уақытта жанды Аллаһ алады. Сондай-ақ өлмегендердің жанын ұйқыда алады.²⁴ Сосын өлуіне үкім берілгендердікін тоқтатады да басқалардікін белгілі бір мерзімге дейін жібереді. Сөз жоқ, мұнда түсінетін елге ғибраттар бар...»;²⁵

- «Сендерді де, жасағандарыңды да жаратқан...»;²⁶

- «... «Бол!» дейді де ол дереу бола қалады»;²⁷

- «Мен жындар мен адамдарды тек Өзіме құлшылық етулері үшін ғана жараттым»;²⁸

- «Әлде кәпір болғандар көктер мен жердің біртұтас болғандығын, сосын ол екеуін ажыратқанымызды көрмеген бе?...»;²⁹

- «Расында Біз дүние аспанын шамдармен (жұлдыздармен) безендірдік те, оны шайтандарды ататын етіп жасадық»;³⁰

- «Ол сондай (Алла) сендерге жұлдыздарды тура жол табуларың үшін жасаған...»;³¹

- «Көкте ризық-несібелерің мен өздеріңе уәде етілген бар»;³²

¹³ «Шура» сүресі, 52-аят (42:52)

¹⁴ «Нәжім» сүресі, 3-4 аяттар (53:3-4)

¹⁵ «Зумәр» сүресі, 22 аят (39:22)

¹⁶ «Нұр» сүресі, 35 аят (24:35)

¹⁷ «Нұр» сүресі, 35 аят (24:35)

¹⁸ «Нұр» сүресі, 35 аят (24:35)

¹⁹ «Шуғара» сүресі, 193-194-аяттар (26:193-194)

²⁰ «Нәхл» сүресі, 102-аят (16:102)

²¹ «Та-һа» сүресі, 114-аят (20:114)

²² «Шәмс» сүресі, 7-8-аяттар (91:7-8)

²³ «Мулк» сүресі, 1-аят (67:1)

²⁴ Сезім қабілеттері тоқтайды.

²⁵ «Саффат» сүресі, 96-аят (37:96)

²⁶ «Саффат» сүресі, 96-аят (37:96)

²⁷ «Бақара» сүресі, 117-аят (2:117)

²⁸ «Зарият» сүресі, 56-аяттар (51:56)

²⁹ «Әнбия» сүресі, 30-аяттар (21:30)

³⁰ «Мулк» сүресі, 5-аят (67:5)

³¹ «Әнғам» сүресі, 97-аят (6:97)

³² «Зарият» сүресі, 22-аяттар (51:22)

• «Көк пен жердің Раббысына серт! Шынында, ол сендердің сөйлегендеріңдей анық ақиқат!»³³ – деген мағынадағы аяттар кездеседі.

Бұл Құран аяттарының бәрі де негізгі ой-тұжырымдарды қуаттау кезінде немесе ойды жеткізу барысында пікірді кеңінен талдап түсіндіру үшін қолданылған.

Қорытынды

Әл-Фарабидың біз сөз етіп отырған «*Усул ылым ат-табиғиға*» (Табиғат ғылымының негіздері) атты трактатында Құран мәтініндегі «Шура» сүресі, 52-аят (42:52); «Нәжім» сүресі, 3-4 аяттар (53:3-4); «Зумәр» сүресі, 22 аят (39:22); «Нұр» сүресі, 35 аят (24:35); «Шуғара» сүресі, 193-194-аяттар (26:193-194); «Нәхл» сүресі, 102-аят (16:102); «Та-һа» сүресі, 114-аят (20:114); «Шәмс» сүресі, 7-8-аяттар (91:7-8); «Мүлк» сүресі, 1-аят (67:1); «Саффат» сүресі, 96-аят (37:96); «Бақара» сүресі, 117-аят (2:117); «Шәмс» сүресі, 8-аяттар (91:8); «Зарият» сүресі, 56-аяттар (51:56); «Әнбия» сүресі, 30-аяттар (21:30); «Мүлк» сүресі, 5-аят (67:5); «Әнғам» сүресі, 97-аят (6:97); «Зарият» сүресі, 22-23 аяттары (51:22-23) кездеседі. Мұнан бөлек, хадистер де берілген. Бірақ ол туралы біз бөлек мақалада айтатын боламыз.

Осы орайда, әл-Фараби бабамыз діни, Құран және хадис мәтіндерін өте жақсы білгендігін айту орынды. Құран мәтініндегі әр түрлі аяттарды қажетіне қарай еркін пайдаланғандығы мұның бір айғағы. Мұнан бөлек, кейбір Құран аяттарын келтіргенде ол аяттың мән-мағынасы нені меңзейтіндігін де талдап түсіндіреді. Сөзімізді қуаттау үшін мысал келтірер болсақ, әл-Фараби: «Адамға білім, құдірет және қалауды *илһам* ететін ақылдың нұры – мүміннің жүрегіне енгізген Алланың нұры. Бұл туралы Аллаһ Тағала: «Аллаһ көктер мен жердің нұры. (Нұрландырушысы) Оның нұрының мысалы ішінде шырағы бар ойықтай, шырақ шынының ішінде...», – деген мағынадағы аяты бар. Бұл аяттағы шырақтың нұры мүміннің жүрегіндегі (шырақ), яғни Мұхаммедтің (с.ғ.с) жүрегіндегі (нұр) шырақ секілді. Яғни шырақ жарқырап тұрған жері – оның көкірегі, ал оны шырақ болып жарқыратып тұрған – ақыл нұры. Бұл «шырақ шынының ішінде», яғни мүміннің

жүрегі «Жарқыраған жұлдыз сияқты». Демек мүміннің жүрегін ақылдың, білімнің, жақсылықтың нұры нұрландырған кезде жарқыраған жұлдызға теңейді. Мұны Аллаһ Тағала: «Ол (шырақ) шығыста да, батыста да емес, бір құт-берекелі зәйтүн ағашынан (майымен) тұтанады»³⁴, – деген аятында сипаттайды» – деп Құран аяттарының мән-мағынасын талдап түсіндіреді.

Талдауға түсіп отырған трактатта әл-Фараби Аллаһ Тағаланың: «Уахиы түсіп біткенше Құранды қайталауға асықпа. Және «Раббым! Білімімді арттыр!» деп айт»³⁵, – деген мағынадағы аятын былайша түсіндіреді. «Құран Кәрім арқылы пайғамбардың (с.ғ.с) жүрегінің ішіне уахи болып жеткен *илһамдардың* барлығы да «*Рухул-Құдыс*»-тан келген. Осыған байланысты уахиларды оның жүрегінің ішіне қойған кезде, оны Жәбірейіл (а.с.) естіртуден бұрын естіп қоятын... Сондықтан да Пайғамбарымыз (с.ғ.с) Жәбірейілден (а.с.) естімей тұрып Құранды тілімен айтатын. Аллаһ Тағала Пайғамбарды (с.ғ.с) бұлай істеуден тыйды. Және оны хабар ретінде дәл сол нәрселерді Жәбірейіл (а.с.) арқылы жүрегінің *захир* (сыртқы) құлағымен естімейінше, жүректің ішкі құлағында «*Рухул-Құдыс*»-тың уахиы арқылы келіп жеткен *илһамдарды* айтуда, хабар беруде асығыстық етпеді бұйырды. Шынында да, мұндай тәсіл пайғамбарлық сипатының жасалуы және Алланың оған пайғамбар болғандығы арқылы уахи еткен нәрсесін уахи болғанының дәлелі тұрғысынан дұрыс әрі қуатты болады», – деп түсіндіреді.

Міне, бұл мысал ретінде келтірілгендер әл-Фарабидың қаншалықты дінді тереңінен білетін ғұлама тұлға екендігін тағы да бір айғақтай түседі. Егер біз әл-Фарабидың «*Әл-ылым әл-иләһи*» (иләһи ілім, теология) жайында арнайы трактат жазғандығын ескерсек, сондай-ақ «Аллаһ *табарак* уа *тағала* барлық нәрсені жоқтан бар етіп Жаратушы, Ол – (Аллаһ) әл-Хақ, Біреу-ақ. Онда пайда болу да, жоғалу да жоқ»³⁶, – деген сияқты тұжырымды ойлары діни мәтін, түсініктермен сабақтасатын трактаттарын арнайы зерттеп, зерделеу мәселесі өзекті екендігі талас тудырмайды. Өйткені әл-Фараби: «Философияны зерттеу мақсатына келетін

³³ «Зарият» сүресі, 22-аяттар (51:23)

³⁴ «Нұр» сүресі, 35 аят (24:35)

³⁵ «Та-һа» сүресі, 114-аят (20:114)

³⁶ Әбу Насыр әл-Фарабидің нақыл сөздері (араб, казак, орыс тілдерінде) / Бас. ред. Ғ.М. Мұтанов. Құрас. ұжым.: Ж.С. Сандыбаев, Ы. Палтөре – Алматы: «Қазақ университеті» баспасы, 2020. – 230 б.

болсақ, мұның өзі – барлық нәрсенің қозғаушысы, себебі болып табылатын, өзгермейтін және бірегей бәрінен жоғары Жаратушы Тағаланы тану. Оның даналығы, әділеттілігі осы дүниені жасаушы және құрушы екенін көрсету»³⁷, – деп айтқан болатын. Демек, әл-Фараби шығармаларын тереңнен түсіну үшін

бізге грек философиясымен қатар мұсылмандық ислам мәдениетін, оның діни дүниетанымдық негіздерін, Құран және хадис мәтіндерімен жақыннан таныс болу, әрі оны бір кісідей білу қажеттілігі туындайды, бұл өз кезегінде әл-Фараби трактаттарын түсінуді жеңілдететіні ақиқат.

Әдебиеттер

- عيون الأنبياء في طبقات الأطباء المؤلف: أحمد بن القاسم بن خليفة بن يونس الخزرجي موفق الدين، أبو العباس ابن أبي أصيبعة المحقق: الدكتور نزار رضا الناشر: دار مكتبة الحياة – بيروت
- الفارابي حياته، آثاره، فلسفته. إعداد أحمد شمس الدين. دار الكتب العلمية بيروت، الطباعة الأولى 1990 م
- كتاب مقالات الرفيعة في أصول علم الطبيعة للإمام الفارابي الحكيم
- كارل بروكمان. تاريخ الأدب العربي الجزء الرابع، نقله إلى العربية الدكتور السيد يعقوب بكر والدكتور رمضان عبد التواب. الطبعة الثالثة، دار المعارف القاهرة
- شرح رسالة زينون الكبير اليوناني للحاكم الفيلسوف المعلم الثاني أبي نصر محمد بن محمد ابن طرخان بن أوزلغ الفارابي الطبعة الأولى بمطبعة مجلس دائرة المعارف العثمانية الكائنة بحيدرآباد، سنة 1349 هـ
- كتاب ما ينبغي أن يقدم قبل تعلم فلسفة أرسطو تصنيف محمد بن محمد الفارابي
- Әбу Насыр әл-Фараби. 10 томдық шығармалар жинағы. 1-том. Метафизика. – Астана: ТОО «Лотос-Астана», 2007. – 336 б. (59-бетте)
- Аль-Фараби. Историко-философские трактаты. – Алма-Ата: Наука, 1985.
- Carl Brockelmann, Geschichte Der Arabischen Litteratur Vol.1 1943. 234.
- «Білім және Еңбек» журналы, 1978 жыл. №1 саны.
- Bilge imam el Farabinin “Tabiat İlminin Kökleri Hakkında Yüksek Makaleler Kitabı” terc./Aydın SAYILI, Necati LUGAL Türk Tarih Kurumu Yayınları. Belleten Dergisi. Cilt XV-57. 1951
- Алтай Х. Құран Кәрім қазақша мағына және түсінігі. – Алматы, 2000. – 476 б.
- Қасиетті Құран және қазақ тіліндегі мағыналық аудармасы / Ауд. С.З. Ибадуллаев. – Алматы, 2015. – 774 б.
- Әбу Насыр әл-Фарабидың нақыл сөздері (араб, қазақ, орыс тілдерінде) / Бас. ред. Ғ.М. Мұтанов. Құрас. ұжым.: Ж.С. Сандыбаев, Ы.М. Палтөре. – Алматы: Қазақ университеті, 2020. – 230 б.
- Abu Nasir al-Farabi. (2007) Collection of works in 10 volumes. Volume 1 Metaphysics. Astana: Lotus-Astana LLP. – 336 p.
- Al-Farabi (1985) Historical and philosophical treatises. Alma-Ata. Science.
- Carl Brockelmann, (1978) Geschichte Der Arabischen Litteratur Vol.1 1943.234 Magazine "Education and Labor". №1.
- Aydın Sayili, Necati Lugal (1951) Bilge imam el Farabi's "Book of High Articles About the Roots of Natural Science" terc./ Turkish Historical Society Publications. Belleten Magazine. Volume XV-57.
- Altai H. (2000) The meaning and concept of the Holy Quran in Kazakh. Almaty. – 476 pages. S.Z. Ibadullaev (2015) Semantic translation of the Holy Quran and the Kazakh language / Aud. – Almaty, – 774 pages.
- Proverbs of Abu Nasir al-Farabi (in Arabic, Kazakh, Russian) (2020) / Bas. ed. G.M. Mutanov. Compilation. team: Sandybaev Zh.S., Paltore Y.M. – Almaty: Kazakh University Publishing House, 230 p.

³⁷كتاب ما ينبغي أن يقدم قبل تعلم فلسفة أرسطو تصنيف محمد بن محمد

الفارابي

O. Kabadayı Kırşehir Ahi Evran University, Turkey, Kırşehi
e-mail: kabadayiosman@yandex.com**TURKISH LANGUAGE RESEARCHES
IN MUSTAFA KEMAL ATATURK'S PERIOD**

Mustafa Kemal Atatürk was closely interested in Turkish history and Turkish language. He also gave great importance to Turkish culture in general manner. Furthermore, he attempted to improve and increase culture. He paid attention to language which carries culture and is an important element of culture. He tried to bring specific features as individualism and personality to Turkish language- the features that he aimed to bring to his nation in a republican country which were founded under the name of "Turk" and of which basic element was "culture". However, reforms about language cannot be reached to the solution with only a few legislations and in a short time. Language studies are related to culture and requires quite a long time. Being aware of the fact that language is the basis of culture, Atatürk extended language studies over a period of time by taking some steps.

The steps taken by Atatürk in order to improve and modernize Turkish language are the followings: founding of Institute of Turkic Studies, accepting of New Turkish Alphabet, founding of Turkish Language Investigation Association, organizing Turkish Language Congresses, Sun Language Theory, founding of Language and History-Geography Faculty, reproducing Turkish terms.

Key words: Mustafa Kemal Atatürk, Turkish language, Turkish language reform.

О. ҚабадайыҚыршехир Ахи Эвран университеті, Түркия, Қыршехир қ.,
e-mail: kabadayiosman@yandex.com**Мұстафа Кемал Ататүрік дәуіріндегі
түрік тілі зерттеулері**

Мұстафа Кемал Ататүрік Анадолы түріктерінің мәдениеті мен тарихының зерттеп-зерделенуімен қоса түрік тілінің заманауи тұрғыда дамуына үлкен мән берген. Ол Анадолы халқының ана тілі – түрік тілін өзіне тән мәдени астары мол, тарихи тамыры тереңде жатқан тіл деп таныған. Ататүрік, республика жариялана сала елдің болашағын «түрік», «мәдениет», «тіл» сияқты ұғымдармен тығыз байланыста қараған, осы бағытта аянбай еңбек етіп тер төгіп жүрген ғалымдарға қолдау көрсеткен. Бұған қоса тілге байланысты қандай да бір іс-әрекеттер бұйрық пен директиваларға бағына бермейтіндігін жақсы түсініп, аса күрделі де нәзік сала екендігін қаперде ұстаған. Түрік халқының мәдени жаңғыруы мен тілдік тұрғыда дамуының уақыт еншісінде екендігін де сезген. Ататүрік, түрік тілінің дамуы мен заманауи бағытта жаңғыруы тұрғысында мынандай атаулы шешімдер қабылдаған: Түркітану институтын құру; Жаңа түрік алфавитін қабылдау; Түрік тілін дамыту қоғамын құру, Түрік тілі құрылтайының тұрақты түрде өткізілуін қамтамасыз ету, «Күн тіл теориясын» насихаттау туралы; Тіл, тарих-география факультетін (институтын) құру туралы; Түрік тілі терминология комитетін құру туралы шешімдер қабылданды.

Түйін сөздер: Мұстафа Кемал Ататүрік, түрік тілі, түрік тілін жаңғырту концепциясы.

О. ҚабадайыУниверситет Кыршехир Ахи Эвран, Турция, г. Кыршехир
e-mail: kabadayiosman@yandex.com**Исследования турецкого языка
в период Мустафа Кемаль Ататюрка**

Мустафа Кемаль Ататюрк очень интересовался турецкой историей и турецким языком. Он также придавал большое значение турецкой культуре в целом. Кроме того, он пытался улучшить и поднять культуру. Он обратил внимание на язык, который несет культуру и является важным элементом культуры. Он пытался привнести в турецкий язык такие специфические черты, как индивидуализм и индивидуальность – черты, которые он стремился передать своей нации в республиканской стране, которая была основана под названием «тюрк» и основным элементом

которой была «культура». Однако языковые реформы не могут быть решены с помощью всего нескольких законодательных актов и в короткие сроки. Изучение языков связано с культурой и требует довольно длительного времени. Осознавая тот факт, что язык является основой культуры, Ататюрк в течение определенного периода времени расширял языковые исследования, принимая определенные шаги.

Шаги, предпринятые Ататюрком для улучшения и модернизации турецкого языка, заключаются в следующем: основание Института тюркских исследований, принятие нового турецкого алфавита, основание Ассоциации изучения турецкого языка, организация конгрессов по турецкому языку, теории солнечного языка, основание языка и Историко-географический факультет, воспроизводящий турецкие термины.

Ключевые слова: Мустафа Кемаль Ататюрк, турецкий язык, реформа турецкого языка.

Кіріспе

Мұстафа Кемал Ататүрік мемлекет басшысы және саяси қайраткер ретінде түрік тарихы мен түрік тілі зерттеулеріне үлкен мән беріп, осы арқылы жалпытүркілік мәдениет зерттеулеріне де ықпал етуді көздеген. Мемлекет басшысы ретінде мәдениетті қоғам құру үшін аянбай еңбек еткен. Түрік мәдениеті мен тіліне, тарихына байланысты маңызды шешімдер қабылдауда алдыңғы қатарда болған. Ататүрік, тіл білімі мен тарих ғылымын дамыту арқылы мәдениетті қоғам құруды аңсаған. Осы мақсатта халыққа арқа сүйеу қажет екендігін сезіп, «Ұлттық тіл» мен «Ұлттық тарих» атауымен белгілі болған ұран тастайды. Сөйтіп, Осман Сұлтандығы дәуірінде қағажу көріп, «көлеңкеде» қалып қойған түрік тіліне жаңаша тың серпіліс береді (Korkmaz 2005a: 774). Ататүрік «түрік» деп аталатын елдің негізін мәдениет құрайтындығын айта келе, жас республиканың алдында мәдениетті, зайырлы ел құру міндеті тұрғандығын, ол үшін жаңа адами тұлға қалыптастыру қажеттігін, ал тіл саясаты тұрғысында тілдік реформа аясында тілдік жаңғыру саясатын жүргізу қажеттігі бар екендігін үнемі айтып отырған. Бірақ тіл реформасы немесе тілге байланысты саясат қандай да бір қарар мен бұйрыққа бағына алмайтындықтан қысқа мерзімді немесе тактикалық әрекеттік объектісіне жатпайтындығын да қаперде ұстаған. Осылайша ұлттық мәдениеттің негізінде тіл тұрғандығын жақсы білген Ататүрік, басты-басты екі қоғамдық жаңғыруды уақыт тұрғысында жайып-таратып, мұның стратегиялық іс-жоспар екендігін белгілеп-нұсқап кеткен.

Тақырыпты тандауды дәйектеу, мақаланың мақсаты мен міндеттері

Түркия тарихында Ататүрік сияқты тілдік және мәдени істерге қызығушылық танытатын басқа саяси көшбасшы жоқ деп айтуға бола-

ды. Түркия Республикасының тұңғыш президенті Мұстафа Кемал Ататүрік мемлекет басшысы және саяси қайраткер ретінде түрік тілі зерттеулеріне үлкен мән берген. Ататүрік түрік тілін түлетіп, заманауи белеске көтеру үшін көптеген іс-жоспарға тікелей араласты. Бұл тақырып Ататүрік кезеңінде түрік тіліне қатысты жасалған жұмыстарды сипаттау үшін таңдалды. Біз Ататүрік кезеңінде түрік тіліне қатысты жасалған жұмыстарды зерттеп, осы тақырыптағы ізденістерге толықтыруларды ұсынамыз.

Материалдар мен зерттеу әдістері

Мақала жазу барысында қажетті деректерді дайындау үшін тақырыптың көлеміне, өзектілігіне және мәліметтердің әралуандылығына баса назар аударылды. Тақырыптың методологиялық негізін отандық әдебиеттер құрап отыр.

Қарастырылатын негізгі тақырыптар Ататүрік кезеңінде жүргізілген түрік тіліне қатысты іс-шаралар. Тақырыпқа қатысты әдебиеттердің ең негізгілерін түрік ғалымдарының іргелі зерттеулері құрады. Оларды мақала жазу барысында ғылыми талдаудан өткізу – зерттеудің басты міндеттерінің бірі болды. Олардың арасында айрықша түрік зерттеуші Зейнеп Қоркмаздың еңбектерінің орны бөлік.

Сондай-ақ ғылыми мақаланы жазуда Түрік ғалымдардың іргелі теориялық пікірлері мен тұжырымдары қолданыс тапты. Ғылыми мақалада тарихи-салыстырмалы, сипаттау, баяндау, саралау, тұжырымдау және жүйелеу әдістері пайдаланылды. Зерттеу жұмысын ұйымдастыруда тақырыптың өзекті мәселелерін объективті түрде шешуге талпыныс жасалды.

Талқылаулар мен нәтижелер

Ататүріктің революциялық қарқынмен жүргізген реформаларының түп төркіні елге тек

қана саяси өзгеріс емес, саяси-әлеуметтік және мәдени өзгеріс әкеліп қоғам санасын жаңғырту, дәуірі сұранысына қарай бейімдеу болатын. Ататүрік, «... іске асырып жатқан және алдағы уақытта да қолға алатын реформаларымыздың мақсаты Түркия Республикасын мекендейтін халықтың сана-сезімін ояту, жұртшылықтың мәдениетке деген, білім-ғылымға деген көзқарасын түбегейлі өзгерту болып табылады» дей келе, осы іс-жоспарының негізгі идеясын былайша тиянақтайды: түпкі мақсат ұлттық мәдениетті жаңғырту арқылы заманауи және мәдениетті қоғам орнату (Korkmaz 2005b: 920).

Ататүрік түрік тілін қайта түлетіп, заманауи белеске көтеру үшін мынадай іс-жоспарға тікелей араласты:

Түркітану институтын құру;

Жаңа түрік алфавитін қабылдау;

Түрік тілін дамыту қоғамын құру;

Түрік тілі құрылтайын тұрақты түрде өткізу;

Күн тіл теориясын насихаттау;

Тіл және тарих-география факультетін (институтын) құру;

Түрік тілінің терминологиясын қалыптастыру.

Түркітану институты

Азамат соғысын жеңіспен аяқтағаннан соң іле-шала 29 қазан 1923 ж. Түркия Республикасы жарияланды. Ержүрек, батыл түрік әскері жеңіске жеткеннен соң, ендігі кезек азаматтық қоғамның жеңісіне қол жеткізу болды. Оның өзегі мәдени реформа еді. Республика жариялана сала Ататүрік, Көпрүлүзаде Мехмет Фуатпен болған бір әңгімесінде Стамбұл университетінің жанынан түрік мәдениетін тіл, әдебиет, фольклор сияқты салаларда зерттеп-зерделей алатын ғылыми топ құру қажеттігін айта келе, осындай жауапты жұмысты өзіне тапсыратындығын білдіреді: «Фуат Бей, республикамызды құрдық, енді еліміздің білім мен ғылым саласындағы кемшілігін толтыруымыз қажет, оның уақыты келді. Сізге айтарым: тез арада Стамбұл Дарүлфүні (университеті) жанынан Түркітану зерттеу институтын құрыңыз» (Akalin 2004: 29).

Осы кездесуден соң бір жылдық дайындық жұмыстарынан кейін 12 қараша 1924 жылы, Министрлер Кеңесінің № 1111 шешімімен Стамбұл Дарүлфүніндегі (университетінде) Әдебиет филиалы (әдебиеттерді зерттеу орталығы) жанынан жаңа тұрпаттағы білім мен мәдениет орталығы – Түркітану институты ашылды. Тұңғыш басшысы болып Мехмет Фуат Көпрүлү тағайындалды (Özkan 1997: 3). Аталмыш институт Ататүріктің нұсқауымен қызметін бастаған

және түрік мәдениетін ғылыми тұрғыда зерттеп-зерделейтін ең алғашқы ғылыми ордалардың бірі болып саналады. Осы институт қазіргі уақытта да Стамбұл университетінің құрамында жұмыс істеп, бұрынғы атауымен, – *Түркітану зерттеулері институты* – ғылыми-зерттеу жұмыстарын одан әрі жалғастыруда.

Жаңа түрік әліпбиін қабылдау

Ататүрік басшылығымен басталған реформалардың ең басында латын негізді түрік алфавиті тұр. Бұл мәселе тек қана республика жарияланғаннан кейін емес одан да бұрынырақ кезеңде күн тәртібінде болып, жетекші тілші ғалымдардың назарында болғаны мәлім. Алайда ол кезде жаңа алфавитті практикалық өндіріске енгізудің уақыты еместігін сезген Ататүрік біршама уақыт кешеуілдетуге шешім қабылдаған еді. Оған қоса алфавит мәселесі көп уақытқа дейін қоғамдық пікір объектісіне айналмай жасырын ұсталғаны да шындық (Özüçetin 2003: 147).

17 ақпан – 4 наурыз 1923 ж. Ататүрік *Измир экономикалық конгресінде* латыннегізді түрік алфавитінің қолдаушысы және насихаттаушысы Хүсейін Жахит (Ялчын), измирлік ғалым Әли Назми сияқты пікірлес әріптестерімен қосылып, Анатолия халқының латыннегізді ұлттық алфавитін таңдайтын уақыты келгендігін білдіреді. Алайда бұл мәлімдеме қолдау таппай, керісінше қарсы пікірлердің көбейе түсуіне себеп болып, конгресс спикері Казым Паша (Қарабекир) табанды түрде қарсы шығады (Levend 1949: 366-367). Оның айтуына қарағанда *ел мұндай үлкен өзгеріске дайын емес*. Ататүрік осы эпизодтардан кейін Фалих Рыфкы Атайға «Хүсейін Жавид маған мезгілі келмей, шикілеу тұрған істі бастатпақ болды. Менің ойымша алфавит өзгертудің уақыты келген жоқ» деген уәж айтады (Korkmaz 2005b: 925).

Алфавит мәселесін тұңғыш рет Түркия ұлы ұлттық мәжілісінің мінбесінен хабарлаған Измир депутаты Шүкрі Сарачоғлы болды. 25 ақпан, 1924 ж. Ұлттық білім беру саласына бөлінген бюджеттің сол уақытқа сай қомақты болғанымен ел арасындағы жалпы сауатсыздық көрсеткіші әлі де жоғары қалып, осыны тілге тиек еткен депутат мұның себебін арапнегізді алфавиттің түрік тілі фонетикалық жүйесіне сай еместігінен іздеу керек деген пікір білдіреді: «*Менің ойымша мұндай келеңсіз жағдайдың орын алып отырғанының басты себебін әріптің сұлбасынан іздеу керек. Ол арапнегізді алфавитіміз. Осы уәжге қатысып қатыспайтындықтарыңызды білмеймін. Мыр-*

залар, осы айтқаныма құлақ түріңіздер, мәселе қазіргі алфавитте, яғни арап алфавитінің түрік тілінің дыбыстық ерекшелігіне сәйкес келмеуінде. Мемлекеттік органдардағы чиновниктермен қоса, сот істері мамандары мен оқытушыларды қоса алғанда осы күрделі алфавит кесірінен халқымыздың тек қана 2-3 пайызы ғана хат танитын дәрежеде (Levend 1949: 368).

Оның Ұлттық мәжілістегі осындай баяндамасы депутаттар арасында түсінбеушілік тударып үлкен дау-дамайға себеп болады. 1924-1927 жылдары аралығында латыннегізді түрік алфавиті мәселесі қайтадан күн тәртібіне келіп, жекелеген басылымдар қоғамдық пікірдің пайда болуына әсер ете бастайды. Осы кезеңді түрік қоғамын жаңа ұлттық алфавитке ауысу жөнінде жүргізген дайындық жұмысы деп те айта аламыз.

Ал алфавит ауыстырудың практикалық тұрғыда уақыты келген кезде сол кездегі Білім беру министрлігі жанынан Фалих Рыфкы Атай, Фазыл Ахмет Айкач, Рүшен Ешреф Ұнайдын, Рагип Хулуси Өздем, Ахмет Жеват Емре, Якуп Кадри Караосманоглы, Мехмет Емин Еришигил, Ихсан Сунгу және Ибрагим Грантайдан құралған *Тіл комитеті* құрылды. Осы комитет 26 маусым, 1928 ж. жұмысына бастап, алғашқы қолға алған мәселе – жаңа алфавит пен грамматикалық нұсқаулық жариялауға кірісіп кетті. Ибрагим Грантай жаңа алфавит бойынша, ал Ахмет Жеват Емре грамматика саласынан есеп береді (Levend 1949: 371). Тіл комитеті шектеулі уақыт ішінде латыннегізді жаңа түрік алфавитін дайындайды. Әртүрлі нысан мен мазмұндағы кедергі мен пікірталастарға Ататүріктің өзі араласып, жедел және тиісті шешім қабылдаудың уақытын қысқартуға мұрындық болады (Korkmaz 2005c: 939).

Жаңа латыннегізді түрік алфавитінің ресми түрде күн тәртібіне енгізілуі Ататүріктің 9 тамыз, 1928 ж. Сарайбурну провинциясында сөйлеген сөзінен басталады. Ол, «*Достар, біздің бай да шұрайлы тіліміз осыдан бастап жаңа алфавитпен жазылып-естілетін болады. Ғасырлар бойы ана тілімізді іштей тұншықтырып, адымын аштырмай келген кірме сөздерден, қолға байлау болып жүрген қажеті шамалы белгі-нысандардан құтылатын уақыт келді. Біздің тарихи шешіміміздің өзектілігі мен зәрулігін барлығы біліп-көретін болады. Бұған кәміл сенемін*» (Levend 1949: 372). Ататүрік сөзін тыңдаған Фалих Рыфкы Атай сол сәттегі тарихи оқиғаны былай сипаттайды:

“*Ауқымды іс атқарылды. Қолға алатын тағы бір зәру ісіміз бар. Ол жаңа түрік*

қаріптерін неғұрлым жылдамырақ меңгеру. Мұны әрбір азаматқа, жұмысшыға, диқанға, әйел мен бала-шағаға, саудагерге барлығына үйретуге тиіспіз. Мұны патриоттық және отансүйгіштік міндет деп бағалаңыз. Жаңа қаріпті үйрету барысында халқымыздың тек қана 10-20 пайызы жазба-сызуды біледі – соны да ескеруіміз қажет. Бұл көрсеткіш ойландырмай қоймайды. Бұған ұялу керек. Біздің халқымыз ешкімнен ұялуға тиісті емес. Еңбекқор халқымызға қол ұшын беруге міндеттіміз. 80 пайыздық деп жүрген сауатсыздығымызды жою барлығымызға ортақ міндет. Ал кімде кім бұл істі қолдамаса немесе кедергі жасаймын деп ойласа – қатты қателескені. Сауатсыздықтың тамырына балта шабатын, жазу-сызуға деген құштарлықты оятатын уақыт келді. Қателік жіберген тұстарымыз болса оны да түзететін уақыт келді. Алайда ондай қателікті азамат болып, жұртышылық болып түзеткеніміз абзал. Бір жыл ары кетсе екі жыл көлемінде түрік ұлты жаңа қаріпті меңгеріп сауатты халықтардың арасынан өзіне лайық орнын алады деп сенемін. Бұған барлығымыз куәгер болатындығымызға сенімім мол” (Levend 1949: 372-373).

1 қараша 1928 ж. заңдық тұрғыда күшіне енген жаңа әліпбидің негізгі мақсаты түрік тіліндегі араптекті кірме сөздер арқылы еніп жайлап алған басы артық белгі-ишараларда, түрік тілінің табиғатына қайшы келетін ереже-постулаттардан құтылу болды. Бұлар әрине түрік тілінде сауат ашу жолындағы негізгі кедергі ретінде танылатын (Korkmaz 2005d: 861-867).

Алфавит реформасы басталғаннан кейін ілешала «Бас оқытушы» – Ататүріктің жеке бас-тамасымен қаріпті үйрету, таныту, насихаттау мақсатымен Анадолының түкпір-түкпіріне экспедициялар ұйымдастырылды. *Халық мектебі* атты қоғамдық оқу орындары өз жұмысын бастап кетті. Жаңа алфавит өндіріске ене сала халықтың сауаттылық көрсеткіші еселі түрде көбейіп, 1923 ж. 5% сауаттылық, 15 жыл ішінде 80 пайыздық көрсеткішке жетті. Сөйтіп латыннегізді жаңа түрік алфавиті түрік тілі мен мәдени даму тарихына алтын әріптермен жазылды.

Түрік тілін дамыту қоғамын құру

Қандай да бір халық өзінің тарихи жолына, өткеніне қарай отырып дамитынына сенген Ататүрік, 12 сәуір 1931 ж. *Түрік тілін дамыту қоғамын* құру жөнінде шешім қабылдайды. Енді түрік тілінің ғылыми тұрғыда зерттеліп-зерделенетін уақыттың келгендігін білді. Ататүрік, Садри Максуди Арсалдың *Түрік*

тілі үшін атты еңбегіне 2 қыркүйек 1930 ж. *Kipisne* жазған кезде мынадай ой-пікірімен бөліскен еді: “*Ұлттық сана-сезім мен ана тіл арасындағы байланыс өте күшті және мығым. Ал тілдің шын мәнінде ұлттық болып дамуы ұлттық сана-сезімнің өсіп-жетілуіне де байланысты. Жалпы түрік тілі дүниежүзі тілдері арасындағы ең бай тіл ретінде танылады. Біз осы байлықты ұқыпты пайдалана білуіміз қажет. Отансүйіш түрік халқы енді ана тілін шет тілдердің қыспағынан алып шығып дамытуға міндетті*” (Akalin 2004: 30).

Алфавит реформасы іске асқаннан кейін түрік тілінің даму бағытын түбегейлі түрде қайта қараудың уақыты келді. Түрік тілінің шет елдің тілдік нормалары мен ережелеріне бағыну үдерісін тоқтатып, емлелік, грамматикалық, лексикографиялық және терминология тұрғысынан дербес даму мәселесі күн тәртібіне қойылды. Бірақ бұлар тыңғылықты жоспарланған іс-шараға, ауқымды ғылыми зерттеулерге негізделуі қажет болатын (Korkmaz 2005b: 926). Жұмысын бұрынырақ бастаған *Тіл қоғамы – Dil Encümeni* мұндай ауқымды да жауапты іске дайын емес еді. Сондықтан негізі берік, ауқымды іске бейім мекеме құру қажеттілігі туды. Осы орайда 12 маусым, 1932 ж. Ататүріктің шешімімен *Түрік тілін дамыту қоғамы* дүниеге келді. Қоғамның басшысы болып Самих Рыфат, Бас хатшысы Рүшен Ешреф Үнайдын, басқарма мүшелері болып Желал Сахир мен Якуп Кадри Караосманоглы тағайындалды (Levend 1949: 380). *Түрік тілін дамыту қоғамын* құрудың басты мақсаты «Түрік тілінің табиғи байлығын ұрымтал пайдаланып, әлем тілдері арасындағы өзіне тән мәртебелі орнына жайғастыру» болып табылды (Özkan 2001: 592). *Түрік тілін дамыту қоғамының* құрылуы Тіл реформасының екінші сатысы ретінде танылады. Қоғамның басты міндеттерінің бірі Анадолының түкпір-түкпіріне тілдік экспедиция ұйымдастырып, халық тіліне ревизия жасау және «халықтық тілдік дәстүрден» сусындау болды. Осы мақсатта тілдік комиссия құрылып, тілдік ревизияға тіл мамандарымен қоса қарапайым халықтан да өкілдер қатысты. Комиссияның екпінді жұмысының алғашқы нәтижесі 1933 ж. басында 130 000 картотека қатталып, рәсімделгенінің жариялануы арқылы білінді (Levend 1949: 388). Аталмыш қоғамның атауы Үшінші түрік тілі құрылтайында алынған қарарға сәйкес *Түрік Тілі Құрымы* болып өзгерді.

Түрік тілі құрылтайлары

Ататүрік дәуірінде Түрік тілі құрылтайы үш мәрте шақырылып, біріншісі 1932 ж. 26

қыркүйек пен 6 қазан аралығы Стамбұлдың Долмабахче сарайында, екіншісі 18-23 тамыз 1934 ж., үшінші құрылтай 24-31 тамыз 1936 ж. ұйымдастырылды.

Жаңадан құрылған *Түрік тілін дамыту қоғамы* өз жұмысын бастамай тұрып, тілші-ғалымдар Ататүріктің ұйғарымы бойынша Түрік тілі құрылтайы аясында бас қосуды жөн деп тапты. Осы жиында түрік тілінің өткені мен бүгіні және алдағы тұрған міндеттері мәселесі қолға алынып, ғалымдардың кеңесі мен пікірталастары шеңберінде тақырыптық секциялар жұмысын бастады. Құрылтай аясында қатысушылардың ұжымдық іс-жоспар тәртібі жарияланып, нәтижесін әсіресе қатардағы азаматтармен, халықпен бөлісу және насихаттау қажеттігі міндеті тұрғандығына назар аударды. Шет елден де қатысушылар болғандықтан құрылтай халықаралық статусқа ие болды.

Бірінші құрылтайдан соң түрік тілін дамыту үшін 7 баптан тұратын *Даму бағдарламасы* өндіріске еніп, бағдарламада сұрыптау-сараптау, картотекалық жұмыс пен кірме сөздердің баламасын халық тілімен (халықтық лексика) алмастыру және терминология саласы аса маңызды бағыт деп танылды. Сұрыптау мен сараптамадан өткен тілдік материалдар *Осман тілінен Түркия түрік тіліне балама сөздер сөздігі журналы* тақырыбында жарық көрді. 750 беттен тұратын көлемді журналға 7572 картотека материалы енгізіліп, *Түрік тілінен осман тіліне бағытты индекс* атты еңбек те орын алды (Levend 1949: 380-395). Осы құрылтайда 26 қыркүйек «Тіл мейрамы» ретінде бекітіліп, ұлттық мейрам санатында ресми сипат алды (Özkan 2001: 592).

Түрік тілінің екінші құрылтайы кезінде сұрыптау-сараптау жұмысы жалғаса түсті және грамматикалық саланың жұмысы да тиянақтала түсті. Сонымен қатар әртүрлі басылымдарды сұрыптап саралау мен фольклорлық зерттеулердегі деректерге бет бұра бастады. Басты еңбектердің қатарында *Осман тілінен түрік тіліне шағын анықтамалық* және *Түрік тілінен осман тіліне шағын анықтамалық* атты екі еңбек жарық көрді. Терминология мәселесі де күн тәртібінен түспей арнайы атау мен түсініктемелерді түркізмдермен және түркізм текті туынды сөздермен жабдықтау күн тәртібіне қойылды.

Үшінші Түрік тілі құрылтайының басты тақырыптарының бірі *Күн тіл теориясы* болып белгіленді. Осыған орай түрік тілінің ғылыми-теориялық зерттеу бағыты осы постулатты басшылыққа алды және түркі тілдерінің

б.з.д. дәуірлердегі көрінісі туралы зерттеулер жалғасын табатын болды. Алайда, түрік тіліндегі қолданыстағы кірме сөздердің орнына түркізмдерден балама табу және оны өндіріске енгізу айтарлықтай баяулай бастағаны белгілі болды. Осы жиында терминология мәселесі де арнайы қаралып, Анадолының түкпір-түкпіріне аттанған ғылыми экспедициялардың алаңдаушылығын тудырған тақырыптар қолға алынды. Мұндай ақпаратқа разы болмаған Ататүрік, терминология жұмысын одан әрі және еш кедергісіз жалғастыруға бұйрық беріп, баламасы табылған және табылатын сөздердің тез арада өндіріске енгізілуін қадағалау туралы бұйрық берді (Levend 1949: 380-395).

Ататүрік, үш құрылтайға да үлкен қызығушылық білдіріп тіл мамандарымен сөйлесіп-сұхбаттасты.

Күн тіл теориясы

Жалпы тіл білімінің құрамдас бөлігі болып табылатын *Күн тіл теориясы* түркі тілдерінің көнелігі мен басқа тілдерге донор-тіл болғандығы теориясын ұсынады және этимологиялық зерттеулер мен сұрыптаулар негізіне сүйенеді. Ататүрік осы тіл теориясын одан әрі дамыту мақсатында өзінің кейбір пікір мен теориялық постулаттарын алға тартқанда, негізінен, Веналық оқымысты Dr. Hermann F. Kvergitsch-тің француз тілінде жарық көрген 41 беттік *La Psychologie de Quelques Elements des Langues Turques* (Түркі тілдерінің кейбір элементтерінің психологиясы) атты еңбегіне сүйенгені белгілі (Özyetgin 2006: 108). Kvergitsch-тің зерттеулерінің өзегін әлеуметтік және антропологиялық деректер құрағаны белгілі. Бұл деректер Freud-тің психоанализ зерттеулеріне сілтеме жасай отырып адам баласының ішкі дүниесінің (рухани портреті) сыртқы дүниемен, яғни қоршаған ортамен болатын қарым-қатынасының байланысына негізделгені белгілі. Тіл-тілдегі дыбыс немесе дауыс өзінің символикалық мәніне ие болғандықтан адамның ішкі дүниесі мен қоршаған ортаға деген реакциясы бір-бірімен өзара байланысты болады. Зерттеулерінің басты тақырыптарының бірі және авторлық идеясына қарағанда түркі тілі моңғол, Манчжурия-тунгус тілдері және фин, мадияр (венгр), жапон, хитит тілдерімен туыстас, осы тілдер бір-бірімен етене жақын тілдер болып табылады (Korkmaz 2005e: 779).

Бұл еңбек Ататүріктің қолына 1935 ж. Венадан жолданған пошта арқылы тиіп, кейінірек *Этимологиялық, морфологиялық және*

фонетикалық тұрғыда түркі тілдері – Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımından Türk Dili: Notlar (Ulus Matbaası 1935, 68s.) атты еңбекте өзінің *Күн тіл теориясына* қатысты пікірін білдіруге негіз болады. Осы арқылы Ататүрік дүниежүзіндегі барлық тілдердің түркі тілдерінен тарағандығын, ал түркі тілі барлық тілдерге донор-тіл болғандығын насихаттауды ұсынады.

Күн тіл теориясына қарағанда тілдің тууының өзі күнге қатысты болған. Себебі күн алғашқылардың алғашқысы. Оның сәулесі, жарық дүние, от пен жылу, кеңістік пен уақыттағы биіктігі мен кеңдігі, құдыретті қуаты мен күші, әрекеттің өзі мен тұрақтылығы, қимыл синхронизациясы т.б., осының барлығы ойлай білетін, көрген-білгенін пайымдай алатын адам баласын бей-жай қалдырмаған. Сондықтан ең алғашқы адам баласы су, от, жер, биіктік (аспан) сияқты материалдық немесе атауларды ең бірінші кезекте күнге байланысты атаған, күнмен теңестірген. Ал адам баласының осы ұғыммен ең алғашқы дыбыстаған сөзі түрік тіліндегі *ag* сөзі яки дауысы болған (Korkmaz 2005e: 779).

Ататүріктің басшылығымен іске асқан 1932-1934 ж. аралығындағы *Тіл реформасы* түрік тілін арап және парсы тілді кірме сөздерден тазарту, кірме сөздердің баламасын ана тілінен табу және қолдану аясын кеңейту сияқты науқанның қыза түсуіне себеп болды. Осы уақытта түрік тілінің ешқандай жағдайда кірме сөздерге қажеттілігі жоқ екендігін табанды түрде насихаттайтын топтардың пайда болған уақыты деп те айта аламыз. Олардың пайымдауынша түрік тілінде бірде-бір кірме сөз болуға тиісті емес, ал бар болса бірден түркізмдерге алмастырылуы қажет. Кезінде бұларды қоғам «тасфиежилер – ұсынысшылар» деп те атап кеткен болатын. Дәл осы «ұсынысшылар» топтың күшейіп, ықпалы сезіле бастағанын байқаған Ататүрік, осыған байланысты пікірін былай білдіреді: «Түрік тілінің бірде бір кірме сөзге зәру еместігін айтқандардың уәжін естідік. Өстіп тілді тығырыққа тірегендей болдық. Біз негізгі мақсатымызды түсіндіре алмай әлек болып жүрміз. Байқаймын, мына өзіміз білетін зерттеу журналдарымызбен әртүрлі анықтамалық-кітапшаларымызбен іс оңға баспайтын сияқты. Түрік тілі осман тілінен және батыс тілдерінен алынатын кірме сөздерге зәру» (Korkmaz 2005e: 782-783). Ататүрік осы сөзінен кейін «ұсынысшылар» топқа қарсы әрекетке көшіп осы *Күн тіл теориясын* насихаттай бастаған.

Түрік тілі дүниежүзілік тілдердің бірі екендігін және басқа тілдердің түп-тамыры

түрік тілінен тарайтындығын басшылыққа алған «ұсынысшылдар», мәселеге осы тұрғыдан қарағанда түрік тілінің кірме сөздердің көмегіне зәру еместігін алға тартты. Мұның себебі сол кірме сөз дегеніміздің өзі бір кездері шет тілге түрік тілінен ауысып барған, ал осы жолы мағынасы өзгеріп түрік тіліне қайтып келген сөз немесе атаулар болып табылады. Тіл маңында осындай пікірталастың ушығып тұрған кезінде пайда болған *Күн тіл теориясы* осындай дұдамал пікірдің одан әрі дами түсуіне кедергі болғаны белгілі (Özyetgin 2006: 109; Korkmaz 2005e: 782; Levend 1949: 394).

Ататүрік күнделікті жұмыс тәртібінде ғана емес, кешкі ас сияқты бейресми уақыттарда да тілге деген аландаушылығын білдіріп, түрлі кездесу-сұхбаттарда реті мен иініне қарай өз пікір-уәждерімен бөлісіп отырған. Әсіресе Ататүріктің дастархан басындағы әңгімесі кішігірім семинарға ұқсап, бор мен такта дастарханның жанынан табылатын. Сөйтіп дастархан басы әртүрлі маман иелерінің, танымал ақын-жазушы мен сахна қайраткерлерінің «мінбесіне», ал *Күн тіл теориясы* осындай отырыстың негізгі «мәзірі» болып кететін. Осындай отырыстарды Ататүрік «дастархан басы тіл дәрістері» деп атағанын, мұндай дастарханның тақырып аясы тілмен ғана шектелмей әдебиет, өнер, тарих мәселесіне де ойысып, қызу дискуссия жүріп жататын (Akalin 2004: 32).

Күн тіл теориясы қазіргі тілбілімі теориясы тұрғысынан қарағанда кемшіліктерге молекулалық деңгейде аңғару қиын емес. Алайда аталмыш теорияны түсіне білу үшін Ататүрік дәуіріндегі әлеуметтік-мәдени және қоғамдық құрылымдарды, солардың жағдайы мен шарттарын жақсы түсінуіміз қажет. Әсіресе сол дәуірдің алдыға қойған міндеттері мен мақсаттарын орындауда, болашаққа бағытталған реформаторлық идеялар мен түрік халқының ана тілі мен мәдениетіне деген жаңаша, – прогрессивті көзқарасын қалыптастыруда шешуші роль атқарғандығын білгеніміз және мойындағанымыз абзал (Özyetgin 2006: 105).

Тіл және тарих-география факультетінің (институтының) құрылуы

Білім беру саласы да Ататүріктің жіті назарында болып, түбегейлі өзгерістердің нысанына айналды. 1 тамыз 1933 ж. Ататүріктің шешімімен *Стамбұл Дарүлфунун* деген атаумен танымал іргелі діни оқу орны университет болып қайта құрылып, шет елдік ғалымдарға есігін ашты (Taşdemirci 1992: 1).

1932-1936 ж. арасында тіл мен тарих саласындағы зерттеу жұмыстары қызу түрде

жүріп жатты. Ататүрік осы үдеріске классикалық үлгідегі ғылыми сипат беру үшін тағы бір ғылыми мекемеге қажеттілік бар деп шешті. Себебі сол уақыттарда жұмыс істеп тұрған *Түрік тілін дамыту қоғамы* мекемесінде түрік тілін ғылыми тұрғыдан саралап-зерттейтін ғылыми кадрлар жоқтың қасы еді. Сондықтан Ататүрік Анкара Университеті жанынан *Тіл және тарих-география факультетін (институтын)* құру қажет деп, мұны таза филологиялық бағыттағы зерттеулерден бөлек қарауды жөн деп тапты. Атауына да өзі бастамашыл болған Ататүрік, батыс елдерінен профессор-оқытушылар құрамын шақырып, ғылыми әлеуетін күшейтті. Бұл мекеме елдің жоғары білім беру саласының құрамдас бір бөлігі ретінде 9 қаңтар 1936 ж. жұмысын бастап кетті. Мұнда түрік тілі мен тарихын, түркі елдерінің географиялық өңірлерімен ортақ қарауға, ортақ тарихи және тілдік ареалды ғылыми тұрғыда зерттеп-қалыптастыруға міндеттемелер қабылданды, сала бойынша мамандар даярлауға кірісті. Сонымен қатар *Түрік тілін дамыту қоғамы* мен *Түрік тарихи зерттеулерін дамыту қоғамына* ғылыми қызметкерлер даярлау міндеті жүктелді (Korkmaz 2005c: 946).

Ататүрік және түрік терминологиясы

Ататүрік, түрік тіліндегі жаңа қолданыстар мен терминологияның мәселесін бақылауға алды, жаңа тұрпаттағы ғылым тілін қалыптастырудың қоғамдық ықпалын жақсы түсінді. Ол ойын мына сөздерімен жеткізген екен: *Мен түрік тілін қажетті ережелерге сай келетін, білім беру мен ғылымның қай саласы болмасын әмбебап, түсінікті ғылыми терминологиямен көрінетіндігіне сенемін* (Akalin 2004: 32).

Тіл реформасының 1936-1938 ж. арасындағы кезеңі – түрік тіліндегі жаңа қолданыстар мен терминдердің көптеп қолданысқа енген уақыты. Осы жылдары әсіресе мектеп оқулықтарына, оның ішінде бастауыш мектеп, орта және орта кәсіптік білім беру бағытындағы терминологияның қалыптасуына үлкен мән берілді. Осындай матқапы жұмыстың нәтижесінде физика, химия, биология, зоология, ботаника сияқты пәндерге байланысты атау мен ұғымдар түрік тіліне аударылып, жаңа сипаттағы түрік терминдері пайда болды.

Ататүрік осы бағыттағы жұмыстарға ықпал етіп, өз бастамасымен 48 беттік *Геометрия* кітабын дайындады. Мұнда осман тілінен қалған *мұстатил*, *мүселлес*, *мүселлес-и мүтесавиүл-адла*, *завие*, *завие-и каиме*, *зү-кесирул-вүжух* сияқты арап пен парсы тіліндегі терминдердің орнына *каре* (квадрат), *диктөртген* (тік

төртбұрыш), үчген (үшбұрыш), ачы, ич терс ачылар, тегет, яй, кириш сияқты түркізмдерді қолданды. Ататүріктің авторлығындағы осындай атаулар 1938 ж. жарияланған оқулықтарға еніп, түрік тілі мен терминологиясының ең жарқын беттері ретінде тарихқа енді (Korkmaz 2005с: 945). Ататүрік сонымен қатар әскери терминология, оның ішінде әскери шен атауларын да түрік тіліне бейімдеген: *албай* (полковник), *артчы*, *астсубай* (старшина), *астегмен* (кіші лейтенант), *бірлік* (отряд), *денізальты* (сүңгуір қайық), *ер* (қатардағы жауынгер), *конуш*, *курмай*, *өнжү*, *субай* (офицер), *тегмен* (лейтенант), *түмен* (дивизия), *учаксавар*, *үстегмен* (аға лейтенант), *ярбай* (подполковник) (Özkan 2001: 594).

Қорытынды

Түркітану Институты мен латыннегізді жаңа түрік алфавитінің қабылдануы *Түрік тілін дамыту қоғамының* құрылуымен тұспа-тұс келіп тарих сахнасына *Түрік тілі реформасы* деген ортақ атаумен енді.

Түрік тілі реформасы а)1932-1934 ә)1934-1936 б)1936-1938 жж. кезеңдерін қамтып, негізгі дамуының үш сатысын бастан кешірді.

Тікелей Ататүріктің басшылығымен іске асқан *Түрік тілі реформасы* басты-басты мынадай нәтижеге қол жеткізді деп айта аламыз:

Түрік тілі тұңғыш рет Ататүріктің басшылығында мемлекеттік қолдауға ие болды, тіл мәселесі бірінші рет ұлттық мәселе санатында қолға алынды.

Халық тілі (халықтық лексикадан) мен тарихи арнадан сусындауға алғаш рет мүмкіншілік туды, түрік тілін кірме сөздерден тазарту науқаны қолға алынды, жаңа атау мен термин қалыптастыруда түбегейлі түрде жаңа жүйе қалыптасты.

Түрік тілі зерттеулері шынайы халық тілімен қауышты, өзіне тән даму жолын қалыптастыру мүмкіншілігіне ие болды. Тіл реформасы түрік халқына ана тіліне деген құрметі мен сыйластығын алып берді.

Ауызекі тіл мен әдеби тіл арасындағы алшақтық жойылды, түрік тіліндегі сөз иірімдері мен лексика-семантикалық нормалар мен формалар халықтық қолдауға ие болды.

Түрік тілі әрбір отбасы мен елдің ең шалғай өңірлеріне дейін оңай және төте жолмен жетті. Тіл халықты, қоғамды топтастыра алатын, ұйымдастыра алатын күш-қуатқа айналды.

Батыс елдерінде басталған түркітану жұмыстары Ататүрік дәуірінде жүйелі даму са-

тысына көтерілді, шет елдер ЖОО орындарында білім беру үдерісінің нысанына айналды.

Түркі тілдерінің барлық тарихи деректері Жаңа түрік алфавитіне ауыстырылды.

Түрік тілінде заманауи ғылыми-техникалық терминдер мен атаулар пайда болды (Korkmaz 2005с: 946).

Түрік тілінің өзіне лайық мәртебелі орнын бағалай білген Ататүрік тілге деген өзінің шынайы қамқорлығын үздіксіз білдіріп отырды. *“Түрік тілі өзінің тамаша болмысымен, тілдік байлығымен қайта сусындауы тиіс. Барлық мемлекеттік органдардың жұмысын осы бағытта жұмылдыра білуіміз қажет”*, деп атап өткен Ататүрік елдің барлық мемлекеттік органдарының жұмысын осындай мәртебелі іске жұмыла кірісуге шақырды (Akalin 2004: 32).

Ататүріктің 5 қыркүйек, 1938 ж. Бейоғлының VI. нотариат мекемесіне табыс еткен *Өсиет хаты* түрік тілі мен мәдениетіне деген шынайы құрметін білдіріп, үздіксіз материалдық көмек көрсетуді көздейді: *Жыл сайынғы ақшалай табыс көзінің толық көлемі тең дәрежеде Түрік тілі және Түрік тарихы қоғамына бөлініп берілсін* (Özkan 2001: 595). Осылайша түрік тілінің дамуы мен қайта жаңғыруына өлшеусіз үлес қосқан Ұлы қолбасшы Өсиет хаты арқылы Түркияның *Иш банкасындағы* жеке ақшалай салымының барлық пайыздық үстемесін осы екі қоғамның ақшалай мүлкі деп тануын өсиет етіп кетеді. Мұндай материалдық көмек екі қоғамға толыққанды жұмыс атқару үшін таптырмас мүмкіншілік берді.

Осындай мысалдардан да көргеніміздей Ұлт-азаттық көтерілістің Бас қолбасшысы, Түркия Республикасының құрушысы, Бас оқытушы, мемлекеттік және қоғамдық-саяси қайраткер Мұстафа Кемал Ататүрік өзінің саналы ғұмырын түрік тілі мен мәдениетінің дамуына арнағанын көре аламыз.

“Түрік халқының ана тілі – түрік тілі. Түрік тілі әлемдегі ең тамаша, ең оңай және ең жеңіл түсіне білетін тіл. Сондықтан әрбір түрік азаматы өз ана тілін құрметтейді және дамыту үшін аянбай еңбек етеді.

Түрік тілі түрік халқының киелі қазынасы. Себебі түрік халқы әртүрлі тарихи кезеңдер мен аумалы-төкпелі замандағы қиындықтарын ұлттық салт-дәстүрімен, ұлттық жады мен рухани байлығымен және ана тілінің өлшеусіз көмегі арқасында еңсере білді. Себебі түрік тілі – түрік халқының жүрегі мен ұлттық ой-санасы болды. (1929) М. Кемал АТАТҮРІК.

Әдебиеттер

- Akalın, Şükrü Halûk (2004), “Atatürk’ün Dil Politikası”, [Ataturk’s language policy], Bal-Tam Türklük Bilgisi, 1: 28-32.
- Korkmaz, Zeynep (2005a), “Atatürk ve Milli Dil Anlayışı”, [Ataturk and National language understanding], Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, Ankara: TDK Yayınları, 774-778.
- Korkmaz, Zeynep (2005b), “Atatürk’ün Düşünce Sisteminde Türk Dilinin Yeri”, [The place of Turkish language in Ataturk’s thought system], Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, Ankara: TDK Yayınları, 920-927.
- Korkmaz, Zeynep (2005c), “Atatürkçü Düşüncede Türk Dilinin Yeri”, [The place of Turkish language in Kemalist thought], Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, Ankara: TDK Yayınları, 928-947.
- Korkmaz, Zeynep (2005d), “Türk Dili ve Arap Alfabeti”, [Turkish language and Arabic alphabet], Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, Ankara: TDK Yayınları, 861-867.
- Korkmaz, Zeynep (2005e), “Güneş-Dil Teorisi ve Yöneldiği Hedefler”, [Sun-Language theory and its goals], Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, Ankara: TDK Yayınları, 779-783.
- Levend, Ağâh Sırrı (1949), Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Safhaları, [Development and simplification stages in Turkish language], Ankara: TDK Yayınları.
- Özkan, Mustafa (1997), “Kuruluşunun 70. Yılında Türkiyat Enstitüsü”, [The Institute of Turcology in its 70th anniversary], Türkiyat Mecmuası, XX: 1-11.
- Özkan, Nevzat (2001), “Yakın Tarihimizdeki Gelişmeler Işığında Atatürk ve Türk Dili”, [Ataturk and Turkish language according to developments in our recent history], Türk Dili, 599: 588-595.
- Özüçetin, Yaşar (2003), “Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri”, [Ataturk’s personality and characteristics], Atatürk Haftası Armağanı, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 30: 143-162.
- Özyetgin, A. Melek (2006), “Atatürk ve Güneş Dil Teorisi”, [Ataturk and the Sun-Language theory], Türk Dili, 655: 105-114.
- Taşdemirci, Ersoy (1992), Belgelerle 1933 Üniversite Reformunda Yabancı Bilim Adamları, [Foreign scientists in the University reform of 1933 with documents], Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Yetiş, Kâzım (2005), Atatürk ve Türk Dili 3, [Ataturk and Turkish language 3], Ankara: TDK Yayınları.

References

- Akalın, Şükrü Halûk (2004), “Atatürk’ün Dil Politikası”, [Ataturk’s language policy], Bal-Tam Türklük Bilgisi, 1: 28-32.
- Korkmaz, Zeynep (2005a), “Atatürk ve Milli Dil Anlayışı”, [Ataturk and National language understanding], Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, Ankara: TDK Yayınları, 774-778.
- Korkmaz, Zeynep (2005b), “Atatürk’ün Düşünce Sisteminde Türk Dilinin Yeri”, [The place of Turkish language in Ataturk’s thought system], Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, Ankara: TDK Yayınları, 920-927.
- Korkmaz, Zeynep (2005c), “Atatürkçü Düşüncede Türk Dilinin Yeri”, [The place of Turkish language in Kemalist thought], Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, Ankara: TDK Yayınları, 928-947.
- Korkmaz, Zeynep (2005d), “Türk Dili ve Arap Alfabeti”, [Turkish language and Arabic alphabet], Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, Ankara: TDK Yayınları, 861-867.
- Korkmaz, Zeynep (2005e), “Güneş-Dil Teorisi ve Yöneldiği Hedefler”, [Sun-Language theory and its goals], Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, Ankara: TDK Yayınları, 779-783.
- Levend, Ağâh Sırrı (1949), Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Safhaları, [Development and simplification stages in Turkish language], Ankara: TDK Yayınları.
- Özkan, Mustafa (1997), “Kuruluşunun 70. Yılında Türkiyat Enstitüsü”, [The Institute of Turcology in its 70th anniversary], Türkiyat Mecmuası, XX: 1-11.
- Özkan, Nevzat (2001), “Yakın Tarihimizdeki Gelişmeler Işığında Atatürk ve Türk Dili”, [Ataturk and Turkish language according to developments in our recent history], Türk Dili, 599: 588-595.
- Özüçetin, Yaşar (2003), “Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri”, [Ataturk’s personality and characteristics], Atatürk Haftası Armağanı, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 30: 143-162.
- Özyetgin, A. Melek (2006), “Atatürk ve Güneş Dil Teorisi”, [Ataturk and the Sun-Language theory], Türk Dili, 655: 105-114.
- Taşdemirci, Ersoy (1992), Belgelerle 1933 Üniversite Reformunda Yabancı Bilim Adamları, [Foreign scientists in the University reform of 1933 with documents], Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Yetiş, Kâzım (2005), Atatürk ve Türk Dili 3, [Ataturk and Turkish language 3], Ankara: TDK Yayınları.

S.M. Dadras^{1*}, O. Izadi², S. Rezaei³¹Urmia University, Urmia, Iran²Allameh Tabataba'i University, Iran, Tehran³Sharif University of Technology, Tehran, Iran

*e-mail: sm.dadras@urmia.ac.ir

THE ORIGINS OF THE TERM "LURI LANGUAGE": A HISTORICAL INVESTIGATION

The present article deals with the controversial relationship of Luri Language with Persian, and aims to find out whether Luri is a distinct family from Persian even in the middle period, or it must be considered only a modern dialect of Middle Persian. Based on historical evidence and from a diachronic point of view, the authors put forward the theory that not only isn't there a single language as Luri but the so-called Luri varieties are in fact modern daughter languages of Middle Persian. This idea is largely based on the previous literature on Luri, but also supported by other findings presented in this article. The mutual intelligibility break among Luri varieties, the lack of reference to Lur tribe in the historical sources of the early Islamic centuries, the etymology of the word "Lur", and the historical accounts of Luri language provide the main arguments and sources of evidence in support of the above theory which are complemented by a grammatical comparison between Luri and historical stages of Persian language.

Key words: Luri Language, Early New Persian, Middle Persian, Dialectology, Historical Linguistics

С.М. Дадрас^{1*}, О.Изади², С.Резаи³¹Университет Урмия, г. Урмия, Иран²Университет имени Алламе Табатабаи, г. Тегеран, Иран³Технологический университет имени Шарифа, г. Тегеран, Иран

*e-mail: sm.dadras@urmia.ac.ir

Происхождение термина «языка лури»: историческое исследование

Настоящая статья посвящена спорным отношениям языка лури с персидским и ставит своей целью выяснить, является ли лури отдельной семьей от персидского даже в средний период, или же его следует рассматривать только как современный диалект среднеперсидского. Лури – это новый иранский язык, на котором говорят племена лур – мигрирующие или оседлые на обширной территории юго-западного Ирана, в провинциях Лорестан, Чахар-Махал и Бахтиари, Хузестан, Исфахан, кохгилуйе и Бойер-Ахмад, а также Фарс. Основываясь на исторических свидетельствах и с диахронической точки зрения, авторы выдвинули теорию о том, что не только нет единого языка как лури, но и так называемые разновидности лури на самом деле являются современными дочерними языками среднеперсидского. Эта идея в значительной степени основана на предыдущей литературе по Лури, но также подтверждается и другими выводами, представленными в этой статье. Разрыв взаимной понятности между разновидностями лури, отсутствие упоминания племени лур в исторических источниках ранних исламских веков, этимология слова "лур" и исторические описания языка лури дают основные аргументы и источники доказательств в поддержку вышеупомянутой теории, которые дополняются грамматическим сравнением между лури и историческими этапами персидского языка.

Ключевые слова: язык лури, ранний новоперсидский, среднеперсидский, диалектология, историческая лингвистика.

С.М. Дадрас^{1*}, О.Изади², С.Резаи³¹Урмия университеті, Иран, Тегеран қ.²Алламе Табатабаи атындағы университет, Иран, Тегеран қ.³Шарифа атындағы технологиялық университет, Иран, Тегеран қ.

*e-mail: sm.dadras@urmia.ac.ir

«Лури тілі» терминінің пайда болуы: тарихи зерттеу

Бұл мақала лури тілінің парсы тілімен даулы мәселелеріне арналған және луридің парсы тілінен бөлек тілдік отбасы екенін, тіпті орта кезеңде де, немесе оны тек қазіргі орта парсы диалектісі ретінде қарастыру керектігін анықтауға бағытталған. Лури – Иранның оңтүстік-

батысындағы кең территорияда, Лорестан, Чахар Махал және Бахтиари, Хузестан, Исфахан, кохгилуйе және Бойер Ахмад провинцияларында, сондай-ақ Фарста лур тайпалары сөйлейтін жаңа иран тілі болып саналады. Тарихи дәлелдерге сүйене отырып және диахрондық тұрғыдан алғанда, авторлар лур сияқты бірыңғай тіл ғана емес, сонымен қатар лур деп аталатын тіл іс жүзінде орта парсы тілінің қазіргі заманғы тілдері болып табылады деген теорияны алға тартты. Бұл идея негізінен лур туралы алдыңғы әдебиеттерге негізделген, бірақ сонымен бірге осы мақалада келтірілген басқа да тұжырымдармен расталады. Ерте ислам ғасырларының тарихи деректерінде лур тайпасы туралы ескертудің болмауы, "лур" сөзінің этимологиясы және лур тілінің тарихи сипаттамалары жоғарыда аталған теорияны қолдайтын негізгі дәлелдер мен дереккөздерін береді, олар лур мен парсы тілінің тарихи кезеңдері арасындағы грамматикалық салыстырумен толықтырылады.

Түйін сөздер: лур тілі, ерте Жаңа парсы, орта парсы, диалектология, тарихи лингвистика.

Introduction

Luri is a New Iranian Language that is spoken by Lur tribes – migratory or settled – in a vast area of southwestern Iran, i.e. provinces of Lorestan, Chahar Mahal and Bakhtiari, Khuzestan, Isfahan, Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad, and Fars. It is also reported that a small ethnic population of the Lurs lives in southeastern Iraq (see: Anonby, 2003, p. 171). This language, along with Persian, belongs to the southern branch of the family of western Iranian Languages. After Persian, Luri is geographically the most wide-spread member of the branch, a fact that places importance on investigations into the relationship between the two. While other southwestern languages or dialects of Iran, including Fars dialects, are confined to small regions such as remote villages and towns, Luri speakers are spread on the map of Iran. It seems that in the new period, diverse groups of southwestern dialects have undergone two major currents of assimilation: one leading to the emergence of New Persian, and one other resulting in the development of Luri. However, it must be noted that there is not a single language as Luri, and as some linguists have proposed, Luri is a "language cluster" (Anonby, 2003, p. 171) comprised of several related languages including Feyli (Luristāni), Bakhtiari and Boyer-Ahmadi as the major varieties.⁽¹⁾ The present article, based on the previous literature on Luri, attempts to address the contentious issue of the relationship of Luri dialects with Middle Persian from a historical point of view.

Literature Review

The first serious documentation of Luri language has been carried out by the Russian scholar, V. A. Zhukovski (1922), at the end of the 19th century (1883-1886). He transcribed 992 oral

Bakhtiari couplets in his famous dissertation, *Materialy dlya izučeniya persidskix narečij*. Despite the large bulk of these materials, Zhukovski remains silent about the genealogical classification of Bakhtiari.

After Zhukovski, the German linguist, O. Mann (1910) studied Luri in *Die Mundarten der Lur-stämme* – although his work was published before Zhukovski's. Mann was the first to distinguish Luri, that was thought to be a dialect of the latter back then (Minorsky, 1986, p. 823), from Kurdish.

W. Thackston of Harvard University⁽²⁾ – according to Amanolahi-Baharvand (1385, p. 53) – believes that "Luri language has evolved from Persian language nearly or less than one thousand years ago".

Sadeghi (2003, p. 20) considers Luri as "one of the branches derived from Middle Persian".

Windfuhr and Perry (2009, p. 418), though pointing to the Early New Persian origin of some Luri features, classify Luri as Perside and say that:

In SW [South Western] Iran there are two groups which can be recognized as "Perside", i.e. they continue numerous features that evolved from Southern Early New Persian ... though each evolved differently: (1) The Luri-type dialects ... (2) The Fars dialects.

A comprehensive study of Luri grammar has been done by MacKinnon (2011), based on which he has come to the conclusion that:

All Luri dialects closely resemble standard Persian and probably developed from a stage of Persian similar to that represented in Early New Persian texts written in Arabic script. The sole typical Luri feature not known in early New Persian or derivable from it is the inchoative marker, though even this is found in Judeo-Persian texts. There is furthermore no need to assume a common "proto-Lor" stage for the dialects grouped under the term Luri. NLori [Northern Luri] and SLori [Southern

Lori], though they share many features, probably developed separately though along parallel lines. Despite their similarities to standard Persian, the Lori dialects share features that set them apart as a group from the standard language. It is in their phonology that the Lori dialects diverge most noticeably from Persian.

Anonby (2003, p. 177), unlike Sadeghi and MacKinnon, questions the evolution of Luri from Persian:

There is still a widely-held perception among Farsi-speaking Iranians that Luri is simply an “accent” or “dialect” of Farsi. However, linguistic and sociolinguistic research has demonstrated that Luri may indeed be considered language in its own right. In other words, it shows a great deal of differentiation from Farsi in the areas of phonology, morphology, grammatical and semantic structure as well as lexicon; and speakers are aware of this distinctness. Furthermore, the two varieties are not inherently intelligible with one another, a fact which is obscured by a high degree of bilingualism in Farsi among the Luri population. Because of these factors, there is little academic literature that presently supports the classification of Luri as a Farsi dialect.

Anonby (2003, p. 182) further argues that: “Luri is best classified as a language continuum between Kurdish and Farsi varieties, and is itself composed of three distinct languages: Luristāni, Bakhtiāri and Southern Luri”. However, he accepts the classification of Luri as Perside:

Lori varieties have been classified as part of the “Perside” group, itself parallel to Persian and Persian varieties within the Southwest subgroup of West Iranian. Alongside Lori, other members of the Perside group include Dezfuli-Šuštari as well as Davāni, and a heterogeneous ensemble of other Fārs dialects (Anonby, 2012).

Methodology

In the following sections, the main theory of the article is discussed with three historical approaches. The first section (4.1), which contains a brief history of Luri, is written from a historiographical standpoint. Section 4.2 attempts to explain former historical facts by employing a sociohistorical approach, giving way to the main and last discussion, i.e. geneology which has purer linguistic essence. We strongly believe that any research into the problem of Luri must take into consideration all these three aspects as the diversity of the previous literature reveals.

Discussion

Historical Accounts of Luri Language

Our knowledge of the history of Luri language is very poor, since Luri, just like many Iranian languages, suffers from the lack of a writing tradition. The oldest surviving Luri manuscript dates back to the 11th Islamic century, and contains only 3 pages, written in Perso-Arabic script (see: Sadeghi, 1996). Except for this short text, there are no other pre-modern Luri texts known to us. However, thanks to historians’ brief accounts, we can trace Luri further back in history. *Tārīkh-i Guzida* (written in 730 AH/1330 AD) by Hamdallah Mustawfi is the oldest source to use the term “Luri language” (Sadeghi, 1996, pp. 9-10). Mustawfi has claimed that the Persian letters (consonants) ح(h), خ(x), ش(š), ص(s), ض(z), ط(t), ظ(z), ع(‘), غ(γ) and ق(q) do not exist in Luri language. This description, to some extent, reminds us of features of modern Luri dialects. For example, in some Bakhtiari⁽³⁾ words, like *har* ‘donkey’, *hār* ‘thorn’, *hormā* ‘date’, the consonant /h/ corresponds to the Persian /x/. In the following Bakhtiari examples, /k/ has replaced the Arabic /q/:⁽⁴⁾ *xolk* ‘temper’, *xalk* ‘people’, *halken* ‘hoop’, *kuwāre* ‘bulk’ and *kad* ‘hight’ (Ar. *xulq*, *xalq*, *ḥalqa*, *quwāra*, *qad*). As to ش and غ, it appears that Mustawfi’s statement is an inductive generalization based on the following lexical items: *-es* ‘his’, *-esūn* ‘their’, *angost* ‘finger’,⁽⁵⁾ *most* ‘fist’,⁽⁶⁾ *sūr* ‘salty’,⁽⁷⁾ *pēs* ‘before’, *čāst* ‘afternoon’ (Mn. P. *-eš*, *-ešun*, *angošt*, *mošt*, *šur*, *piš*, *čāšt*). Contrary to Mustawfi’s claim, in a number of Luri words the consonant /š/ corresponds to the Persian /s/. For instance, in the Bakhtiari words *šošten* ‘to wash’, *hākeštar* ‘ash’, *fereshnāden* ‘to send’, *šātīl* ‘cleaver’, *šah* ‘black’, *šīt* ‘whistle’, *šelīte* ‘shrewish’ (cf. Mn. P. *šostan*, *xākestar*, *ferestādan*, *sātur* < Ar. *sātūr*, *siyah*, *sut*, *salite* < Ar. *salīṭa*). Likewise, the Bakhtiari words *čerā* ‘lamp’, *dorō* ‘lie’, *dū* ‘yogurt drink, doogh’ and *kalā* ‘crow’ might have led him – or maybe his oral sources – to make such a generalization about the consonant /γ/ (cf. NP: *čirāγ*, *durōγ*, *dūγ*, *kalāγ*).

The above account of Luri language proves that Luri had developed into a distinguishable language by the beginning of the 8th/14th century. Yet, there is still no evidence for the existence of Luri in pre-Islamic Iran. Daryaei (2009, p. 101) when describing the language diversity of Sasanian Persia, names Luri and Kurdish as speculative languages of that era:

these are the only languages of which we have some information and there were many more dialects and languages which have been lost to us. The nomadic people and their languages are more difficult to gauge, but certainly the Kurds had been present on the plateau, and Kurdish, with its various dialectal variances, existed, perhaps along with Luri and few others which have been lost.

Another piece of historical evidence for Luri language is the Arabic term *riṭāna(t)* /*raṭāna(t)* (الرطانة) 'speaking in an unintelligible way, to speak a non-Arabic language'. The term has been used in *Nukhbat al-dahr*, another 8th century book, to describe the language of a region named *Lūr* (لور). According to historical sources, *Lūr* – or *Bilād al-lūr* (بلاد اللور) – was somewhere between Khuzestān province and Isfahān city, where today's Lur tribes inhabit. Thus, it is believed that the name Lur is originally derived from the name of the region. Although the geographical meaning of Lur dates back to the 4th Islamic century (Amanolahi-Baharvand, 1385, p. 15), there is no mention of the Lur tribes prior to the 5th century. The earliest attestation of Lur as a tribe belongs to *Vīs u Rāmīn*, a famous versified Persian story of the 5th century (see: Dehkhodā, 1373, pp. 17482-17483):

جهان آسوده گشت از دزد و طزار
ز کرد و لور و از رمگیر و عیار

(Fakhraddin Gorgani, 1381, p. 367. Translation: The world was saved from thieves and pickpockets, from the Kurds and the Lurs, and from bandits and Ayyārs).

The author of *Nukhbat al-dahr* describes the language of the region of *Lūz* (لوز) – definitely a corrupt form of *Lūr* – using the above-mentioned *riṭāna(t)*:

و حيز اللوز و هم بجبل متصل بـجبال إصفهان طوله سبعة أيام
يسكنه طوائف من الأكراد ... و لأهل هذا السقع لسان خاص بهم يشبه
الرطانة إلا أن الغالب عليهم اللغة الفارسية.

(Al-Dimashqi, 1923, p. 179. Translation: and the region of *Lūz*, its people live in a mountain attached to Isfahān mountains with a length of seven days in which tribes of Kurds⁽⁸⁾ live ... the people of this region have their own language which resembles *riṭāna(t)*, although their dominant language is Persian).

According to the above account, we can conclude that the residents of *Lūr* spoke a distinct dialect which might have been close to Persian. The pertinence of *riṭāna(t)* to Persian is confirmed in a way by an old Arabic-Persian dictionary from the 6th century AH:

الرطانة: پارسی گفتن.

(Karamaini, 2006, p. 264. Translation: *ar-raṭānat-u*: to speak Persian).

A Sociohistorical Approach

Anonby (2003), in his study of Luri dialects, concludes that the differences between these dialects are so remarkable that in practice they must be considered separate languages. MacKinnon (2011) prefers to assume different origins for the different Luri dialects as well. He also classifies Dezfuli and Shushtari – which are traditionally known as Persian dialects – as members of the Luri family. This leads us to the idea that the only reason Dezfuli and Shushtari are often accepted as Persian dialects is that there are no tribes named Dezfuli and Shushtari. As MacKinnon has correctly recognized, the large similarities between Luri and the two mentioned dialects suffice to put them in the Luri group, although they have their own distinguishing features. This suggests that the term Luri Language comes particularly from tribal divisions, rather than linguistic facts. As mentioned in section 4.1, the word Luri is probably derived from *Lūr*⁽⁹⁾ which, according to early Islamic geographical sources, was the name of a region. It sounds plausible that medieval Iranians might have broadly called the whole nomads of the region the Lurs, regardless of their native or tribal affinities. Consequently, the Languages of the Lur were named Luri – literally meaning 'attributed to Lur' – by non-Lurs being unaware of its linguistic diversity. Ironically, we can assume that the so-called Lur tribes gradually began to identify with this newly forged identity.

The emergence of the tribes known as the Lurs is a historical mystery. Unlike the Kurds and other ancient ethnic groups of Iran, there is no trace of the Lurs in Old and Middle Iranian texts. Considering the vast area in which Modern Luri is spoken, it is expected to stumble upon mentioning of the Lur tribe or Luri language in Middle Persian texts, for the language territory of Pahlavi language included today's Luri-speaking regions, i.e. southwestern Iran. In fact, were there a proto-Luri in the Middle period, it would have been possibly mentioned in pre-Islamic sources, or at least in the earliest Muslim historians' accounts of Iranian Languages. Nonetheless, in reality, it is in the manuscripts of the 5th Islamic century that we find the first mention of the Lur tribe (see: section 4.1). Interestingly, the first attestation of Luri language appears three centuries later. Therefore, it can be concluded that the coining

of the term Luri Language might have been a result of the appearance of the Lur tribes.

The scarcity of the pre-modern Luri manuscripts is another fact to be considered from a social viewpoint. An explanation, though not strong, for this phenomenon is that if there were a gap between Luri and Persian in early Islamic Iran – as was the case with Tabari, Fahlavi and Shirazi Languages – there could have been more written evidence of pre-modern Luri, especially on account of its geographical extent.

Genealogy

From a synchronic point of view, every Luri variety alone, based on grammatical features, is a distinct language from Modern Persian. The criterion of “mutual intelligibility” confirms this classification to some extent. However, this gap seems to disappear when we take into account the

historical periods of Persian Language, namely Middle and Early New Persian. MacKinnon (2011), as mentioned in section 2, believes that Luri and Persian unite at some point in the distant past, where they were no longer separable:

It is striking that Luri dialects, like Middle Persian but unlike standard Persian, do not use verbs of motion such as *šodan*, *gaštan*, *āmadan* and the like to indicate change of state or process ... It is also striking that unlike Standard Persian no Luri dialect uses the stem *bāš-* to indicate subjunctive or imperative of “be.” (Middle Persian uses *bāš-* as an imperative, though not a subjunctive stem).

The above examples are only a handful of many common structures between Luri and Middle Persian. Table 1 gives a list of the Bakhtiari forms of Middle Persian verbal inflectional affixes not used in Modern Persian:

Table 1 – Verbal inflectional affixes in Bakhtiari, Modern Persian and Middle Persian

	MP	Bakhtiari	Mn. P
Negative Imperative	<i>ma-</i>	<i>ma-</i>	<i>na-</i>
Optative	<i>-ē</i>	<i>-ē/-ay</i>	
Passivizer	<i>-īh-</i>	<i>-eh-</i>	
Causative	<i>-ēn-</i>	<i>-(e)n-</i>	<i>-ān-</i> (cf. Parthian <i>-ān-</i>)
3 rd Person Plural Ending	<i>-ēnd</i>	<i>-en</i>	<i>-an(d)</i>

The above suffixes *-īh-* and *-ēn-* are also found in Early Jewish-Persian texts (for examples, see: MacKenzie, 1968, p. 258) which are distinguished by their MP features:

Up to the 11th or early 12th century, these EJP documents preserved MP grammatical features and lexemes that had already vanished from contemporaneous Dari New Persian in the northeast... There is no evidence to prove that the Jews and Zoroastrians of southern Iran considered the form of Persian they used during the 8th-11th centuries as a “new” form of Persian detached from (late) Middle Persian. They continued to call their language Pārsī (< MP

Pārsīg) well into the 11th century and beyond... While many of the EJP texts written in Hebrew script are from southwestern Iran (e.g., Ahvāz) [see: Asmussen, 1965], a dialect translation of the Koran found in the 1970s was produced in the southeast (Sistān), probably in the early 11th century (Paul, 2013).

The Feyli plural suffix *-yā* (cf. Mn. P. *-(h)ā*), which is obviously a new form of the EJP *-īhā* (< MP. *-īhā*) (for examples, see: MacKenzie, 1968, pp. 260 & 262),⁽¹⁰⁾ plainly illustrates how Luri and Mn. P. could have evolved differently from the same origin, i.e. Middle Persian. Pronouns are other common lexical items in Luri and EJP:

Table 2 – Common pronouns in Luri and EJP

	EJP	Bakhtiari	Feyli	Dezfuli
1 st Person Plural Pronoun	<i>īmān</i> (cf. NP. <i>mā</i>)	<i>īmā</i>	<i>īmā</i>	<i>omūn</i>
2 nd Person Plural Pronoun	<i>šumān</i> (cf. NP. <i>šumā</i>)			<i>šomūn</i>

Luri also shares phonemes and an allophone with MP and ENP, i.e. /ē/ (Bakhtiari, Dezfuli), [δ] (Bakhtiari, Southern Luri) and /ɣ/, plus the controversial diphthongs of [au] and [ai] (Bakhtiari), the long vowels /ī/, /ā/ and /ū/ (corresponding to the Mn. P. /i/, /â/ and /u/), and the consonant cluster of /xw-/ (Shushtari-Dezfuli). Moreover, the opposition between NP. /x/ and Luri /h/ (see: section 4.1) appears to be a reversion of the infrequent phonological change of /h/ > /x/ from MP to NP (for example: MP. *hušk* ‘dry’ > NP. *xušk*) that has even occurred in Luri words of Arabic origin. The deletion of final /n/ (MacKinnon, 2011) which is frequent in Luri dialects has also evidence in ENP (for more details, see: Bahar, 1389, p. 190; Lazard, 1963, p. 156-157). The insertion of /i/ (> /e/) before the initial consonant clusters has occurred in Luri as well:

1) MP. *sp-* > ENP. *isp-* (cf. MP. *spēd* ‘white’, Bakhtiari *espēd*, Mn. P. *sepid*.)

2) MP. *st-* > ENP. *ist-* (cf. MP. *stadan* ‘to take’, Bakhtiari *estayden*, Mn. P. *setadan*)

3) MP. *šk-* > ENP. *išk-* (cf. MP. *škastan* ‘to break’, Bakhtiari *eškasten*, Mn. P. *šekastan*)

4) MP. *šn-* > ENP. *išn-* (cf. MP. *šnāxtan* ‘to know, to recognize’, Shushtari⁽¹¹⁾ *ešnāxtan*, Mn. P. *šenāxtan*)

Besides a shared MP basis, non-ergativity is another feature of both NP and Luri that reveals their close typological relationship by separating them from MP and its closer daughters, i.e. Fars dialects. On this basis, it can be concluded that Luri just like Khorassani Dari, has lost ergativity on the way out of Fars province, while the more conservative dialects of Fars have remained ergative.

In addition to non-ergativity,⁽¹²⁾ NP and Luri share the following grammatical structures, among others, not attested in MP:

1) present and past perfect formed by the auxiliary verbs of *ast* ‘is’ and *būd* ‘was’ (*e* and *bī* in Luri)(see: 4.3.4)

2) the optative mood made analogically from the 3rd person singular of the MP present subjunctive.

3) present perfect subjunctive (with *bāš-* in Persian and *bū-* in Luri, as in NP. *xward-a bāšad*; Bakhtiari *xard-e būhe*).

4) the plural suffix *-hā* (from the MP adverb suffix *-ihā*)

5) the loss of the superlative suffix *-tom*

Now that we have reviewed the common features between Luri and Persian (including MP, ENP and Mn. P), it is time to take a look at their lexical and grammatical differences. From the present authors’ viewpoint, these can be divided into five groups namely Parthian elements, Luri-Kurdish features, phonetic reductions, analogical changes and the distinguishing features of Luri which will be discussed in the following sections.

Parthian Elements

Apart from Parthian elements that both Persian and Luri might share, Luri varieties are distinguished by their own Parthian features, i.e. the Bakhtiari 3rd person singular pronoun *ho* (cf. Parthian *hō*; see: Rezai Baghbidi, 2006: 61), and the Boyer-Ahmadi past base maker *-ā(y)* (< Parthian *-ād*) (see: Teheri, 2016: 117) which has been – unlike *-ād* in Persian and some Luri dialects – very productive. The following are a number of common lexical items in Parthian and Luri:

Table 3 – Parthian lexical items in Bakhtiari

	Parthian	MP	Mn. P	Bakhtiari
to bite	<i>gaštan</i>	<i>gastan</i>	<i>gazidan</i>	<i>gašten</i>
to send	<i>frēštag</i> ‘angel’	<i>frēštādan</i>	<i>ferestādan</i>	<i>ferēšnāden</i>

Luri-Kurdish Features

Among Luri dialects, common features with Kurdish are more frequent in Feyli and Bakhtiari (perhaps via Feyli) as a result of their contact with the Kurdish-speaking area:

These, together with Lorī to the west and north, constitute the “Perside” southern Zagros group, as opposed to Kurdish dialects in the northern Zagros,

with which Bakṭiārī shares a number of lexical and morphological items and phonological features, e.g., *piā* “man”, *korr* “boy”, *bard* “stone”, *mul* “neck”; the topicalizer and vocative marker *ak(ū)*; the “Zagros-*d*”, i.e., the intervocalic lenisation, or loss, of *d* (Windfuhr, 1988, p. 559).

Table 4 provides other examples of cognates in Kurdish and Bakhtiari:

Table 4 – Basic vocabulary of Kurdish and Bakhtiari vs. Modern Persian

	Mn. P	Kurdish ⁽¹³⁾	Bakhtiari
mother	<i>mâdar</i>	<i>dâyik</i>	<i>dā</i>
udder	<i>pestân</i>	<i>gwân</i>	<i>gûn</i>
branch	<i>šâxe</i>	<i>lik</i>	<i>lek</i>

One typological characteristic of north-western Iranian Languages – including Kurdish – that is found in Feyli dialect

is the phoneme /ž/. Table 5 contains examples of the correspondence of the southwestern /z/ to /ž/:

Table 5 – Evidence for /ž/ in Luri

	Feyli ⁽¹⁴⁾	Bakhtiari
eyelash	<i>merženg</i>	<i>merzeng</i> (cf. MP. <i>mijag</i>)
crab	<i>kerženg</i>	<i>kerzeleng</i> (cf. MP. <i>karzang</i>)
giddy, dizzy	<i>giž</i>	<i>gēz</i>
gum	<i>ževi</i>	<i>zedi</i> (cf. MP. <i>zadūg</i>)
ant	<i>meriž</i>	<i>mūrēz</i>

Phonetic Reductions

Being also common in modern Persian dialects and accents, phonetic reductions reflect the linguistic economy principle. However, standard Modern Persian, thanks to its conservative writing traditions, still uses the unreduced forms. For instance, the Mn. P. *dud* ‘smoke’, *mâdiyun* ‘mare’ and *xâhar* ‘sister’ in Luri dialects have reduced to *dī*, *mūn* and *xār*. This type of change specifically accounts for the formation of the present-day Luri prepositions and past tense verbs. For example, the Luri *(be) sī* ‘for’⁽¹⁵⁾ and *(be) men-e* ‘in, inside’ are undoubtedly reductions of the ENP. *ba sōy-i* ‘to, toward, for’ and *ba mayān-i* ‘in the middle of’. The pre-modern Luri *wa sū* (= *be sī*) (see: Sadeghi, 1996, p. 13) verifies the suggested Persian origin (for attestations of *ba sōy-i* ‘for’ in Classical Persian texts, see, Anvari, 1382, p. 4286). *Men-e* is also used

in modern Khorassani dialects of Persian (see: Monchi-Zadeh, 1990, p. 125), far from the Luri-speaking region.

In Bakhtiari, as a Luri dialect, some past tense verbs also have reduced forms, e.g., *rah(do)m* ‘I went’, *rah(de)n* ‘they went’, *bī(do)m* ‘I was’, *bī(de)n* ‘they were’.

Analogical Changes

These changes have not been studied well and probably occurred since the divergence of Luri from MP. The formation of *past perfect* in Southern Luri dialects – according to MacKinnon (2011) – seems to have been generated by analogy. It is possible that Southern Luri present perfect has also formed through a similar process. As you see in Table 6, the Bakhtiari auxiliary verbs *e* ‘is’ and *bī* ‘was’ that originally mark the 3rd person singular, have seemingly extended to the other persons:

Table 6 – Bakhtiari present and past perfect

	Present Perfect	Past Perfect
1 st Person Singular	<i>xard-om e</i> ‘I have eaten’	<i>xard-om bī</i> ‘I had eaten’
2 nd	<i>xard-i (y)e</i>	<i>xard-ī bī</i>
3 rd	<i>xard e</i>	<i>xard bī</i>
1 st Person Plural	<i>xard-īm e</i>	<i>xard-īm bī</i>
2 nd	<i>xard-īn e</i>	<i>xard-īn bī</i>
3 rd	<i>xard-en e</i>	<i>xard-en bī</i>

The fact that both Persian and Luri have developed the present and past perfect structures using cognates of the verbs *h-* and *baw-* – in opposition to *estād*, *est-* ‘to stand, to be’ in MP present and past perfect (see: Amoozgar & Tafazzoli, 1382, p. 78) – shows that they have been subject to similar changes during the transition to the new period.

Another significant analogy-based feature of Luri is the suffix *-est* found in the past stem of intransitive verbs, such as Bakhtiari verbs *lars-est* ‘trembled’, *hand-est* ‘laughed’. In Middle Persian, *-ist* attaches to present stems passivized by the suffix *-īh*, giving past stems (see: Amoozgar & Tafazzoli, 1382, p. 80), as in MP. *kuš-īh-ist* ‘was killed’. It is obvious that the Luri *-est* comes from these MP passive verbs which can semantically be considered intransitive. Realizations of *-īh* are also seen in

Southern Luri verbs, such as Bakhtiari *pehrest* ‘jumped’, *kahnest* ‘was plucked’ (compare to their causative or transitive forms: *per-n-īd* ‘made (sb/sth) jump’, *kan-d* ‘plucked’), and Boyer-Ahmadi *pāšehēs* ‘was spattered’, *mālehēs* ‘was rubbed’ (compare to: *pāš-an-āy* ‘spattered’, *māl-īy* ‘rubbed’).

The Distinguishing Features of Luri

These are features that do not have clear etymologies, and are of the highest significance in the present study. At first glance, they indicate different origins for Luri and Persian, but if we explore their distribution (see Table 7) we find that many of them are not shared by all Luri varieties. Whether these are remains of a substratum or not is a matter of future studies, but at least they cannot be relied on to recognize a single language as Luri, particularly because other Iranian languages have them in common (see: notes 15-18).

Table 7 – Major distinguishing features of Luri

	Feyli	Bakhtiari	Boyer-Ahmadi	Shushtari
Plural suffix Definite marker ⁽¹⁷⁾	-(e)ka	-gal/-ya ^{l(16)} -ke	-al -(a)ku	-aka (cf. Kurdish -aka)
Imperfective Indicative Prefix 2 nd Person Plural Pronoun 3 rd Person Singular Possessive Pronoun Demonstrative Pronoun “this” Definite Object Marker	ya -(n)e	e-/ī- ⁽¹⁸⁾ īsā -es yo -(n)e	ī- īsā ⁽¹⁹⁾ yo -(n)a	-(n)a

At the phonological level, the changes of *ft* > *hd/ht*, *xt* > *hd/ht*, *m* > *w* and *ō/ū* > *ī* distinguish Luri from Persian, but their distribution, whether in Luri dialects or in other Iranian languages, shows, like that of the above elements, no homogeneity in Luri. The diffusion of the above changes in every Luri dialect is another point to be considered. For example, although Bakhtiari generally shows *ft* > *hd*, the Bakhtiari words *baften* ‘to knit, to weave’, *noft* ‘nose’ and *čaft* ‘knee joint, shin’ have resisted this change or retained the original Persian forms.

Conclusion

The controversy over the relationship between Luri and Persian, which is of high significance in the classification of western Iranian dialects, results, as discussed in this article, from the clash between the diachronic and synchronic approaches toward the issue. That is, although Luri varieties are distinct languages from Persian, diachronically, it is

preferred to classify them as modern dialects of Middle Persian from which Modern Persian is derived separately. Apparently, during the new period Luri has retained more MP grammatical features than Modern Persian has (for example, verbal inflectional affixes, phonemes and phonological features), so it would be a fallacy to assume another parent language for Luri rather than Middle Persian. This relationship can be compared to that of Latin and Romance languages if we replace Latin with Middle Persian. To sum up, the authors believe that Luri is a direct continuation of dialects of Middle Persian which, in the course of centuries, has undergone language changes other than those of Modern Persian, turning it into the form of a different language. But in the deepest layers, no typological differences can be recognized between Luri and Persian. The close relationship between Luri and Persian is also proved by the fact that they share a number of common features (namely non-ergativity, verbal structures and some

suffixes) which distinguish them from Middle Persian. Moreover, a large number of distinguishing features of Luri can be reduced into Parthian and Kurdish borrowings, phonetic reductions and analogical changes, and do not necessarily denote a different origin for Luri. Luri dialects also have features not found in Persian but shared by other Iranian Languages – such as the imperfective indicative prefix *e-*. Blurring the boundaries of Luri/non-Luri, these cannot be relied upon to disprove the above theory. Non-linguistic information also supports this theory, especially the fact that there is almost no evidence for the existence

of Lur tribe and Luri language before the 5th/11th and the 8th/14th centuries respectively. Etymologically, the word Luri refers to a region after which its residents have been called, although, as today’s dialectal evidence demonstrates, there is no linguistic unity behind it. Therefore, it seems that the term Luri Language has been coined particularly on the basis of sociohistorical, rather than linguistic, facts, and –as it was proposed earlier – it does not refer to any proto-Luri, thus, it sounds more acceptable to classify Luri dialects – and probably other dialects of southwestern Iran – as modern varieties of Middle Persian.

Notes

¹ Note that these dialects are spoken by tribes bearing the same name.

² Unfortunately, we could not find the original source of this quotation.

³ For Bakhtiari examples, see: Madadi, 1392; Taheri, 2010. Note that in some cases we have corrected the transcriptions of our sources to conform to our adopted method.

⁴ This phenomenon is a relic of earlier stages of borrowing the consonant /q/ from Arabic, when it was still difficult for the Bakhtiaris to produce it.

⁵ Cf. MP. *angust* (for MP examples, see: MacKenzie, 1986).

⁶ Cf. MP. *must*

⁷ Cf. MP. *sōr*

⁸ In pre- and early Islamic sources, the name Kurd refers to tribal people in general, regardless of their language. For an example of this usage, see: Kārnāmak i Artaxšēr i Pāpakān, 1390, p. 4.

⁹ For etymologies of Lūr, see: Minorsky, 1986, p. 821.

¹⁰ Sadeghi (2003, p. 122) suggests the MP *-ihā* as the origin of the plural suffix *-iyā* in Larestani dialect of Fars province.

¹¹ See: Niroumand, 2535.

¹² As to the syntax of Luri in general, Lecoq (1989, p. 345) states that “la syntaxe des dialectes lori est dans l’ensemble celle du person parlé et n’appelle donc aucune remarque particulière”.

¹³ See: Kalbasi, 1385.

¹⁴ For Feyli examples, see: Izadpanah, 1381.

¹⁵ MacKinnon (1995, p. 353) has suggested the same etymology for *sī*.

¹⁶ This suffix is not confined to Luri and it is also used in Fars dialects, such as Davānī (see: Mahamedi, 1996, p. 130). Even in Bakhtiari, it is not the most productive plural suffix.

¹⁷ In spoken Persian, *-e* is the equivalent for this marker (see: MacKinnon, 2011).

¹⁸ This prefix is also found in other Iranian dialects (see: Kalbasi, 1382, pp. 80-81).

¹⁹ The infrequent ENP pronoun *tšmā* ‘you (plural)’ (see: Ravaghi, 1381, p. 38) seems to be the origin of the Luri pronoun.

Abbreviations

Ar.	Arabic
EJP	Early Jewish-Persian
ENP.	Early New Persian
Mn. P.	Modern Persian
MP.	Middle Persian
NP.	New Persian

References

- Al-Dimashqi. (1923). *Nukhbat al-dahr fi ‘Ajā’ib al-Barr wa al-Bahr* [Book of Wonders of the Land and Sea]. by A. Mehren. Leipzig: Harassowitz.
- Amanolahi-Baharvand, E. (1385/2006). *Qom-e Lor* [Lur Tribe: Research into the Ethnic Unity and Geographic Distribution of the Lurs in Iran]. Tehran: Āgah.

- Amoozgar, J., & Tafazzoli, A. (1382/2003-2004). *Pahlavi Language: Literature, Grammatical Sketch, Texts and Glossary*. Tehran: Moin Publishing Co. [in Persian].
- Anonby, E. J. (2003). Update on Luri: How Many Languages?. *Journal of the Royal Asiatic Society*, 13 (2), pp. 171-197.
- Anonby, E. J. (2012). Sociolinguistic Status of Lori. In *Encyclopaedia Iranica*. Online address: <http://www.iranicaonline.org/articles/lori-language-ii>
- Anvari, H. (1382/2003-2004). *Farhang-e bozorg-e sokhan* [Sokhan's Grand Dictionary]. Tehran: Sokhan.
- Asmussen, J. P. (1965). Judaeo-Persica II: The Jewish-Persian Law Report from Ahwāz, A. D. 1020. *Acta Orientalia XXIX*, pp. 49-60.
- Bahar, M. (1389/2010-2011). *Sabk-shenāsi yā tārikh-e tatavvor-e nasr-e Fārsi* [The Stylistics or the history of the evolution of Persian prose]. Vol. 1. Tehran: Amirkabir.
- Daryaei, T. (2009). *Sasanian Persia: The Rise and Fall of an Empire*. New York: I.B. Tauris & Co. Ltd, in association with the Iran Heritage Foundation.
- Dehkhodā, A. (1373/1993-1994). *Loghatnāme* [Encyclopedic Dictionary]. Chief Editors: Mohammad Mo'in and Jafar Shahidi. Vol. 12. Tehran: Tehran University Publications.
- Fakhraddin Gorgani. (1381/2002-2003). *Vīs u Rāmīn*. Edited by Mohammad Roshan. Tehran: Sedā-ye mo'āser.
- Izadpanah, H. (1381/2002-2003). *Farhang-e Lori* [Luri Dictionary]. Tehran: Asātir.
- Kalbasi, I. (1382/2003-2004). Neshāne-ye estemrār dar lahje-hā va guyesh-hā-ye Irāni [Continuity Marker in Iranian Accents and Dialects]. *Dialectology*, 1, pp. 76-97.
- Kalbasi, I. (1385/2006-2007). *Kordian Dialect in Mahābād*. Tehran: Pazhuheshgah-e olum-e ensani va motaleat-e farhangi. [in Persian].
- Karamaini. (2006). *Takmilat al-Asnāf: A Dictionary of Classical Arabic-Persian*. Vol. 1. Edited by Ali Ravaghi. In collaboration with Zulaykha Azimi. Tehran: Society for the Appreciation of Cultural Works and Dignitaries.
- Kārnāmak i Artaxšēr i Pāpakān* [Book of the deeds of Ardashir, son of Papak]. (1390/2011-2012). Translated into Persian by B. Farahvashi. Tehran: University of Tehran Press.
- Lazard, G. (1963). *La Langue des Plus Anciens Monuments de la Prose Persane*. Paris: Librairie C. Klincksieck.
- Lecoq, P. (1989). Les dialectes du sud-ouest. *Compendium Linguarum Iranicarum*. Herausgegeben von Rüdiger Schmitt. Wiesbaden: L. Reichert.
- MacKenzie, D. N. (1968). An Early Jewish-Persian Argument. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 31 (2), pp. 249-269.
- MacKenzie, D. N. (1968). *A Concise Pahlavi Dictionary*. London: Oxford University Press.
- MacKinnon, C. (1995). Dezfūli and Šūstari Dialects. In *Encyclopaedia Iranica*. Edited by E. Yarshater. Vol. VII. Costa Mesa, California: Mazda Publishers. pp. 351-354.
- MacKinnon, C. (2011). Lori Dialects. In *Encyclopaedia Iranica*. Edited by E. Yarshater. Vol. VII. Costa Mesa, California: Mazda Publishers. Online address: <http://www.iranicaonline.org/articles/lori-dialects>
- Madadi, Z. (1392/2013). *Vāzhehnāme-h-ye zabān-e Bakhtiāri* [Lexicon of the Bakhtiari Language]. Esfahan: Zohrāb Madadi.
- Mahamedi, H. (1996). The Davāni Dialect. In *Encyclopaedia Iranica*. Edited by: E. Yarshater. Vol. VII. Costa Mesa, California: Mazda Publishers. pp. 129-132.
- Minorsky, V. (1986). Lur. In *Encyclopaedia of Islam*. Vol. 5. Leiden: Brill. pp. 821-826.
- Monchi-Zadeh, D. (1990). *Wörter aus Xurāsān und ihre Herkunft*, in: *Acta Iranica*, 29. Leiden: Brill.
- Niroumand, M. B. (2535/1976-1977). *Vāzhenāme-yi az guyesh-e Shushtar* [A Lexicon of the dialect of Shushtar]. Tehran: Language Academy of Iran.
- Paul, L. (2013). Early New Persian. In *Encyclopaedia Iranica*. Edited by: E. Yarshater. Vol. VII. Costa Mesa, California: Mazda Publishers. Online address: <http://www.iranicaonline.org/articles/persian-language-1-early-new-persian>
- Ravaghi, A. (1381/2002-2003). *Zeyl-e farhang-hā-ye Fārsi* [An Appendix to Persian Dictionaries]. In collaboration with Maryam Mir-Shamsi. Tehran: Hermes.
- Rezai Baghbidi, H. (2006). *A Manual of Parthian (Arsacid Pahlavi)*. With a Parthian Word-List by Askar Bahrami. Tehran: Qoqnus Publications. [in Persian].
- Sadeghi, A. A. (1375/1996). A Short Text in Luri from the 11th Century A.H. *Iranian Journal of Linguistics*, 13 (1&2), pp. 9-15.
- Sadeghi, A. A. (1382/2003). About Larestani Dialect. *Iranian Journal of Linguistics*, 18 (1), pp. 120-138.
- Taheri, E. (2010). *Baxtiyārī Dialect of Kūhrang*. Tehran: Institute for Humanities and Cultural Studies. [in Persian].
- Taheri, E. (2016). *Lori Dialect of Boirahmad*. Tehran: Institute for Humanities and Cultural Studies. [in Persian].
- Windfuhr, G. (1988). The Bakhtiāri Dialect. In *Encyclopaedia Iranica*. Edited by E. Yarshater. Vol. III. Costa Mesa, California: Mazda Publishers. pp. 559-561.
- Windfuhr, G., & Perry, J. (2009). Persian and Tajik. In *The Iranian Languages*. Edited by: Gernot Windfuhr. London: Routledge. pp. 416-544.
- Zhukovski, V. A. (1922). *Materialy dlja izučenija persidskih narečij* [Materials for the Study of Persian Dialects]. III. Petrograd (reprint: Tehran 1976).

2-бөлім

**АЗИЯ МЕН АФРИКА ЕЛДЕРІНІҢ САЯСАТЫ
ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРЫ**

Section 2

**POLITICS AND INTERNATIONAL RELATIONS
OF ASIAN AND AFRICAN COUNTRIES**

Раздел 2

**ПОЛИТИКА И МЕЖДУНАРОДНЫЕ
ОТНОШЕНИЯ СТРАН АЗИИ И АФРИКИ**

Dwivedi Anand Prakash Sharma

Delhi College of Arts & Commerce (Univ. of Delhi), India, New Delhi
e-mail: dapsharma@dcac.du.ac.in

**CHANGING CHARACTERISTICS
OF THE CASTE SYSTEM IN INDIA**

In India, during the last three decades, the caste system's characteristics have changed significantly. The caste system has never been an uncontested reality in India. The tradition of resistance to the caste system and the sentiment of reform about it are as old as the caste system's history. The caste (Jati) system has been transformed under the ruling elites from ancient to modern times. However, multiple socioeconomic and political factors are behind the changes that have come after India's independence. But, the most significant changes have occurred after 1991. The unexpected changes that have come in the last three decades are different in many ways than before. The market-driven new economy, rise of caste identity, access to quality education, and empowerment schemes have made the change possible. This paper explores the changing facets of the Indian caste system, factors of change, and its impact on Indian socio-political life in contemporary India.

Key words: Varna, Jan, Jati, Dalit, Gunas, Varna ashram-Dharma, Dwij.

Двиведи Ананд Пракаш Шарма
Дели Университеті, Үндістан, Нью-Дели қ.,
e-mail: dapsharma@dcac.du.ac.in

**Үндістандағы касталық жүйенің
сипаттамаларының өзгеруі**

Үндістанда соңғы үш онжылдықта касталық жүйенің сипаттамалары айтарлықтай өзгерді. Касталық жүйе Үндістанда ешқашан даусыз шындық болған емес. Касталық жүйеге қарсы тұру дәстүрі және ол туралы реформа сезімі касталық жүйенің тарихымен бірдей. Касталық (Джати) жүйесі басқарушы элита кезінде ежелгі заманнан қазіргі заманға өзгерді. Алайда Үндістан тәуелсіздік алғаннан кейін болған өзгерістердің артында көптеген әлеуметтік-экономикалық және саяси факторлар жатыр. Бірақ, ең маңызды өзгерістер 1991 жылдан кейін орын алды. Каста – әлеуметтік тұрғыда: қоғамдық өмірдің едәуір күрделі құбылысы, оны барынша “оқшаулық өлшемдеріне құрылған қатаң иерархиялық қоғамдық бөлінудің” мінсіз типін іздеушілер тым қарабайырландырып жіберді. Егер Үндістанның қоғамдық-саяси өміріне бір нәрсе әсер етсе, онда бұл касталар жүйесі. Тарихи даму барысында ол ежелгі дәуірден бастап билеуші элиталардың әсерінен өзгерді. Бастапқыда сабақтар мен еңбек бөлінісіне негізделген касталар жүйесі иерархиялық әлеуметтік құрылымға қалай айналғанын білу қызықты болар еді. Соңғы екі онжылдықта касталық жүйенің сипаттамалары бұрынғыға қарағанда едәуір өзгерді және бірнеше әлеуметтік-экономикалық және саяси факторлардың әсерінен тез трансформациялануда. Бүгінгі касталық жүйе жалпы индиялық кемсітушілік құбылыс деп ойламау керек. Үнді мәдениетіндегі касталық жүйеге қарсы тұру дәстүрі касталық жүйенің өзі сияқты көне дәуірде екендігі де ақиқат. Бұл жұмыста үнділік касталық жүйенің өзгермелі қырлары зерттеліп, касталық жүйенің маңызды аспектілері мен оның үндістердің қоғамдық-саяси өміріне әсері туралы қысқаша сыни зерттеулер келтірілген.

Түйін сөздер: Варна, Джан, Джати, Далит, Гун, Варна ашрам-Дхарма, движ.

Двиведи Ананд Пракаш Шарма
Университет Дели, Индия, г. Нью-Дели
e-mail: dapsharma@dcac.du.ac.in

Изменение характеристик кастовой системы в Индии

В Индии за последние три десятилетия характеристики кастовой системы существенно изменились. Кастовая система никогда не была неоспоримой реальностью в Индии. Традиция сопротивления кастовой системе и отношение к ней реформ так же стары, как история кастовой системы. Кастовая (джати) система трансформировалась при правящих элитах с древних времен до наших дней. Однако за изменениями, произошедшими после обретения Индией независимости,

стоит множество социально-экономических и политических факторов. Но наиболее значительные перемены произошли после 1991 года. Неожиданные изменения, произошедшие за последние три десятилетия, во многом отличаются от прежних. Новая экономика, управляемая рынком, рост кастовой идентичности, доступ к качественному образованию и схемы расширения прав и возможностей способствовали появлению перемен в различных областях. В этой статье исследуются меняющиеся грани кастовой системы Индии, факторы изменений и их влияние на индийскую социально-политическую жизнь в современной Индии. Не следует думать, что сегодняшняя кастовая система является, по существу, паниндийским дискриминационным явлением. Верно и то, что традиция сопротивления кастовой системе в индийской культуре так же стара, как и сама история кастовой системы.

Ключевые слова: Варна, Джан, Джати, Далит, Гуны, Варна ашрам-Дхарма, Двидж.

Introduction

The caste system, a widely discussed and debated topic in India has been one of the most significant ethnographic features of Indian social life that classifies people based on inherited social status. If anything has influenced Indian socio-cultural life the most, it is the caste system. We should not think that the caste system is like it used to be even today. Many characteristics of the caste system have changed, and the process of change continues. Diverse aspects of the caste system have been addressed in several studies during the last two decades. However, the general area of change in the caste system's characteristics has yet to be studied, mainly the recent phenomenon of change. In this regard, multiple socio-economic circumstances, their causes, their implications and their process and methods need to be investigated from diverse perspectives. This paper intends to touch upon the objective mentioned above.

Review of literature

Due to caste system's uniqueness, numerous studies have been done on this subject in India and abroad. Vedic literature and Dharmashastras (scriptures) are the primary sources to know the Varna system. Sociologists and anthropologists have conducted period-wise studies on the Varna system and the caste (jati) system. Devotional poetry in modern Indian languages is also an essential source on this subject which challenged the caste hierarchy and narrow customs of the caste system. Reformists, those who opposed the caste system in the 19th and 20th century, have too produced sufficient literature attacking the caste system's inevitability. After independence, there have been significant economic studies on the caste system, especially in the last three decades. Despite this, I am adding one more review to this subject, so there must be some reasons. In other words, what new facts or

trends related to the study of the cast systems do I want to draw attention to, which we need to know? The significant change in the characteristics of the caste system occurred during the last thirty years. It was the economic reforms of 1991 onward that exposed India to the market-driven global economy. The fruits of economic reforms have resulted in diverse types of social change in India. In the era of modernity and the market economy, the caste system's characteristics have undergone a drastic change. During the last two decades, studies have been conducted on this subject; however, considering the dimensions of change and the vast scope of the topic, the possibilities of further studies are immense.

Methodology

I have identified three problems and tried to address them with a new perspective. First, *Varna* and *Jati* are considered synonyms of the word caste and used interchangeably to refer to the caste system, which is not right. We need to know that Varna is a book-view system found in ancient Hindu books, different from the Jati, a prevalent contextual phenomenon. Thus, the classification of the Varna-system should not be considered the same as Jati or caste system. I have proved this with logical and authentic references. Secondly, it is commonly believed that resistance to the caste system and reformist consciousness is a modern age thought emerged in the nineteenth-century. I have shown in this study that the consciousness of resistance and reform began in ancient India. Instead, two parallel streams of traditional and reformist about the caste system continued to flow simultaneously from ancient to modern. Thirdly, I have noticed that outside India, generally, it is believed that characteristics of the caste system even today remain the same as it was in the past; it is uniform across India and is essentially a discriminatory system. Contradicting this perception, I have presented a brief study of

changing characteristics and new trends about the caste system under multiple socioeconomic and political factors, mainly after 1991. As a social study, the qualitative research method has been followed based on social patterns and behaviour. The caste system's changing behavioural patterns have been analyzed basically on incidents, reports, and observations.

Discussion

Caste, Varna, jati and outcastes

During their presence in India, Portuguese used the word *casta* for the *Jati*, hereditary Indian social groups to which the British called *Caste* in English. Later, *Caste* has been used interchangeably to refer to both *Varna* and *Jati*, but both the concepts are distinct. Sociologist Andre Beteille opined that *Varna* played the role of *Caste* in classical Hindu literature while it is the *Jati* which has been instrumental in present times. He suggests that *Caste* is not an accurate representation of *Jati* in English. The term ethnicity, ethnic identity and ethnic group would be a better replacement for *Jati* (Beteille: 1996; 15-25).

Varna's first mention found in the tenth and last chapter of Rig-Veda the oldest Hindu text as part of its cosmic philosophy. *Varna*, which means colour or shades, texture or feature, characteristic, refers to social groups based on *Gunas* representing qualities. *Varna* is not equivalent to the word *caste*. There is no evidence showing that the *Varna* in the Vedic era was the hierarchical or stratified classification of the society; however, it is true about the *Jati* system, a post-Vedic notion.

The Sanskrit word *Jati* originates from the root *Jan* that means being born or being produced. Hence, *Jati* implies taking birth. Each *Jati* had its specific occupation, and that was its livelihood. His birth determined the *Jati* of a person. Along with being a caste member, a person's occupation was also determined according to his *Caste*'s specified hereditary occupation. When, how and why *Jati* emerged is difficult to determine. It seems that the four *Varnas* were later divided into different *jatis*. Due to increased population and diversified occupations, several occupational groups emerged that came to be known as *Jati*. Social anthropologist Dipankar Gupta [2000:212] traces its emergence during the Mauryan period [322-185BCE]. However, it is still difficult to establish when and how *Jati* came into existence.

Varna-vyavastha (*Varna* system) is found today only in post-Vedic texts whereas, *Jati* is found in

reality today. *Varnas* are only four; whereas more than four thousand *jatis* exist. The *Varna* is a pan Indian phenomenon whereas, *jatis* vary from region to region, and nearly two hundred *jatis* are found in each region. In general, the *Varna* hierarchy was uniform across India in which *Brahmins* are on the top, *Kshatriyas* are on the second, *Vaishyas* are at the third, and *Shudras* are in the fourth position. In *Jati*, uniform hierarchy throughout India is not found. In *Varna*-system, religious criteria regulate the system whereas, in *Jati*, socioeconomic and political measures are mainly found. In *Varna*-system, initially, untouchables are not found whereas; untouchables are there in *jati*-system. Thus, *Varna* and *Jati* should not be considered synonymously.

At the very bottom and outside the caste system are the untouchables. The untouchables' work is cleaning toilets, removing garbage, scavenging bodily fluids, skinning dead animals, etc. Due to their work's nature, untouchables are considered polluted, not to be touched and thus outcastes. They were not allowed to use public amenities, and they usually lived in a cluster separate from the villages. In Vedic texts, there is no mention of untouchables and untouchability. In later Vedic texts, some occupations are viewed as inferior, but untouchability like the thing is not found in them in any way. Post-Vedic scriptures (Dharmashastras), especially the Manusmriti [2nd – 3rd CE] include outcastes and ostracizing them. Patrick Olivelle, has interpreted the above view of Dharmashastras from a different perspective. He believes that these references of purity and impurity are much of individuals concerns irrespective of *Varna* affiliation [2008: ch-9].

Why is the caste system infamous?

There are three big reasons for the caste system being maligned: heredity (birth determines the caste of a person, not the achieved and earned qualities), hierarchal structure (castes are ranked from higher to lower according to their importance, purity and impurity of occupation) and discrimination based on purity and pollution. Purity and pollution were judged based on occupation, eating habits, lifestyle etc. Generally, consuming liquor, non-veg food, eating left-over food, occupation like leather craft, bamboo craft, pig raising, scavenging, and skinning dead animals are considered impure. It was the criteria of untouchability and ostracizing outcastes. Social hierarchy gave birth to segmental division, and upper castes (*Brahmin*, *Kshatriya* and *vaishya*) have developed the right lifestyle while the lives of lower castes were pathetic. Outcastes in rural areas

can be seen still living in an inferior condition. On the very basis of purity and pollution, restrictions on taking food and drink from lower castes and untouchables were imposed. Religious practices like performing rituals and entering into temples; cultural practices like wearing gold ornaments, following practices similar to upper castes etc. were debarred for these casts. Changing hereditary occupation was infrequent, and inter-caste marriages were not allowed. However, a lot has changed concerning the caste system's characteristics during the last three decades, which we will discuss in the following pages.

Is the caste system rooted in Vedic Varna?

A scholar of ideological perspective believes that the caste system is rooted in Vedic *Varans*. The first mention of the *Varna* found in the *Purushsukta* of the tenth and last book of Rig-Veda which says "*Brahmanas were his (Purush the cosmic man) mouth, the Rajanya (Kshatriyas) became his arms, the vaishyas were his thighs, and the Shudras were assigned to his feet* [Rig-Veda; 10_90_11, 12]. The same thing is recreated with a subtle difference in the Yajurveda and the Atharvaveda [Yajurveda; 31_10_11 and Atharvaveda; 19_6_5, 6].

Scholars have accused the above hymn of Rig-Veda as a fountainhead of the caste-based hierarchy in India. They believe that the *Varna* hierarchy is determined by the descending order of the different organs from which the above four *Varnas* are associated. This idea was formulated and developed during the British colonial period. However, Vedic scholars and Indian thinkers refute this notion that the above reference of *Purushsukt* is by no means a hierarchical description of *Varna* system which can be linked to the pyramidal caste system and hierarchy based on that. They believe that without closely investigating the meaning, context and metaphor of the Vedic text, successive generations of scholars have recreated and reiterated the same assumption. Some Indologists and Vedic experts have even questioned the *Purushsukt* of the Rig-Veda, referring to the *Varna* mentioned only once. Moreover, the tenth Mandal (book) includes the said *Sukta* is now considered to have been inserted at a later date into the Rig-veda [Lahiri: 2005].

Indologists believe that the first three groups of *Varna*, i.e. Brahman, Kshatriya, and Vaisya, have parallel status. They doubt that the addition of the Shudras as a fourth group is perhaps a Brahmanical addition [Samuel: 2008, 86-87]. The Rig-Veda does not provide us with *Varna*-system details; much later, the Manusmriti gives an extensive commentary on the *Varna*-system. Bayly believes that Manusmriti

and other post-Vedic scriptures elevated Brahmins in the social hierarchy, which can be a factor in the making of the *Varna*-system however; these texts have not created the phenomenon of caste in India. He also reveals that many revered Hindu texts and doctrines in disagreement with the scriptures question social classification [2001: 9; 29]

According to the *Varna* classification's biological explanation, all living beings inherit one of three *Gunas* or qualities/virtues – *Sattva*, *Rajas*, and *Tamas*. *Sattva Gun* includes virtues that relate to wisdom, intelligence, honesty, and all good qualities. *Rajas* have characteristics of valour, pride etc. *Tamas* encapsulates negative attributes such as dullness, stupidity etc. *Varna* represents shades of texture, characteristics and temperament. People inherent with different qualities and skills adopted fitting occupation. This theory considers that Brahmanas inherit *Sattva* qualities, the Kshatriyas and Vaishyas inherit *Rajas* qualities, and the Shudras inherit *Tamas* qualities. *Varna's* division is determined by the type of person's action, his nature and mental temper, and his virtues inherent in him.

A full study of Vedic references about *Varna*-system is out of this paper's scope; however, it seems that the hymn of *Purush Sukta* has been misrepresented about the hierarchical formation of *Varnas* and the birth-based caste system in India.

Caste system: resistance and reforms

In the post-Vedic era, it is believed that with the increasing population, there was the emergence of new classes due to which the sanctity of the original Varna-system could not be protected. It seems that the risk of losing social status was increasing for the regulators of Varna-system. Consequently, on the one hand, there was an attempt to implement the Varna-system sternly; on the other hand, Varna-system's certainty began to be challenged. Varna-system's provisions mentioned in the Dharmashastras (scriptures) represent the traditional stream and the anti-Varna system thought of Buddhism and Jainism represent the reformist stream. This is the time (6th-5th BCE) when two parallel streams, of traditional and reformists about the caste system go almost simultaneously. Buddha asserted against the birth-based caste system, pointing out that biological birth is common to all men and that a person's occupation is not a divine decision. He also endorsed social mobility in the caste system. Mahavir, 24th Tirthankara of Jainism brought comprehensive reforms introducing dissolution of all the four Varnas calling it outdated. He taught that all human beings should be treated equally.

Bhakti movement (theistic devotional trend of Hinduism) began in south India (Tamilnadu) around 6th-7th centuries, spread northwards and remained active as a pan Indian socio-cultural-religious movement until 16th-17th century. It challenged the hierarchy and narrow customs of the caste system. It was the first time in Indian history when many devotee poets from lower castes, especially untouchables from all the regions across India, spoke fearlessly in regional languages against the caste system. They firmly believed individuals' direct connection to god and the possibility of salvation for all through good deeds and simple living. Undoubtedly, this social consciousness questioning inevitability of the caste system proved a catalyst for the 19th and 20th-century social reform movements. It is a happy coincidence that on the one hand, Hindu spiritual leaders like Shankar, Vallabh, Ramanuj and Ramanand were reinvigorating Hinduism. On the other hand, devout poets from across the region were trying to free Hinduism from the caste system. It would be pertinent to mention Haridas Thakur (15th century), a Vaishnava saint from eastern India questioned the Brahmanical texts that supported caste hierarchy. He worked for the betterment of Chandalas and founded Matua sect. Similarly; Guru Ghasidas (1756-1850) founded the Satnami movement to improve untouchables' social status, especially the leatherworkers.

By the second half of the nineteenth century, the process of change about social customs and practices became apparent. The main reason for this change was the introduction of modern education and new forms of communication. In Maharashtra, the middle part of India, Jyotirao Phule, educated from Christian missionary school attacked the caste system, Brahmanical texts, Brahmanas, and the concept of superior-inferior based on caste hierarchy. He wrote a famous book *Gulamgiri* (slavery) and dedicated the book to those entire American who fought to free black slaves in America. His wife Savitribai Phule (1831-1879), regarded as India's first female teacher, worked tirelessly for women's education and rights. Her outstanding works towards the upliftment of lower castes women is an ideal even today. In south India (Kerala), Shri Narayan Guru (1855-1928), from a lower caste called Ezhava, opposed people's unequal treatment based on caste hierarchy. One of his famous teachings is '*one caste, one religion and one god for humankind*'.

The caste reform movement of the nineteenth century continued in the twentieth century too. The most influential leader of modern India's anti-caste movement was Dr B. R. Ambedkar who brought the

discourse into the political domain and ultimately to its logical end by ensuring positive discrimination (reservation) policy as a constitutional provision. His voluminous writings on upper caste power and prejudice in Hindu society are a valuable reference. From 1927 to 1935 he organized three temple entry movements. He believed Hindu society should be recognized on two primary principles – equality and absence of caste system. Another revolutionary of the twentieth century was E. V. Ramaswamy Naicker (popularly known as Periyar) from south India (Tamilnadu). He was an outspoken critique of Brahmins and Hindu scriptures. He founded the Self Respect Movement advocating that untouchables had to free themselves from all types of oppression.

Gandhi and Ambedkar both fought for the oppressed castes and campaigned for eradicating untouchability; however, due to their distinct philosophy, they were on different paths. The Gandhi-Ambedkar debate is frequently mentioned even today on this subject. Gandhi was a devout Hindu and not opposed to the caste system, but he considered untouchability a sin. Throughout his life, Gandhi worked for Harijans' (outcastes) upliftment and emancipation and talked against untouchability. In 1923 he founded *Harijan Sevak Sangh*, residential schools providing vocational studies for untouchables. However, Ambedkar believed that untouchability could not be removed without completely eradicating the caste system. Contrary to Gandhi for whom caste system was a social issue, Ambedkar considered untouchability and caste-oppressions a political and economic issue. Their fundamental difference reflected in the 1931 *Poona Pact* that shaped Dalit political representation in independent India.

From their own experience, Phule and Ambedkar identified the power of education. They emphasized educating Dalits, empowering them with judgment capacity, political consciousness, socioeconomic status, and dignified life. They believed that if Dalits have the power, they do not have to beg for their rights before the upper castes. Through education, Phule and Ambedkar envisioned that the Dalits would control the country's economy and politics. To realize this vision, Ambedkar gave call "Educate, Organize and Agitate".

After independence, Indian govt paid much importance to Ambedkar's vision and formalized policies to empower Dalit community and lower castes and tribes making reservation policy in legislature, jobs and education a constitutional provision and declared all forms including caste-based discrimination illegal, thus a punishable offence.

Decisive two decades of Dalit movement: Emergence of Dalit Panthers, Dalit literary movement, and Bahujan Samaj movement

Even after two decades of independence, there was no significant change in the social status of Dalits. In such a situation, it was natural for the emerging Dalit consciousness to become restless. Restlessness led to three movements that shaped the future course of action for the fight for Dalit rights. Inspired by the Black Panthers Party, a revolutionary movement amongst African-Americans, Namdev Dhasal founded *Dalit Panthers* (1972), a socio-political movement. This movement was a radical departure from the earlier Dalit actions as it used militancy to resist oppressors. Soon it became popular amongst oppressed classes across the state of Maharashtra; however, it has not impacted much in other parts of the country because of its left-leaning and militancy, contrary to Ambedkar's legacy. The seeds of *the Dalit literary movement* sprouted from the formation of Dalit Panthers. It was apparent that the upper caste scholars would not include Dalit writings against the caste system, exposing forms of oppressions and challenging the hegemony of upper castes. Hence, Dalit writers floated their literary movement to express sufferings and sensitize masses against the caste system and its discriminatory customs through books and magazines. It has a significant presence in modern Indian languages, now an established trend of contemporary Indian literature. In 1984 Kanshiram, a follower of Ambedkar founded a political party – *Bahujan Samaj Party* to fulfill Dalit consciousness dreams. The *Bahujan* identity encompassed SCs, STs, OBCs, and religious minorities but practically represented only the scheduled castes. In 1993 it won the election and came in power with the support of a regional party in India's largest province known as Uttar Pradesh. Since then, it has changed the power dynamics of north India.

Changing characteristics of the caste system in India: modernity and market economy after 1991

Loosening grip of the caste system

Due to various affirmative action policies, legal reforms, political awareness, social movements, industrialization, urbanization, and economic growth, the cast system has undergone a drastic change in the era of modernity and market economy. The situation in big cities and metropolitan cities is entirely different from that of villages and small towns concerning the caste system. In tier-1 cities, the features of the caste system are rarely seen. Though the caste system's heredity is there, social stratification is based mainly on economic

factors in urban India. Occupational hierarchy too has significantly changed except priesthood and cleaning sewer and skinning dead animals. Upper caste people are today doing all the jobs which are opposite to their caste status. Due to the positive discrimination policy (reservation policy) in jobs and education, members of the Dalit community are no longer considered impure or polluted in an organization. Restrictions on food and drink are no longer exists in such cases. Inter-caste marriages among educated Indians, especially in urban areas, are increasing day-by-day. Socio-cultural restrictions on privileges and distinction in custom and speech are hardly found today. The spread of quality education, availability of jobs and new economic opportunities have changed many things. However, in rural areas and small towns, the process of change and its result are not as visible as in big cities, and a lot is yet to change particularly with the social status of Dalit community.

Rise of caste identity, caste-conflict and renewed debate on the caste system

The thinking and social behaviour of the generation born after 1990 have undergone a significant change. This change is reflected differently in the social action of upper castes and lower castes. The new generation of upper caste has no rigidity regarding occupational hierarchy, although it does not look interested in giving up its caste identity. On the other hand, Dalits born in this new era are unapologetic and unashamed of their caste identity. They wear a Dalit tag as a badge of honour and feel that their destiny is not dependent on the state or any dominant power in the society. They have not experienced humiliation as a lower caste; thus, they see themselves as part of the mainstream culture. While the modern means of communication and market economy opened up new possibilities and a paradigm of socio-economic parity among all citizens, society has not embraced the change. New Dalit consciousness is not satisfied with tokenism like eating with them and honouring their ideas, etc., they want parity in all terms, including the intellectual equal. This is the gap out of which the renewed debate on the caste system has emerged.

When the lower castes are not ready to compromise on parity and their rights and the upper castes' dominance is eroding; it is natural for the conflict to happen. According to a report '*Quest for Justice*' prepared by the National Dalit Movement for Justice, crimes against Dalits increased by 6% from 2009 to 2018.

The growing tension between pro and anti-reservation sentiment

The reservation system in India has been the most debatable and contentious topic in India. Reservation policy instructs 49.5% (15+7.5+27) seats to be reserved for Scheduled Castes (SCs), Scheduled Tribes (STs) and Other Backward Castes (OBCs) in government jobs and educational institutions and the rest of the seats are open for the General category referred as Unreserved (UR). In 2011 the then union govt established a sub-quota of 4.5% for religious minorities within the existing 27% reservation for OBCs. Reading the growing anti-reservation sentiments among unreserved category, the union govt before the Parliamentary election in 2019, introduced 10% reservation for the Economically Weaker Section (EWS) in the General category; finally, the unreserved category stands at 40% at present.

The age-old hierarchal caste system is responsible for the quota-based affirmative action or positive discrimination or reservation policy. The idea of a reservation system was conceived by William Hunter and Jyotirao Phule in 1882 and was first introduced in 1933 during India's colonial rule. The rationale behind the reservation system is to improve the socio-economic and educational status of unprivileged lower castes that have been historically oppressed and discriminated against due to the caste system. It is meant to correct historical injustice by ensuring equality as enshrined in India's constitution to those who have been at the lower level or out of the caste system. The reservation system gives a level playing field for socially-economically unprivileged sections of the society who cannot compete with those having access to power and resources for centuries.

Until 1989, the anti-reservation sentiment was not prominently visible in the general category. The major incident that provoked and fuelled the anti-reservation sentiment was implementing the Mandal Commission Report, which recommended a 27% reservation for OBCs. In 1979, the then union govt constituted a commission with a mandate to identify the socially or educationally backward classes of India and consider giving them reservation on socio-economic backwardness. Parliamentarian B. P. Mandal headed the commission. In 1980, the commission identified 52% (now a disputed data) of the Indian population as Other Backward Classes (OBC) on socio-economic indicators. It recommended granting 27% reservation in jobs, making the total reservation for SC, ST and OBC 49.5%. It would be pertinent to mention that OBCs

have never been socially discriminated against by the caste system. In 1990, out of its political game plan to save its minority govt, the then Prime Minister declared implementing the above-said report to get support from the OBCs. In response, spontaneous and widespread student's protests stir up across India against this move. Academic activities in universities and colleges did not function for three consecutive months. The stir claimed many lives of students' and witnessed attempts of self-immolation. Reporting the incident, *India Today* wrote, "*From the north to the south, the anti-reservation stir may have taken a haphazard, even disjointed path. But, the message that a large section of the nation's people had overnight been alienated from their rulers was flashed loud and clear*" (September 30, 1990).

Since then, anti-reservation sentiment kept growing among the general category. The govt that implemented 27% reservation for OBCs lost power due to lack of majority in the Parliament succeeded by a govt that implemented economic reforms that became a significant social change factor in India after 1991. But it was not like everything had happened well. The agriculture sector, a backbone of the Indian economy, has been neglected by India's successive governments. Market-driven new economy increased the people's needs and aspirations, but the income from farming was insufficient to meet those needs. This situation brought discontent and distress among the farming class, which constitutes a big part of the general category. The Double whammy of eroding dominance and loss of opportunity and farm distress has augmented anti-reservation sentiment in India. On the other hand, caste identity was rising among the social groups across India. The beneficiaries consider that the reservation policy is not a privilege but a constitutional right for them being historically oppressed. This complex social phenomenon provides opportunities for politics to polarize votes in the election. Precisely, the continued anti and pro-reservation sentiments feed each other, and both social groups have arguments favoring their cause. I believe the reservation system is linked to the social hierarchy of the caste system. Without addressing the social justice delivery system, a debate on the reservation would be a futile exercise.

Demand for reservation by advantaged castes

We have witnessed an utterly unexpected trend in this era; it was the violent agitations, to press for the demand for reservation in jobs and education by those not lower or oppressed castes. Instead, they have been socially influential and economically well-

off castes. These castes are Gujjars of Rajasthan, Jats of Haryana, Marathas of Maharashtra, Patidars/Patels of Gujrat and Lingayats of Karnataka. Apart from the caste polarization for political gain, some factors seem active behind the above-said demand. All the castes mentioned above are mainly agrarian castes who believe that reservation would ensure job security for them as the best solution to their distress during the agricultural crisis. Increasing unemployment, eroding social privilege and inability to cope with change is also the factors behind the demand for reservation by the advantaged castes. In this scenario, it would not be incorrect to say that the affirmative action aimed to bring socio-economic parity has become more of a tool to grab power. Besides, this trend also indicates the ensuing inevitability of change in the characteristics of the caste system.

Politics of caste and caste in politics in independent India

We have noticed that caste in India has traditionally been a significant influence over access to power. Thus, the relationship between caste and politics is analyzed on two levels – how caste identities influence politics, and how electoral politics affects the caste system? We have seen how the caste hierarchy was institutionalized in British colonial India as part of an elaborate patronage system for achieving the colonial objectives. In independent India, the Congress party maintained the patron-client (voter) ties along the caste and community lines and the party remained in power until the relationship worked well. By the early 1990s, the patron-client relations in Indian politics started changing, bringing a significant shift in caste politics, especially the nature of vote bank politics. It was mainly due to the upsurge in caste-based regional parties in north India those made the lower caste empowerment their sole political agenda. This was hugely impacted to the upper caste domination in Indian politics. The rise of BJP's nationalist politics and caste-based regional parties' upsurge took place almost the same period. Caste-based political parties were an obstacle to the success of nationalist politics. In recent years, the nationalist politics of the BJP, especially after the Modi era, has given a severe challenge to the caste-based parties hurting their power equations.

Nevertheless, this does not mean that the importance of caste has diminished in Indian politics. Interestingly, BJP's nationalist politics success also lies indirectly in its balanced equations with various castes without compromising national interest. This fact underlines the importance of caste in Indian

politics that can be construed by the pattern of representation of different castes in political parties.

Qualitative impact of empowerment schemes: a factor of change

The upliftment of Dalits has been the most prominent for the governments in India since independence. Empowerment policies and schemes of the Ministry of Social Justice and empowerment, Government of India, such as the *National Overseas Scholarship Scheme for SC Students for Higher Education abroad*, *Credit Guarantee Scheme for the Scheduled Castes*, *Self Enhancement Scheme of Liberation and Rehabilitation of Manual Scavengers*, *Babu Jagjivan Ram Chhaatravas Yojana*, and *Venture Capital Fund for Scheduled Castes* brought qualitative changes uplifting and empowering lower castes and Dalit community. It is evident from the report of the Standing Committee on Social Justice and Empowerment (2019-20) and Handbook on Social Welfare Statistics (2018) that the above schemes have qualitatively impacted the deprived community of the society. In this context, the most revolutionary scheme of the Central Government is the Venture Capital Fund (VCF) for Scheduled Castes, which was launched in 2014-15 with the unique feature of a higher level of loans for Schedule caste entrepreneurs. VCF is the first initiative of its kind which attempts to make Dalits an entrepreneur. Dalits were given reservations in govt. Jobs, educational institutions and Legislature, but there was no scheme or policy to nurture Dalit entrepreneurship connecting them to the new market economy and making Dalits job-givers instead of job-seekers.

Conclusion

As long as the caste system serves socio-political group alliances, it does not appear that it will end shortly. Also, even if the caste system's social vices come to an end, it seems almost impossible to completely vanish from people's mindset. In such a situation, the most effective way is to eradicate all forms of discrimination from the caste system and strive for social parity. Once social equity is established at the practical level, even if castes remain in the form of identity, their impact will be negligible as it is happening in the educated societies. Economic empowerment is important and inevitable; however, it has been observed that educational empowerment is the powerful instruments to achieve the goal of equity and social justice. India Human Development Survey (IHDS-2) results, carried out in 2011-12 by National Council of Applied Economic Research suggest that "high

income do not dent the social discrimination practice but education makes a difference" (The Indian Express, November 29, 2014). Therefore, ensuring access to quality education to all social groups is the need of the hour. Information technology and mass media are two significant factors that will continue to play an important role in this direction. As far as external factors are concerned, Global Awareness Education and Global Citizenship Education's role in making equity, dignity, and mutual respect possible also cannot be ignored.

There are many references in Indian culture and literature from ancient to modern that reject

caste hierarchy based on birth. It would be relevant to mention at least one such reference from *Skand Puraan* (8th CE) that says "*Everyone is born a shudra and only by samskara (conduct) one upgrades to dwij (regenerate) status*" (18_VI_239_31-34). It is high time for the Indian society, mostly the Hindus to get out of caste hierarchy and eradicate all forms of visible or invisible discriminations and consider all social groups equal in real sense. India, a vibrant democracy and an emerging economic power, after ten years from now will be a new India on all counts, however; much depends on how far Indian society embraces equality, fraternity and harmony.

References

- Ajithkumar, J. (June 22, 2003); "Reforms in Hindu Caste System". Boloji.com, <https://www.boloji.com/articles/1578/reforms-in-hindu-caste-system>
- Ambedkar, Bhimrao (1936); "Castes of India and Annihilation of Caste". Dr. Babasaheb Ambedkar Writings and speeches, Vol. 1, <http://drambedkarwritings.gov.in/content/writings-and-speeches.php>
- Atal, Yogesh (1968); "The Changing Frontiers of Caste". National Publishing House, Delhi.
- Atal, Yogesh (2006); "Changing Indian Society". Chapter on Varna and Jati. Rawat Publications, Jaipur.
- Bayly, Susan (2001); "Caste, Society and Politics in India from Eighteenth Century to the Modern Age". Cambridge University Press.
- Beteille, Andre (March 10, 2001); "Race and Cast". The Hindu. <https://web.archive.org/web/20140313043711/http://www.hindu.com/2001/03/10/stories/05102523.htm>
- Beteille, Andre (March 1996); "Varna and Jati". Sociological Bulletin, 45(1) 15-27. <https://www.jstor.org/stable/23619694>
- Dirks, Nicholas B. (2001); "Castes of Mind: Colonialism and the Making of New India". Princeton.
- Ghurye, G. S. (1961); "Caste, Class and Occupation". Popular Book Depot, Mumbai <https://archive.org/details/casteclasseccupa0000ghur/page/n5/mode/2up>
- Ghurye, G. S. (1969); "Caste and Race. Popular Prakashan, Mumbai", Vth edition (reprint 2004)
- Guha, Ramchandra (2008); "India After Gandhi: The History of World's Largest Democracy". Picadore India.
- Gupta, Dipankar (2000); "Interrogating Caste: Understanding hierarchy & difference in Indian society". Penguin Books, New Delhi.
- Gupta, Dipankar (2004); "Caste in Question: Identity or Hierarchy?". Sage Publications.
- Guru, Gopal (Oct 05, 2019); "Gandhi's Conception on Harijan". Economic and Political Weekly, Vol.54, Issue 40.
- Hiltebeitel, Alf (2011); "Dharma: its early history in law, religion, and narrative". Oxford University Press.
- Jaffrelot, Christopher (2003); "India's Silent Revolution: The Rise of the Lower Castes in North India". Hurst & Co. London.
- Jaffrelot, Christopher (2014); "Religion, caste and Politics in India". Primus Books, Delhi.
- Jodhka, S.S. (2015); "Caste in Contemporary India". Routledge (India)
- Kothari, Rajni (2010); "Caste in Indian Politics" (revised by James Manor). Orient Blackswan. New Delhi.
- Lahri, R. K. (Nov.20, 2005); "Caste System in Hinduism". Boloji.com, <https://www.boloji.com/articles/1211/caste-system-in-hinduism>
- Mosse, David (July 2020), "The Modernity of Caste and the Market Economy". Moder Asian Studies, Vol. 54, Issue 4, 1225-1271
- Olivelle, Patrick (2008); "Collected Essays". Firenze University Press
- Paniker, K. A. (2010 Ed); "Medival Indian Literature: An Anthology" (I, II, III). Sahitya Academi, New Delhi.
- Phoole, Jyotirao (2015); "Gulamgiri". Samyak Prakashan, New Delhi.
- Sharma, Arvind (2000); "Classical Hindu Thought: An Introduction". Oxford University Press.
- Sharma, R. S. (1958); "Sudras in Ancient India". Motilal Banarasi Dass (reprint 1990).
- Singh, Ekta (2016); "Caste System in India: A Historical Perspective". Kalpaz Publications, New Delhi
- Singh, Yogendra (2007); "Social Change in India: Crisis and Resilience". Har Anand Publication, New Delhi.
- Singh, Yogendra (2012); "Modernization and its Contradictions: Contemporary Social Change in India". Polish Sociological Review, No 178, pp151-166.
- Srinivas, M. N. (1962); "Caste in Modern India and Other Essays". Asia Publishing House.
- Website
Ministry of Social Justice and empowerment, Govt of India. <http://socialjustice.nic.in/>
Retrieved on February15, 2021.
National Council of Applied Economic Research, <https://www.ncaer.org/> Retrieved on February16, 2021

A.T. Saduakassov* , G.T. Zhumadilova

Nazarbayev University, Kazakhstan, Nur-Sultan

*e-mail: aidar.saduakassov@nu.edu.kz

THE REASONS BEHIND THE FAILURE OF JAHANGIR KHOJA'S REGIME IN KASHGHAR

The failure of Jahangir's revolt in Kashghar is one of the debatable topics in the colonial history of Eastern Turkestan. Kim and Millward reflect the military and political-economic perspectives on this event. Crossley attempted to explore the role of leadership, but her study lacks evidence from primary sources. The purposes of this article are the reinvestigation of Jahangir's revolt from the foreign relations perspective and unification the previous theories under a common paradigm reevaluating the previous methodological structures.

The paper will try to explain that the devastation of Jahangir's regime was a result of the lack of trust between Qoqand and Kashghar rulers, a revised strategy of Chinese authorities and the influence of the local bias to Jahangir's power. This essay is based on the synthesis of Russian and Persian ethnographical diary, political histories and secondary sources. Mainly, this study contributes to the religious history of Central Asian anticolonial movements.

Key words: Khoja's revolt, Qing dynasty, anticolonial movements, Islamic regime in Kashghar, Qoqand khanate.

А.Т. Садуақасов*, Ғ.Т. Жұмаділова

Назарбаев Университеті, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ.,

*e-mail: aidar.saduakassov@nu.edu.kz

Джахангир Қожа режимінің Қашқардағы құлау себептері

Джахангир Қожаның Қашқар аймағындағы көтерілісінің сәтсіздігі – Шығыс Түркістанның отаршылдық тарихындағы ең даулы тақырыптардың бірі. Ким мен Миллворт өз зерттеулерінде осы оқиғаның әскери, саяси және экономикалық перспективаларын көрсетеді. Кроссли Қашқарда исламдық режимді орнатудағы көшбасшылық рөлін зерттеуге тырысқан. Дегенмен оның зерттеу жұмыстары мен мақалаларында алғашқы дереккөздерден алынған маңызды дәлелдер мен дәйектер кездеспейді. Бұл мақаланың мақсаты – Джахангир Қожаның көтерілісін Цинь империясы, Қоқан хандығы мен Қашқар мемлекеті арасындағы халықаралық қатынастар тұрғысынан зерттеуге жаңа көзқарас құру және алдыңғы теорияларды бір парадигма шеңберінде біріктіру, сонымен қатар бүгінгі күнге дейінгі зерттеулердің әдістемелік құрылымдарын қайта қарау.

Сонымен қатар мақалада Қашқардағы ислам режимінің құлауы Мадали Хан мен Джахангир арасындағы сенімсіздіктің, Қытай билігінің қайта зерделенген әскери стратегиясының және Джахангирдің билігіне жергілікті билердің ықпалының нәтижесі болғандығын түсіндіруге тырысады. Бұл эссе орыс және парсы тіліндегі этнографиялық күнделіктерді, саяси оқиғаларды және қосымша дереккөздерді синтездеуге негізделген. Жалпы, бұл мақала Орталық Азиядағы отаршылдыққа қарсы қозғалыстардың діни тарихын зерттеуге өз үлесін қосады деген сенімдеміз.

Түйін сөздер: Қожалар көтерілісі, Цинь династиясы, отаршылдыққа қарсы қозғалыстар, Қашқардағы исламдық режим, Қоқан хандығы.

А.Т. Садуақасов*, Ғ.Т. Жумадилова

Назарбаев Университет, Казахстан, г. Нур-Султан

*e-mail: aidar.saduakassov@nu.edu.kz

Причины падения режима Джахангира Ходжи в Кашгаре

Провал восстания Джахангира Ходжи в Кашгарском регионе – одна из самых спорных тем в колониальной истории Восточного Туркестана. Ким и Миллуорт отражают военную, политическую и экономическую перспективы данного события. Тогда как Кроссли попыталась исследовать роль лидерства в установлении Исламского режима в Кашгаре, но в ее работе не хватает существенных доказательств из первоисточников. Целями данной статьи является создание нового подхода в исследовании восстания Джахангира Ходжи с точки зрения международных отношений

между Циньской империей, Кокандским ханством и Кашгарским государством и объединение предыдущих теорий в рамках единой парадигмы, а также пересмотр методологических структур предыдущих исследований.

Данная работа попытается объяснить, что падение исламского режима Кашгара стало результатом недоверия между Мадали Ханом и Джахангиром, пересмотренной военной стратегии китайских властей и влиянием местных биев на власть Джахангира. Это эссе основано на синтезе русских и персидских этнографических дневников, политических историй, а также второстепенных источников. В целом, данная статья вносит вклад в религиозную историю антиколониальных движений Центральной Азии.

Ключевые слова: восстание Ходжей, династия Цинь, антиколониальные движения, Исламский режим в Кашгаре, Кокандское Ханство.

Introduction

The relations between Qoqand and Qing China during 19th century were always challenged by Sufi dynasty Appak who were descendants of Naqshbandiya Sufi tariqah. Appak khojas had an enormous political power and social support in Central Asia, and particularly, it could be observed in Qoqand state. Specifically, this could be explained by the vast institutional development and interconnections with different social layers of this period within the religious sphere. Historically, they were mediators between upper classes of rulers and ordinary citizens that highlights their significance in Central Asia, and it could be seen in the primary source of Hakim Khan who generally showed tight relationships with the rulers of Qoqand and were respected by ordinary people (Hakim Khan, 2010). This Sufi tariqah also experienced the strong connections with Kashghar region and particularly, with Muslim population of this territory. Millward explained this with the political relationships between Dzungar rulers who appointed Appaks to govern Kashghar in the beginning of 18th century in return for annual tributes (Millward, 2007: 92p.). As a result of patronage from Dzungar rulers the institutionalization of Appak khojas tended to shift up in Xingjian region that affected their power increase in the Eastern Turkestan.

In the middle of 18th century Qing dynasty committed the conquest against Dzungars in Western China. Allying with the oppositional fractions of Dzungar establishment the Chinese authorities finally took a victory in the western China (Newby, 2005: 15-16pp.). Consequently, more than 400000 Dzungar people had died from massacres, hunger and diseases, and a lot of their temples were destroyed (Perdue, 2005: 285p.). A huge genocide took a place that devastated the social and political life in Western China. Afterwards, the Chinese authorities changed their trajectory to Xingjian and its Muslim population who were led

by Appak khojas. However, the khojas were seeking the autonomy and the conflict was inevitable. As a result, Muslim authorities lost the control over Yarkand and Kashghar and had to run into Qoqand (Levi, 2018: 38p.). This period of resistances in Xingjian can be characterized as period of massive and consequent anticolonial movements. Hereby, these movements were led by Burhan al-Din Khoja and Jihan Khoja in the end of 18th century and again the jihad against Qing dynasty was attempted by Sarymsaq Khoja, the son of Jihan Khoja, in 1797 (Levi, 2018: 135-136pp.). In the beginning of 19th century Appak khojas again tried to restore their power in Kashgharia and used Islamic discourses of jihad to fulfill their political ambitions. One of such military campaigns was led by Jahangir Khoja, the son of Sarymsaq Khoja, which was the most successful uprising in terms of realization the Islamic rule in Xingjian (Levi, 2018: 137p.).

Jahangir Khoja was under the patronage of Qoqand rulers and his activities were partially chained since they could involve Qoqand into the conflict with Qing dynasty (Levi, 2018: 139-139pp.). Between 1823 and 1824 Jahangir Khoja escaped from the patronage of Muhammad Alim Khan (next Madali Khan) and accumulated the forces which marched to Kashghar (Ibid). Mainly they constituted with Kyrgyz, Kazakhs and other Central Asian tribes. Moreover, the internal forces of Kashghar Muslims joined to the army of Jahangir Khoja (Levi, 2018: 139p.). The campaign was successful in terms of the siege of main fortresses, maintaining the control over territories and overthrowing the Qing's power for the short period in 1826 (Levi, 2018: 138p.). As a result, Jahangir Khoja became the ruler of Kashghar and proclaimed himself as amir of Kashghar. However, his power was challenged by various factors that led to the devastation of the Islamic regime in Xingjian. Hereby, the main theoretical question of this paper is how and why the devastation of Islamic regime of Jahangir Khoja took a place in the beginning of 19th century. These factors will be presented in the next

section which covers the period between 1826 and 1828.

The focal question of this paper is how and why the distrust relationships between Muhammad Alim Khan and Jahangir Khoja, revised military strategy of Qing dynasty and the cases of the betrayal by local biis affected the failure of the Islamic regime in Kashghar established by Jahangir Khoja between 1826 and 1828. Therefore, the main argument here is that the establishment of Islamic power by Jahangir Khoja didn't succeed in the Eastern Turkestan due to the lack of the military support from Madali Khan, secondly, Qing rational strategy to re-conquest the territories of Xingjian, thirdly, the negative influence of local lords on the leadership style of Jahangir Khoja and the betrayal by local biis. This essay will not focus on the conquest of the Kashghar by Jahangir Khoja as a part of his jihad but rather explain the factors which affected the inability to preserve the control maintained by the main character over the territories. This essay will firstly provide the justification of the choice of the article, its goals and objectives and also will reflect the major methodological instruments used for this paper, secondly, the impact and significance of the lack of the supportive relationships between Qoqand and Kashghar to failure of jihad will be explained; thirdly, the effect and importance of rational military strategy of Qing against Jahangir Khoja will be analyzed; fourthly, the influence and significance of the betrayal of Jahangir Khoja by Kashghar local establishment and their negative impact to the leadership style of the main hero to the failure of establishment the Islamic power will be determined, finally, the conclusion will be provided with a link to the significance and contribution of this research paper.

Justification of the choice of article. Goals and objectives. Methodological instrument

The previous studies have provided a slight interest to Jahangir Khoja's revolt. Particularly, Millward and Kim are the main scholars who explained the contest from the perspectives of military and political-economic history focusing on the theories of power struggle and regime stability. However, the attention to the foreign relationships of Qing, Qoqand and Kashghar were slightly mentioned in their studies (Kim, 2004; Millward, 1998). In addition, the authors underestimated the cases of the betrayal and personal interests of the rulers to the failure of Jahangir Khoja's power in the region. Furthermore, the role of the leadership

style of Jahangir Khoja to the failure of the Islamic regime wasn't described properly. Specifically, the studies of Crossley didn't provide the proper methodological explanation for this part. The lack of the primary research materials in her study has become one of the main methodological issues that currently reflects the lack of the supportive materials for her argument (Crossley, 2007). Overall, the problem in understanding the connections between the foreign politics, influence of the servants to the leadership style of the ruler and the responsive strategy of Qing authorities still exists. Hence, the existence of the major gaps in the studies of Jahangir Khoja's revolt demands further reinvestigations.

The main problem of this research topic is centered around the inability of the existed paradigms to provide the common historical conceptualization for the anticolonial events happened in the 19th century. Hereby, the main goal of this paradigm lies in the attempt to provide the interconnections between the effects of foreign politics, leadership style of Jahangir Khoja and the responsive measures of Chinese authorities to the collapse of the Islamic regime in Kashghar during the beginning of 19th century. This article will try to explain firstly the effect of the foreign politics to the failure of Jahangir revolt applying the Game Theory, secondly, will integrate the pieces of the existed theories of military perspectives on Jahangir Khoja's revolt under one common paradigm and will try to provide the proper and solid methodological proofs from the additional primary sources to the existed arguments of leadership and style of governance. Specifically, the following objectives will be used for the achievement of the main goal of this research paper:

To evaluate the correlative relationships between the role of the distrust of Madali Khan and Jahangir Khoja to the failure of the establishment of the Islamic regime in Kashghar

To reflect why the distrust of Madali Khan and Jahangir Khoja was a significant factor to the failure of the establishment of the Islamic regime in Kashghar

To analyze how the successful revision of the military strategy of Qing affected the failure of Jahangir Khoja to maintain the power in Kashghar

To determine why the responsive strategy of Qing was significant to the failure of Jahangir Khoja to maintain the power in Kashghar

To understand how the betrayal of local biis in Kashghar had determined the devastation of Jahangir Khoja's power in Kashghar

To reflect why the betrayal of local biis in Kashghar had become the crucial factor to the failure of Islamic regime in Kashghar.

Methodology

This paper is based on the primary sources of Muhammad Hakim Khan called *Muntakhab At-Tavarikh*, the chapter *On The Relations Between Qoqand And Kashghar* and the chapter from Valikhanov's ethnographical diary about Dzungaria. Hereby, both sources represent the chronology of Jahangir Khoja's power in Kashghar from the beginning of the jihad to the devastation of the regime. Furthermore, the evaluation of the secondary sources will provide the necessary proofs to the main argument. In this paper three main methodological tools will be used. Hereby, the discourse analyses, game theory and content analysis will be applied as the basics of the methodological structure of this paper.

The first methodological tool is an application of the Game Theory and the *bandwagoning* theory of neorealism presented by John Mearsheimer. Specifically, the synthesis of the theory of *bandwagoning* within the dynamics between Qoqand and Kashghar and the application of the Game Theory provide the insights to the motives and rationality for rulers of Qoqand and Kashghar. Hereby, Mearsheimer claimed the strategic allies are between weak and strong states happens when the costs of conflict overweight the benefits from cooperation (Mearsheimer, 2014: 162-163pp.). Hereby, this theory could be applied to the relationships between the Qoqand and Kashghar. Particularly, this theory is significant in terms of explaining the decisions to cooperate with Jahangir Khoja by Madali Khan due to the fact that Kashghar became very strong political unit and the conflict would cost far greater resources. Also, the potential benefits from the revolt could be gained by Madali Khan. Furthermore, the application of the Game theory could provide the necessary proofs to the strategic behavior of the actors. Particularly, the prisoner's dilemma and the war of attrition concepts will possibly explain the significance of the motives of the actors (Osborne, 2010: 14p., 77p.). Hereby, the decisions to cooperate or be in a conflict with Jahangir Khoja could be determined by the cost and benefits from participation at Jahangir Khoja's military campaign; and also, the decision to quite the conflict is based on the amount of available resources for the warfare will determine the strategic behavior of Madali Khan. As a result, these concepts will help

to understand the strategic behavior of Madali Khan to ally with Jahangir Khoja against Qing dynasty that influenced the devastation of Islamic regime in Kashghar.

The linguistic and political discourse analyses are the next methodological instruments used for this paper. The linguistic discourse analysis is the important research tool for understanding the structural analysis of the text (Hodges, Kuper, Reeves, 2008: 570p.). Particularly, this approach will be used in the analysis of the primary source for evaluation the attitudes of the rulers, their values and norms. Firstly, it will reflect the nature of the relationships between Madali Khan and Jahangir Khoja that is significant for understanding the extend of the cooperation and consequent failure of the regime in Kashghar. For instance, the use of the adjectives such as greedy, tricky and others that describe the attitudes of Madali Khan to Jahangir Khoja can definitely show the nature of the relationships between Kashghar and Qoqand. As a result, these contextual proofs could be used to support the argument of the lack of the trust between rulers. Secondly, the linguistic discourse analysis could be also used to understand the norms and values of the rulers. Particularly, the change of the Jahangir Khoja's identity can be understood with negative adjectives for his behavior. Hence, the changes in the norms and morality of the main hero could be reflected with a linguistic discourse analysis that will also provide proofs for the argument of the change in the leadership style and consequent devastation of the regime. On the other hand, the political discourse analysis will be also used. The theory of Foucault understands the discourses in terms of vectors of political acts to influence certain spheres. Hereby, this analytical tool can be used for understanding the political actions of the actors (Foucault, 2010). For example, the revised policies of Qing dynasty in terms of additional investments to the military sphere and coaptation of Jahangir Khoja's followers would be examples of the political discourses. Hence, this analysis provides contextual examples that will support the argument of the devastation of the Islamic regime in Kashghar. Hence, the discourse analysis is the important part of the methodological structure of this paper.

The last one is a content analysis. This methodological tool will be used for the extraction of the proofs for the main argument. Particularly, the statistical information as well as qualitative examples such as cases and events will be used as scientific proofs. For instance, the data within both primary and secondary sources regarding

the quantity of investments, number of soldiers and additional troops and other information will support the arguments about the effect of revised Qing military policies to the failure of Jahangir Khoja. Secondly, the qualitative information such as places, narratives about the battles, capabilities of soldiers will be also beneficial to understand how and why Jahangir Khoja failed. Therefore, this type of the methodological instrument is a necessary supplementary tool which will be used in all parts of the argument and sub-arguments synthesizing with the previously mentioned methodological tools. Hence, the importance of the content analysis cannot be underestimated for this study.

Results and discussion

The role of Madali Khan's distrust to the failure of Jahangir Khoja's revolt

The role of the trust and mutual support between ally for the success of the military campaign cannot be underestimated. The case of Jahangir Khoja's revolt against Qing dynasty included the factor of trust between the ruler of Qoqand Madali Khan and Jahangir Khoja himself. Historically, Qoqand rulers to some extent supported the military ambitions of Appak khojas in realization the Islamic Kashghar project. However, in the 19th century and particularly, in the time of Jahangir Khoja's revolt the pattern of distrust and unsupportive relationships can vividly be seen which negatively affected maintaining the stability of Islamic regime in Kashgharia. This part is going to discuss how the distrust affected the failure of Jahangir Khoja's campaign and rule in Kashghar and also will explain why this variable was significant.

The lack of trust between Madali Khan and Jahangir Khoja could be observed in the lack of military support guaranteed by Qoqand ruler to Kashghar ally. Specifically, the primary source narrates that when the ruler of Kashghar Jahangir Khoja wished to reinforce geopolitically the regime in Kashgharia by conquering the most important fortresses which ensured the Chinese presence in the region. The first case of the distrust was seen in the actions of Madali Khan who brought a reinforcement of 10000 troops whereas Jahangir Khoja's forces were at least 10 times greater (Kim, 2004: 26p.). Qoqand ruler could bring more soldiers however he didn't trust Jahangir Khoja and their uncoordinated military operation lasted couple month and was unsuccessful. Afterwards the Qoqand ruler retreated back to Qoqand with a major part of

his humans (Hakim Khan, 2010: 278-279pp.). This act symbolizes the lack of trust between the ruler because the ruler of Qoqand retreated leaving his ally alone against Qing. Specifically, the ground for distrust could be observed during the authorial description of motives and fears of Madali Khan. The author states that the khan feared the empowerment of Jahangir Khoja in the region and also the author insists on the greediness of the khan who wished to pursue the personal interests in enrichment the personal budget (Hakim Khan, 2010: 277p.). The motives of Madali Khan were egoistic rather than supportive what negatively affected the trust between the rulers and the following retreat resulted from these relationships. Hence, the relationships between the rulers of Qoqand and Kashghar could not be claimed as trustful at least because the rulers were not united with the common goal but rather rationally followed the personal interests. Jahangir Khoja had to fight alone against Qing dynasty, however, his military experience and a support of local Muslims helped to conquer the fortress of Manchu, Yarkand, Kotan and Yangihissar. However, the last fortress Aqsu which was geopolitically important for Jahangir Khoja's regime in Kashgharia wasn't taken by Muslim forces, because of the well-equipped defense system including military troops and defensive fortifications (Kim, 2004: 26p.). Jahangir Khoja could not maintain the control over this strategic point, since the lack of power of his units. Also, the loss of the military support of Madali Khan could not increase his chances to conquer successfully the last important fortress. Hence, the lack of trust between rulers resulted to the lack of support for Jahangir Khoja's campaign. As a result, Chinese troops under the command of general Cangling successfully reached Aqsu that allowed them to attack Jahangir Khoja's territories from the strategically geopositioned point (Ibid). The control of Aqsu fortress gave the open access to the Xingjian region, hence, being "*as plain as nose on the face*" Kashghar territory was left insecure to the Chinese attacks from the north what resulted in power shift from Jahangir Khoja to the Chinese administration. Hence, the distrust between Kashghar ruler and Qoqand amir affected the lack of military supply from the side of Qoqand, which resulted in inefficiency of military help important for the conquest of the important fortresses included Aqsu. As a result, Kashghar was deprived from a comparative geopolitical advantage and was insecure to the further attacks of Chinese troops resulted in reconquest of Xingjian region and reestablishment of the Qing authority over the territory.

However, the question of why the lack of the supportive strategy from Qoqand was significant factor to the failure of the military campaigns is still open. For this part I argue that for Madali Khan the success of Jahangir Khoja was not the primary goal, therefore, the lack of support was important act for Qoqand ruler since the alternative step would mean the increasing role of Kashghar in the Eastern Turkestan that would create a threat to the power of Madali Khan and his interests in Kashgharia (Hakim Khan, 2010: 277p.). As Kim states Madali Khan wished to pursue the exemption of trade duties for Qoqand merchants and negotiated about waivers with both Jahangir Khoja and Qing dynasty (Kim, 2004: 27-28pp.). The negotiations of trade conditions were successful because both powers were exhausted with constant warfare with each other and attempts to establish the control over the region. Therefore, the non-cooperative behavior of Madali Khan was the best strategy for Qoqand since the state could preserve the military resources and speak with weakened Kashghar and Qing from the position of power. Consequently, Madali Khan achieved these exemptions in 1832 from Qing administration whose control over the region was weakened with the constant revolts of Jahangir Khoja and his successors after his death (Kim, 2004: 28p.). Alternatively, Qoqand would weaken itself and there was no guarantee to maintain these privileges with Jahangir Khoja whose power would shift up after the full realization of his ambitions over Kashghar territories. On the other hand, the full denial from the requests of Jahangir Khoja would worsen the relationships between the rulers and the exemptions from the trade duties would be hard to achieve. Hence, the main explanation here is that Madali Khan used a quite neutral strategy in support of Jahangir Khoja's revolt to increase his chances to maintain the economic privileges depending on the winner, therefore, inactive involvement of Madali Khan in anti-Qing campaign determined the way of Jahangir Khoja's failure. Parallely, it would mean the Jahangir Khoja had to rely on himself against Qing dynasty what resulted in his defeat, which was defined in the previous paragraph. This strategy could be referred to the Game theory concepts of War of Attrition and Prisoners Dilemma. These games could explain the 2-dimensional strategy of Madali Khan. Specifically, the game War of Attrition refers to the geopolitical clashes with 2 or more players where the winner is a who saves the most resources during the process of warfare (Osborne, 2001: 77p.). Hence, Madali Khan as a 3rd party could preserve the resources in a contrast

of Qing and Jahangir Khoja what allowed him to become the winner of this game. On the other hand, the interactions Madali Khan could be presented from the perspective of Prisoners dilemma but with 3 choices for Qoqand ruler (Osborne, 2001: 14p.). Hereby, he could promote active military strategy against Qing, secondly, he could act quite neutral support for Jahangir Khoja, or he could reject his requests for the help and alienate himself totally from the warfare. These choices are just the main ones since the choices could vary in terms of extends of support as the interval but for the better understanding it is more comfortable to provide the main ones. Hence, the first choice would result him in loss of personal resources and possible devastation of the relations with Qing and some chance to gain some resources from the warfare, the second one would give him an opportunity to save the relations with Jahangir Khoja and Qing, save some number of resources and some chance to gain the additional resources, the last choice would further devastate his relationships with Jahangir Khoja, also would give him an opportunity to preserve all his resources but there was the smallest chance to gain anything from the warfare. From the outcomes of the warfare, it could be assumed that the second choice was the most preferable over the others for Madali Khan to realize his interests in trade duties. Valikhanov also states that the geopolitical power of Qoqand sharply rose up after the revolt (Valikhanov, 1904: 131p.).

Overall, the lack of support or neutral strategy of Qoqand in respect to Jahangir Khoja's revolt affected the inefficiency of military resources to maintain the control over the key geopolitical fortresses in Kashghar that affected the failure of Jahangir Khoja's revolt. Specifically, the lack of military support was a main factor which explained this strategic behavior, which was motivated by the personal interests of Madali Khan to maintain the exemptions from economic duties for Qoqand merchants. Qoqand ruler tried to maximize his chances to achieve this political goal since strategically it would give him an opportunity to speak with Qing and Jahangir Khoja from the position of power and also would preserve the extend of ally relationships with Jahangir Khoja simultaneously. However, such strategy was one of the key elements for the failure of Jahangir Khoja's power in Kashghar.

The role of revised Qing military strategy to the failure of Jahangir Khoja's regime in Kashghar

The new approach used by Qing authorities to re-conquest the lost territories of Xingjian was also one of the main factors which explained the failure of Jahangir Khoja. This section will provide the

explanation of how this approach affected the failure in Khashghar and also will answer the question of why this factor was significant. Particularly, the Qing dynasty invested additional number of resources that increased the power of Chinese soldiers and their influence in the region that allowed Chinese generals to overthrow Jahangir Khoja. Specifically, the attraction of additional troops and restoration of the supply system shifted the military capabilities of Qing soldiers that challenged the power of Jahangir Khoja in Kashghar region. These investments played a huge role in the reconquest of the lost territories since the Chinese troops became more mobile and their power in quantity dramatically increased.

Firstly, the Chinese government quickly responded to the unrests in Xingjian. Specifically, they initiated the increase of military troops in the region. General Cangling was appointed as a leader who had to suppress the revolt and hereby, the Qing government invested a huge amount of silver to maintain the needs of army. Hereby, the study of Millward shows that approximately 905 thousand taels annually were sent from the capital to cover the salaries of Chinese officers and soldiers (Millward, 1998: 59p.). Levi presents another number of 11 million taels as a total cost of the revolt (Levi, 2018: 142p.). This policy was important since the lack of the supply and payments affected the defeats of Chinese armies in the first months of Jahangir Khoja's revolt. Particularly, the lack of supply to the cities and lack of the payments affected the success in maintaining the control over the Chinese fortresses (Hakim Khan, 2010: 279p.). As a result of this policy the quantity of soldiers in Xingjian highly increased. Hereby, the vivid example is the study of Altishahr troops in Xingjian whose quantity and level of preparedness extremely increased to more than 20000 (Kim, 2004: 26p.). Moreover, the Qing government initiated the attraction of additional forces from Southern Mongolia to Aqsu, that was efficient and safety military plan. Particularly, 80000 dungan Muslims were hired and involved under the command of general Cangling to suppress the revolt (Tyler, 2004: 66p.). Hence, the study of the silver and military organization in Xingjian showed that the quantity and quality of supply to the Chinese army was a result of the Chinese investments to maintain the control over the region. Hence, the additional troops were hired, and the supply was restored. Consequently, general Cangling accumulated the forces in a couple months and led his army to Maralbashi in 1827. Two armies met each other, and Chinese army was 2 times greater, specifically, Jahangir Khoja's troops numbered

around 50000 people only whereas Qing army was more than 100000 people with a vast majority of nomadic soldiers from Dzungaria (Tyler, 2004: 67p.). The general battle occurred in Yarkand where Jahangir Khoja was defeated and retreated to the mountains. In the next couple month, the Chinese army maintained the control over the region and captured Jahangir Khoja sending him to Peking for public execution.

The significance of the military policies of Qing dynasty can be explained with the past military defeats from the Muslim forces of Jahangir Khoja. The primary source suggests that the successful attacks of Jahangir Khoja's forces against the fortresses of Chinese troops and their consequent capture was a result of the lack of military troops there and further hunger (Hakim Khan, 2010: 279p.). Kim suggested that the hunger was a result of the lack of supply of army (Kim, 2004: 26p.). For instance, Hakim Khan suggests that the siege of Manchu fortress was successful because of the military strategy of Jahangir Khoja that resulted to the hunger of the soldiers and their consequent retreat from the fortress that allowed the Islamic forces to maintain control without huge a lost (Ibid). Levi also supports this argument referring to the cases of retreat and desertion among Chinese soldiers (Levi, 2018: 141p.). The period of siege was quite short and generally the fortresses with enough supply could resist for longer period. Hence, this fact signifies the lack of the preparedness to the warfare for Chinese soldiers and the main reason for that was material unsustainability of troops. Hence, the questions of quantity and quality of supply of the Qing army were pivotal for the realization the re-conquest campaign. Hence, the attraction of additional resources from the capital and Dzungaria would possibly solve the issues and observing the outcomes of the battle in Yarkand and time pace (couple months) of the reconquest campaign, it can be concluded that the strategy of Qing dynasty to restore the military capabilities of the troops in Xingjian were essential for overthrowing the power of Muslim khojas. Hence, the failure of Jahangir Khoja's jihad against the Qing rule in Kashgharia could also be explained in terms of revised Qing policies regarding the sustainability of troops in the Eastern Turkestan.

Hence, it is possible to conclude that the past experience of Chinese defeats from Muslim forces affected the revision of the military system. Particularly, the additional investments to Xingjian region allowed to attract additional forces and restore the military supply of the soldiers. These

steps became significant for the increasing the capabilities of the army in terms of mobility and power. Hence, these policies became pivotal for the success of Chinese troops for Changling's campaign and simultaneously these factors had determined the failure of Jahangir Khoja's regime in Kashgharia.

The role of local biis of Xingjian to the failure of his Jihad campaign

Jahangir Khoja surrounded himself with the local aristocracy of Muslim population of Kashghar region. These people became the pillars of the stability for his short Islam regime. However, when Qing forces started their invasion in 1827 Jahangir Khoja was under the negative influence of local biis and also lost the support of Eastern Turkestani aristocracy, that resulted in the devastation of his power in Xingjian. Hence, this part will argue that the betrayal of Jahangir Khoja by local aristocracy and their negative influence on his leadership style was the additional factor which determined his failure in establishment the Islamic regime in the Eastern Turkestan. Furthermore, the significance of this variable will be analyzed too.

Althishahar political elite was the major local Muslim elite and most powerful in Xingjian in 19th century. According to Crossley they were not satisfied with the authority of Qing dynasty since they shared their power with the appointed Chinese governors and therefore, had the desire to restore their political authority in the region. Jahangir Khoja's uprising gave them a such opportunity and they were one of the active promoters and supporters of Jahangir Khoja's anticolonial movement (Crossley, 2007: 121p.). Qing authorities frequently proceeded investigations against begs and hakims since they suspected them in the support of khoja's revolts (Ibid). During the time of Jahangir Khoja's revolt, the main hero also relied on the political authorities of local authorities. Crossley here does not present a huge the factual information and refers only to the next figure who supported Jahangir Khoja's revolt. Hereby, local biis such as Izhaq hakim from Xingjian itself was the active supporter of Jahangir Khoja's regime in the first half of his power in Kashghar (Crossley, 2007: 121p.). His figure was doubtful for the reasons mentioned next but at least the reliance on his power could be seen in a case of his initial support of Jahangir Khoja's revolt. In this part I am going to concentrate on the negative impact of local biis on the establishment of Islamic regime of Jahangir Khoja. The primary source suggests that the failure of Jahangir Khoja was also connected to the fact that he surrounded himself with untrustful people. Hereby, the author

calls them *people of questionable character and (Jahangir Khoja) avoided those who would be good companions* (Hakim Khan, 2010: 279p.). Hence, the advisors or any other high servants who were mainly from the Xingjian region itself could negatively influence Jahangir Khoja, particularly the leader became addicted to drugs, wine, females and also stopped paying attention to the development of military sphere of Kashghar (Ibid). Neither Qoqand people nor other figures alien to Kashghar later joined Jahangir Khoja's regime in the Eastern Turkestan in the last part of the narrative and the hero mainly relied on the authorities from Xingjian population at least because the author didn't mention this in his narrative (Ibid). As a result of the influence of those people, Jahangir Khoja stopped to pay attention to proper management of Kashghar territory including the security measures (Ibid). It resulted to the next process: Chinese authorities without any preemptive obstacles gathered a huge army that led to the defeat near Yarkand (Hakim Khan, 2010: 280p.). Hence, the negative influence of local lords who surrounded Jahangir Khoja affected the improper management of the territory and the military system that resulted to the defeat near Yarkand.

The second effect of the local biis could be observed during the case of the betrayal of Jahangir Khoja by hakims that led to his death and devastation of the Islamic rule in Kashgharia. Specifically, the case of Izhaq clearly proves this argument. After the battle in Yarkand the political positions of Jahangir Khoja were hesitant, and his rule was almost devastated. Therefore, the leader decided to retreat to the mountain with a hope to continue the warfare in the nearest future (Levi, 2018: 142p.). However, one of his Xingjian followers named Izhaq betrayed the leader. As Crossley states he was the agent of Qing dynasty and artificially betrayed the Chinese authorities and sided Jahangir Khoja being a double agent (Crossley, 2007: 121p.). Valikhanov's narrative supports this argument, particularly, he also refers to the figure of Izhaq-van who was born in Kune-Turfan. Hereby, this person used Chinese money to bribe the followers of Jahangir Khoja and afterwards with a help of chonbagysh bey had betrayed the main hero (Valikhanov, 1904: 132p.). After Jahangir Khoja's escape this lord captured the Islamic leader and handed him over to the hands of Qing authorities. Afterwards Jahangir Khoja was sentenced to prison and sent to Peking where his body was chopped on pieces publicly (Crossley, 2007: 121p.). It was the end of Jahangir Khoja's rule in Kashgharia and the point of no return to his power. Simultaneously, Izhaq hakim and his family were

granted political privileges including the lordship and territories (Ibid). From this case it can be vividly seen that some lords of Xingjian betrayed Jahangir Khoja and it led to the complete devastation of his power in Kashgharia. Particularly, the coaptation of the Muslim local authorities by Qing dynasty was the effective measure for suppression of the uprising. Hence, the role of the betrayal was the factor that affected the devastation of Jahangir Khoja's power in Kashgharia.

The significance of the surrounding to the leadership style and realization of the political goals cannot be underestimated. The case effect of the surrounding advisors whom the author depicts as people with questionable reputation to the leadership style of Jahangir Khoja and consequent governance skills can be explained with the theory of Social psychology and identity. Judith Howard emphasizes that the identity is a fluid concept, and it can be shaped by the societal identity within constant interactions and the significance of the individuals to our life (Howard, 2000). Hence, the influence surrounding people, particularly their values, attitudes and norms to the identity of Jahangir Khoja was vividly seen. Specifically, Hakim Khan at first depicted Jahangir Khoja as a proper Muslim and ghaziz, however, in the last part of Muntahab at-tawarikh the author presented completely different picture and connects it with the influence of those people (Hakim Khan, 2010: 276-277pp., 279p.). The values of Jahangir Khoja experienced the mutation, hence, his lifestyle as a result also had changed. He became addicted to drugs, wine and other non-Sharia values and as a result he lost his initial Islamic identity that was a pillar of his military success (Hakim Khan, 2010: 279p.). Specifically, the conquest of the territories was determined by his pious nature and willingness to change the system that pushed forward his proper leadership style within military and foreign relations spheres (Hakim Khan, 2010: 280p.). However, the influence of non-proper people as the author suggests devastated his Islamic identity and consequently his leadership style was devastated too since initial Islamic values were a major pillar for him. Hence, the theory of social psychology and individual identity proposed by Howard could be applied to the transformation of Jahangir Khoja that determined the devastation of his leadership style. The significance of the second factor should not be explained with a proper diagnosis. Particularly, the political betrayal itself determined the death of the main hero and alienated all chances to restore his power in Kashgharia. Therefore, due to the obvious

reasons this effect will not be analyzed, since the significance of the betrayal case has no doubts.

The role of the biis and other local lords who surrounded Jahangir Khoja had a huge influence on the change of his governance style that affected the ineptness to secure the personal power in Kashgharia and moreover, the case of betrayal by Izhaq-bek also had determined the complete devastation of the authority of Jahangir Khoja. Therefore, local lords also brought negative influence on the establishment of Islamic regime in Kashgharia in 19th century.

Conclusion

The failure of the establishment of the Islamic rule in Kashghar in 19th century by Jahangir Khoja was a result of different factors. Specifically, the lack of military support by Qoqand ruler who wished to maintain his personal goals in respect of Kashghar territory, was one of the primary factors that affected the loss of geopolitical advantage by Jahangir Khoja, that resulted in further successful attacks of Qing forces. Secondly, the revised approach of Qing dynasty in terms of restoration of military supply chains and increase the number of troops clearly was a significant variable to the devastation of Jahangir Khoja's power in Xingjian region. Finally, the influence of the local biis to the leadership style of Jahangir Khoja cannot be underestimated since the main hero lost his proper leadership skills due to the alienation from initial Islamic identity and experienced the mutation in values that resulted in bad management of military and the territory. Finally, the last point was the betrayal of Jahangir Khoja by the local biis who were bribed by Qing authorities and this fact put the last point to the attempts in establishment the Islamic regime by Jahangir Khoja. Hence, the main character of this essay faced mainly external challenges from his allies and enemies that resulted in his downfall.

The significance of this study lies on the fact that it contributes to the understanding of the Islamic anticolonial movements of Central Asia, the role of Sufi shaykh or their decedents in these processes and the interconnections between the effects of foreign politics, identity formation and domestic policies of Chinese government. Hence, the research of Jahangir Khoja is a vivid case of how the religious history was interconnected with the military spheres of China, Qoqand and Kashghar, the politics of foreign and domestic relationships and connections between the formation of the identity within the psychology-behavioral studies and the leadership style. From the perspective of

scientific structure, this paper is significant due to the fact that it applies new methodological tools such as Game theory and linguistic discourse analysis to the existed theories of bandwagoning and identity formation, thus, generally, they reevaluate the existed arguments and reflect more solid proofs to the existed ones. The studies on Xingjian uprisings in the 19th century are not so scientifically developed and the lack of secondary sources is a vivid evidence for this argument. Hence, it is important to include the primary sources from Chinese, Tajikistan and

Uzbekistan archives on the statistical information about the military capabilities, costs and number of soldiers to overcome the limitations applying these data to the analytical frames of Game theory and cost-benefit analysis. Hence, the study clearly demands the further research to understand properly the military and political history of uprisings in Central Asia. Nevertheless, the study contributes to the broader research fields of religious, military and political history and anthropology of Central Asian anticolonial movements in 19th century.

References

- Crossley, P. (2007). *Empire At The Margins*. (P. Crossley& H.F. Sui& D.S. Sutton, Eds.) University of California Press.
- Foucault, M. (2010). *The Archaeology Of Knowledge And The Discourse On Language*. (A. Sheridan, Trans.). Vitage Books.
- Hakim Khan, M. (2010). *Muntakhab Al-Tavarikh: On The Relations Between Qoqand And Kashghar* (S. Levi, Trans.). In S. Levi, *Islamic Central Asia: An Anthology Of Historical Sources* (pp. 274-280). Indiana University Press.
- Hodges, B., Kuper, A., & Reeves, S. (2008). Qualitative Research: Discourse Analysis. *BMJ: British Medical Journal*, vol. 337, no 7669, pp. 570-572. <http://www.jstor.org/stable/20510756>
- Howard, J. (2000). Social Psychology of Identities. *Annual Review Of Sociology*, vol. 26, no 1, pp. 367-393. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.367>
- Kim, H. (2010). *Holy War In China*. Stanford University Press.
- Levi, S. (2018). *The Rise And Fall Of Khoqand, 1709-1876*. Project Muse.
- Mearsheimer, J. (2014). *The Tragedy Of Great Power Politics*. W.W. Norton.
- Millward, J. (1998). *Beyond The Pass*. Stanford University Press.
- Millward, J. (2007). *Eurasian Crossroads: A History Of Xinjiang*. Columbia University Press.
- Newby, L. (2005). *The Empire And The Khanate*. Brill.
- Osborne, M. (2010). *An Introduction to Game Theory*. Oxford University Press.
- Perdue, P. (2005). *China Marches West: The Qing Conquest Of Central Eurasia*. Belknap Press of Harvard University Press.
- Tyler, C. (2004). *Wild West China*. Rutgers University Press.
- Valikhanov, C. (1904). *Sochineniya Chokana Chingisovicha Valikhanova*. [Chokan Chingisovich Valikhanov's Essays]. (N.I. Veselovski, Ed.) Imperial Russian Geographical Society.

A. Akylbay* , **A. Arzykulov**

Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty

*e-mail: arystan_ak@mail.ru

PENSION REFORM AND THE SOLUTION OF THE HOUSING PROBLEM: SINGAPORE AND KAZAKHSTAN

This article discusses some theoretical conceptual aspects of the problem of Public Administration in Singapore. At different stages of its economic development, the Singapore government has faced various housing problems. In the 1960s, a comprehensive system of land and housing provision and financing was created to solve the problem of housing shortages. This article analyzes the main pillars of the reform of the pension and housing systems, in particular, identifies such issues as the rules for resolving pensions, providing the population with social housing, the importance and necessity of the Central Provident Fund Board in Singapore, the policy of ethnic integration and the rental scheme. In this article, the main policy changes presented were evaluated and recommendations for reforming the housing market were given. The long-term evolution of Singapore's economy has been analyzed in comparison with the past, and we have tried, in addition to analyzing the current situation, to give forecasts and political recommendations for the future. In addition, in this article, we studied the practical value and significance of Singapore's experience for Kazakhstan, comparing the main similarities and differences in pension and housing policy reform in Singapore and Kazakhstan.

Key words: Singapore, Government, Public Administration, reform of pension and housing systems, social housing.

А. Ақылбай*, А. Арзықұлов

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.,

*e-mail: arystan_ak@mail.ru

Зейнетақы реформасы және тұрғын үй мәселелерінің шешу жолдары: Сингапур және Қазақстан

Осы мақалада Сингапурдағы мемлекеттік басқару мәселесінің кейбір теориялық тұжырымдамалық аспектілері қарастырылған. Экономикалық дамуының әртүрлі кезеңдерінде Сингапур үкіметі әртүрлі тұрғын үй мәселелеріне тап болды. 1960 жылдары тұрғын үй тапшылығы мәселесін шешу үшін жер және тұрғын үймен қамтамасыз етудің және қаржыландырудың кешенді жүйесі құрылды. Бұл мақалада зейнетақы және тұрғын үй жүйелерін реформалаудың негізгі тіректері талданады, атап айтқанда, зейнетақыны шешудің ережелері, халықты әлеуметтік тұрғын үймен қамтамасыз ету, Сингапурдағы Орталық Сақтандыру Қорының (Central Provident Fund Board) маңызы мен қажеттілігі, этникалық интеграция саясаты және жалдау схемасы сияқты мәселелер айқындалды. Бұл мақалада ұсынылған саясаттың негізгі өзгерістері бағаланып, тұрғын үй нарығын реформалау бойынша ұсыныстар берілді. Сингапур экономикасының ұзақ уақытқа созылған эволюциясы өткен кезеңмен салыстыра талданды, біз қазіргі жағдайды талдаумен қатар, болашаққа арналған болжамдар мен саяси ұсыныстар беруге тырыстық. Сонымен қатар, бұл мақалада біз Сингапур мен Қазақстандағы зейнетақы және тұрғын үй саясатын реформалаудағы негізгі ұқсастықтары мен айырмашылықтарын салыстыра отырып, Сингапур тәжірибесінің Қазақстан үшін практикалық құндылығы мен маңызы зерттелді.

Түйін сөздер: Сингапур, мемлекет, мемлекеттік басқару, зейнетақы және тұрғын үй жүйелерін реформалау, әлеуметтік тұрғын үй.

А. Ақылбай*, А. Арзықұлов

Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы

*e-mail: arystan_ak@mail.ru

Пенсионная реформа и решение жилищной проблемы: Сингапур и Казахстан

В данной статье рассмотрены некоторые теоретические концептуальные аспекты проблемы государственного управления в Сингапуре. На разных этапах своего экономического развития Правительство Сингапура сталкивалось с различными жилищными проблемами. В 1960-е

годы для решения проблемы дефицита жилья была создана комплексная система жилищного обеспечения и финансирования. В данной статье проанализированы основы реформирования пенсионной и жилищной систем, в частности, определены такие вопросы, как правила решения пенсий, обеспечение населения социальным жильем, значение и необходимость Центрального страхового фонда в Сингапуре (Central Provident Fund Board), политика этнической интеграции и схема найма. В данной статье были оценены основные изменения предложенной политики и даны рекомендации по реформированию рынка жилья. Эволюция экономики Сингапура была проанализирована в сравнении с прошлым. Наряду с анализом текущей ситуации, авторы попытались дать прогнозы и политические рекомендации на будущее. Кроме того, в данной статье мы исследовали практическую ценность и значение опыта Сингапура для Казахстана, сравнивая основные сходства и различия в реформировании пенсионной и жилищной политики в Сингапуре и Казахстане.

Ключевые слова: Сингапур, государство, государственное управление, реформа пенсионной и жилищной систем, социальное жилье.

Introduction

A broad international discussion of pension reform began in 1994 with the publication of the World Bank's *Averting the Old Age Crisis*. The report noted that taking into account the current trend of increasing the life expectancy of pensioners, most countries will face a deficit in the pension system, built exclusively on the principles of redistribution of funds between generations (solidarity principle or Pay-As-You-Go).

Representatives of the World Bank, within the framework of reforming national pension systems, proposed the introduction of a mandatory funded element – funded pensions. For a number of years, representatives of the World Bank, the International Labor Organization, and the International Social Security Organization have argued about the relationship between funded and redistributive elements in the pension system. The political consensus reached to date suggests that there is no universal recipe and that each country must choose its own model, corresponding to national specifics and level of economic development.

Singapore's pension system relies overwhelmingly on a mandatory savings tier administered by the board of the Central Provident Fund (CPF) and supervised by the Ministry of Manpower. Set up in 1955, the system has evolved into a key socio-economic institution that affects the welfare of Singapore households. Given the system's complexity and multifaceted nature, a brief overview of its characteristics that are relevant for analyzing equity and sustainability is provided. These aspects are aggregate indicators, high preretirement withdrawals, administered rate of interest credited to members, and CPF LIFE, an annuity scheme at the payout phase. Civil service and military pension arrangements are also discussed.

The Singapore miracle is a result of successfully combination of economic, political and social transformation. Western countries are gradually losing their leadership in the field of economics and innovation. At the turn of the 21st century leadership in innovation moving from Western Countries and Eastern. The East is not only successfully competing with the West, but also set a new vector of political support for innovation in public administration. Only states with liberal political regimes considered to be at the forefront of the global economy in 1990s. However, closer to 2000s, this setup turned out to be questionable. Several countries with authoritarian or even semi-totalitarian regimes have made scientific and technological breakthroughs. These countries include Asian tigers such as South Korea, China, and finally Singapore (Khan, H., 2001).

The point is that in order to implement large-scale innovative reforms, firstly it is necessary provide the population with a living wage of material well-being, ensure that the population meets its inherent needs and raise a generation of educated people who can be confident in their future. The father of the Singapore miracle, Lee Kuan Yew, began the construction of his state and the introduction of new reforms based on these principles. (Khan, H., 2001).

Lee Kuan Yew's reforms allowed the country to make an economic breakthrough. Today Singapore is one of the world leaders in high-tech industries such as electronics and pharmaceuticals, the largest financial and oil refining center. Nominal GDP per capita at purchasing power parity of the country in 2017 reached 93 thousand dollars – the third largest in the world after Qatar and Luxembourg. Since 2016, the indicator has grown by 4.8 thousand, or 5.38%. Almost 3% of the country's population are dollar millionaires.

The reformer Kuan Yew, who was the head of Singapore for a long time, successfully carried out

housing and communal reform. He started it with the creation of the Office of Housing and Communal Services.

This structure effectively copes with the huge volume of construction and operation work because it distributes contracts for all types of public services through open tenders, including water supply, sewerage, garbage disposal, lawn mowing, and parking lot maintenance. It retains in its hands only the operation of 12 thousand elevators.

The key moment in the implementation of the reform was the Central Savings Fund, where every Singaporean is obliged to donate 20% of his earnings monthly. The employer transfers the same amount every month to his account. Together these contributions represent a significant amount equal to 40% of the payroll (Lee, KY., 2000).

It should be noted that only citizens with incomes not exceeding a certain level, who do not have real estate, have the right to use the benefits of the state housing construction program. To get an apartment, it is enough to accumulate 20% of its cost in the FSC, and pay the rest in installments. If, five years after the move in, the state-built apartment is fully paid for, it can be sold at market price without any restrictions.

Justification of the choice of article, goals and objectives

Experts predict that in 2035-2039 a social crisis will come in Kazakhstan and pensioners will demand protection from the state. To prevent this decline, a new pension system needs to be devised that will encourage people to accumulate retirement savings.

We studied the best pension systems and settled on Singapore, because in other pension systems, the tax burden is expected to increase up to 70% of wages. We assume that Kazakhstanis are not ready for such a step. To prevent this social crisis, the UAPF proposed postponing additional 5% from the employer. But this will not stimulate people who now do not pay pension contributions at all, their problem will not be solved, as they were potential beggars, they will remain.

The experience of Singapore, where 91% of employed people regularly pay pension contributions and the same percentage of the population is provided with housing. The Central Insurance Fund of Singapore (analogy to the UAPF – ed.) is based on three principles: to provide the population with housing, a decent pension and to cover health insurance. It is impossible to get a decent old age if you live in rental housing. A decent pension presupposes that a person does not worry about his future. Sin-

gapore medical reimbursement allows people to live up to 86.

The purpose of this article is to analyze the main pillars of pension and housing reform, such as pension rules, social housing, the importance and need of the Central Provision Fund Board in Singapore.

The tasks for this purpose are as follows:

- To identify ethnic integration policy and rental schemes;
- To compare the main similarities and differences in pension and housing policy reform in Singapore and Kazakhstan;
- To study of the practical value and significance of the Singapore experience for Kazakhstan;

Scientific research methodology

A comparative approach is taken as the basis of the methodology of this research work. In the course of writing the article, a systematic approach to the formation and improvement of the reform of the pension and housing systems in Singapore was presented, as well as methods of analysis and generalization, logical and comparative analysis were used. Depending on the research topic, the works of domestic and Western scientists were collected and processed, and their structural analysis was carried out.

Results and discussion

Features of the housing and communal reform in Singapore

Singapore's innovative development begins primarily with an effective housing policy. Housing and communal reform, upon completion of which more than 90 % of the population was provided with state-built apartment buildings. The construction boom has allowed the country's economy to gain rapid momentum. And all this was done with the small territory of the state and the obvious housing problem.

Since the population density was approaching 5 thousand people per square kilometer, the government began to focus on high-rise buildings of 20-25 floors. After the independence of Singapore, the government created the Housing and Communal Services Administration (HCS), which has already built about a million apartments. The Management used an effective financial scheme.

Within the framework of the project, a Central Savings Fund (CFS) was created, to which every citizen of Singapore undertakes to deduct 20% of their earnings monthly. The employer who transferred the same amount to the employee's account was also

forced to pay. The government did not tax the Central Savings Fund, but rather the investment bank charged interest on the savings. Upon reaching retirement age, every citizen could get the full amount on hand (Lee, K.Y., 2000). And the most useful point of this housing policy is that every Singaporean has the right to use three-quarters of their savings from the Central Savings Fund to buy a home. At the same time, every citizen has the right to use part of their savings if necessary to pay for their treatment in the clinic. To purchase an apartment, it is enough to collect 20 % of the cost of housing in the Central Savings Fund, then the program allows you to pay the remaining amount in installments. At the same time, conditions were created for a joint family purchase. Parents and children can pool their funds that they have accumulated in a Central Savings Fund. It is also possible to sell the apartment at market value, if provided that the state-built apartment is fully paid for after 5 years of its purchase.

The Singapore Central Savings Fund is the backbone of the national pension system. The fund was established in 1955 by the British colonial authorities as a mandatory insurance scheme, which was further developed after Singapore gained independence. At first, the mechanism operated on a platform of deductions from the state and the employer. Since 1987, all working citizens and permanent resident foreigners in the country have been required to save part of their income to the Central Savings Fund until they reach the age of 55. Thus, the scheme was planned to provide residents with a stable monthly income after retirement.

Today, the Central Savings Fund is a mandatory social security program with monthly contributions from employees and employers. Employers transfer 16 % of their salary to the Central Savings Fund. The total contribution from the employee and the employer is 36 % of the amount of earnings per month. If an employee earns less than \$ 750 a month, then only the employer makes deductions to his account. Another interesting point is that high-ranking officials make all the necessary contributions, but do not receive a pension, because they have a solid social package. And the funds deducted by officials are spent on the pensions of low-paid Singaporeans.

The Central Savings Fund has an individual account for each Singaporean, which consists of three parts:

1. Regular account-the accumulated funds can be used to purchase real estate, pay for insurance and education;

2. Special Account – inviolable pension savings that the account holder cannot use until retirement;

3. Medisave – a medical care savings account.

Upon reaching the age of 55, a Singaporean's regular and special accounts merge into one combined retirement account. The savings of Singaporeans are not taxed. 75 % of the transferred funds are transferred to a regular account. Interest is charged on the remaining 25% of the funds. As of July 1, 2019, the Central Savings Fund guarantees a minimum investment income of 2.5% per year per quarter of the funds in a regular account. While on medical and pension accounts, the investment income is 4 % per annum (Massalskiy, R.I., 2015). Since 1995, a minimum cash reserve of 4 thousand dollars on each account has been introduced. Each year, the amount of the minimum reserve was increased by 1 thousand Singapore dollars. This allows every citizen who retired after 2003 to save at least 40 thousand Singapore dollars in a pension account. In 2015, the minimum cash reserve was introduced, which is \$ 155 thousand for a combined account and \$ 43 thousand for a medical account. If a person leaves Singapore permanently or in case of loss of legal capacity, citizens have the right to withdraw the savings of the insurance fund in full.

The retirement age in Singapore is 62 years old today. Upon reaching retirement age, a citizen of Singapore begins to receive monthly payments from his retirement account. The minimum remaining amount in the Central Savings Fund can be used to purchase a lifetime annuity from a licensed bank or can remain in the fund's accounts. If a lifetime annuity was purchased, payments are made until the account runs out of money. (The World Bank, 2020). To date, if the amount of funds accumulated in the combined account is at least \$ 155 thousand, then the monthly retirement income is \$ 1,200. This amount is considered sufficient for a decent stay by Singapore standards. The lower the amount in the retirement account, the lower the payout. In the event of the pensioner's death, the funds are transferred to his heirs.

The Department of Housing and Communal Services has about 13 thousand employees. The Department copes with a huge amount of construction and operation work by distributing contracts for all types of public utilities at open auctions. Services such as water supply, lawn mowing, sewer maintenance, garbage collection, and parking lot maintenance are distributed on contracts. The Department of Housing and Communal Services retains in its hands only the operation of elevators for uninterrupted safety of work in multi-storey buildings.

The scale of the state housing program has made the construction industry a generator of Singapore's

economic development. It was the construction of multi-storey residential areas that allowed private construction companies to join the hotel boom. Thanks to this, Singapore can comfortably receive 7 million tourists a year, which is twice the population of the city-state.

Results of successful housing reform

Thanks to the Central Savings Fund, Singapore has become the country with the highest share of savings in the world, accounting for 48 % of the total gross domestic product. To date, it has accumulated \$ 67 billion, which allows not only to conduct an effective housing policy, but also to develop social security, pay for pension programs and improve health care. Singapore's experience shows that this practice is much more effective than covering such expenses from the budget.

Serving people and improving their lives is declared the foundation and main goal of all initiatives of the Government of Singapore (Lee, KY., 2000). Experts recognize the solution of the housing problem as the most successful project of the Singapore government in relations with citizens. For this innovation, Singapore is called the country of newcomers. Many experts believe that it was the successful implementation of the housing reform that gave a real start to the innovative development of Singapore. With almost the only resource – people, Singapore has become a country where it is convenient to live, work and conduct business profitably. The Central Savings Fund played a crucial role in this process. Any amount above half of the minimum amount in the combined account can be spent on improving the living conditions of a Singaporean.

By the time of independence in 1965, 70% of the citizens did not have their own housing. Over the 55 years of independence, more than 90 % of Singaporeans have moved into almost a million state-built apartments in multi-storey residential buildings.

Participation in the state housing construction program has a number of restrictions. First, only citizens of Singapore are eligible to participate. Secondly, apartments are provided only to spouses. The bachelor is obliged to share this housing with his parents. Third, the total family income should not exceed a certain ceiling. Fourth, citizens who already own real estate cannot apply for state-built housing.

Social housing in Singapore is not considered a sign of poverty or a low standard of living when compared to social housing in other countries. However, such housing is usually cheaper than that built by private companies.

The concentration of financial resources in the Central Savings Fund made it possible to rebuild Singapore almost anew. The centralized housing program has not only radically changed the living conditions of the majority of Singaporeans, but also helped to overcome inter-community strife and alienation. Singapore is a multi-ethnic city: 74 % of its population is Chinese, 13% Malays, 9% Hindus, 3% other nationalities. (Singapore Department of Statistics, 2020) Representatives of these communities until a certain time considered Singapore as a temporary shelter, coming here only to earn money and leaving their families in neighboring Southeast Asia. Large-scale housing construction has allowed Singapore to consolidate this diverse population and unite it into a single society (Lee, KY., 2000).

How did Kazakhstan come to such a reform?

The Republic of Kazakhstan is the first of the countries of the Commonwealth of Independent States to reform the pension provision of the population. The Chilean pension system served as the prototype for the pension system in Kazakhstan.

Why was the Chilean model chosen?

- There are only two models of pension provision in the world: pay-as-you-go, which I have already mentioned above, and funded. Different countries operate, due to economic or historical factors, the first or second, or mixed models of pension systems.

To solve a number of problems that have arisen in the pension provision of young sovereign Kazakhstan, the foreign experience of accumulative pension systems of Chile, Singapore, Switzerland was studied. In fact, the funded component is present in the pension systems of many countries of the world, such as Hong Kong, Malaysia, Australia, Denmark, Peru, Mexico, Uruguay, Colombia, etc.

The Kazakhstani pension system was usually called Chilean, because when it was introduced, there were similar characteristics: mandatory pension contributions in a fixed amount – 10% of the employee's income, the presence of a market for private pension funds, and the ability to choose a strategy for managing pension assets. Today there are a number of significant differences. For example, in Chile there is no state guarantee for the safety of savings, inherent in the Kazakhstan model of pension provision. In addition, the state pays a basic pension payment for all citizens of our country who have reached retirement age.

The newly elected President of the Republic of Kazakhstan, Kassym-Jomart Tokayev, instructed the Government and the National Bank to develop a mechanism on the possibility of using part of pension contributions for the purchase of housing and

other needs at an expanded meeting of the Government on January 24, 2020. The President informed the people that the Government and the National Bank of the Republic of Kazakhstan have begun the first steps to resolve this important issue. The reason for the introduction of this reform, he justified the fact that citizens require employers to pay pension contributions in order to create an incentive to bring salaries out of the shadows. Unfortunately, due to the coronavirus crisis, the reform was postponed.

On September 1, 2020, the Head of State Kassym-Jomart Tokayev in his address to the people of Kazakhstan announced the action plan of the Republic for the future period. The message said about:

1. The new model of public administration
2. Economic development in the new realities
3. Balanced territorial development
4. Social well-being of citizens
5. On the availability of quality education
6. On the development of the healthcare system
7. On environmental issues and protection of biodiversity
8. The hearing State
9. The importance of digitalization in all reforms
10. On civil participation in government
11. On the development of new qualities of the nation (“Akorda” Presidential Residence, 2020).

Analyzing the points in this address, it can be noted that the Head of State emphasizes the need for innovative methods of public administration in order to address the social needs of the population. In paragraph 4 of his address, K. Tokayev puts the main priority – the social well-being of citizens. The paragraph refers to the relevance of the pension reform and the readiness in 2021 to withdraw certain funds from 700 thousand depositors of the Unified Accumulative Pension Fund.

Already on September 3, 2020, the Minister of Labor and Social Protection of the Population of the Republic of Kazakhstan Birzhan Nurymbetov announced measures to implement the Address of the Head of State during a briefing at the Government press center.

According to the position of the Ministry, the basic principle of issuing pension savings upon reaching retirement age does not change. The Ministry plans to issue only a part of pension savings to citizens who have a sufficient minimum savings threshold. Therefore, a certain amount must remain in the pension account. In addition to this amount, citizens can use part of their pension savings for the above-mentioned needs. (Official Information Source of the Prime Minister of the Republic of Kazakhstan., 2020)

The right to receive a part of pension savings can be used by 3 categories of citizens:

1. Citizens of working age who have pension savings – a part of the amount exceeding the “ sufficiency threshold»;
2. Established pensioners. Pensioners can withdraw up to 50 % of the remaining total amount;
3. Citizens who have issued a pension annuity and still have savings.

What is the meaning of the “sufficiency threshold” in these rules? This is the required minimum amount of pension savings for the depositor, which will ensure that pension payments are not lower than the minimum pension until the age of 82. Each age, starting from 20 years, has its own threshold. For example, for citizens aged 35, the sufficiency threshold is approximately 2.9 million tenge. That is, if depositors at the age of 35 can withdraw pension savings if their savings exceed this amount.

Citizens who have a threshold of sufficiency can also withdraw pension savings in order to improve housing conditions or to pay for medical treatment for themselves, their spouses or close relatives. It will also be possible to combine the funds of these family members.

According to experts, only the Singaporean model allows to maintain the tax burden and even slightly reduce it. Only in Singapore, the pension system closely related to the housing system, and it allows you to solve several issues at once. These are the issues of providing the population with housing, and economic growth, and employment of the population – all issues are immediately resolved together. It should be mentioned that Singapore is number one in the world in terms of competitiveness and the only country in the world that has no external debt.

From the point of view of preparation, this will take a year, maximum two. While a new version of the pension system is launched, it is possible to start a housing reform and launch it in two years with adaptation to Kazakhstan. 10% on the housing account. Yes, these are approximate calculations, in fact, in Singapore the rates vary depending on the age of the person. The older the person, the lower the rate. This has the side effect that it becomes profitable for the employer to keep the employee, as he grows old. Their model brilliantly reflects all the needs and capabilities of a person.

Conclusion

It is difficult and socially unsafe to fully apply the Singapore experience in our country, as the

level of economic development and labor income of citizens of Singapore differs from Kazakhstan. In Kazakhstan, only pension savings are accumulated in individual pension accounts and are the property of depositors. Other social contributions go to the country's budget and to the system of social and health insurance funds. In Singapore, citizens are required to accumulate savings for all cases of life associated with social risks: pension, housing, education, medicine, in the future relying solely on their savings and not relying on the state.

Reform is a partial improvement in any area of life, carried out "from above", that is, by the authorities, not affecting the foundations of the state system. These reforms relate to changes in those areas of society or those aspects of public life that are directly related to people, affect their level and way of life, access to social benefits.

It is difficult to fully apply the Singapore experience in our country, as the level of economic development and labor income of citizens of Singapore differs from Kazakhstan. In Kazakhstan, only pension savings are accumulated in individual pension accounts and are the property of depositors. Other

social contributions go to the country's budget (social tax) and to the system of social and health insurance funds. In Singapore, citizens are required to accumulate savings for all occasions associated with social risks: pension, housing, education, medicine, in the future relying solely on their savings and not relying on the state. Another difference between the Singapore and Kazakhstan systems is their age and the standard of living of the population. Singapore's accumulative pension system has been operating for more than 60 years, while Kazakhstan's only turned 20 last year. Accordingly, the savings of the inhabitants of the island state far exceed the domestic ones.

Singapore is considered by Kazakhstan as a key partner in Southeast Asia. Many reforms in Kazakhstan are based on the successful experience of Singapore. In order for our pension system to work according to the Singapore model, we will have to revise the multi-level system of social and health insurance and increase the amount of pension contributions several times to ensure that citizens have sufficient savings to cover all social risks, which will put a heavy burden on the salary fund and cause discontent among depositors and employers.

References

- "Akorda" Presidential Residence. President of Kazakhstan Kassym-Jomart Tokayev's State of the Nation Address. Published 1st September, 2020.
https://www.akorda.kz/en/addresses/addresses_of_president/president-of-kazakhstan-kassym-jomart-tokayevs-state-of-the-nation-address-september-1-2020
- Asher, M.G. 2002. The Role of the Global Economy in Financing Old Age: The Case of Singapore. ADBI Research Paper Series 37. Tokyo: Asian Development Bank Institute.
- Business Information Center Kapital.kz. Benefits of the Singapore Retirement Experience. Published 23rd December, 2019.
<https://kapital.kz/experts/83519/pol-za-singapurskogo-pensionnogo-opyta.html>
- Forbes Kazakhstan. Pension reform in Kazakhstan: what does Singapore have to do with it? Article published 26th November, 2020.
https://forbes.kz/process/expertise/pensionnaya_reforma_v_kazahstane_prichem_tut_singapur/
- Khan, H. (2001). Social Policy in Singapore: A Confucian Model? New York: World Bank Institute
- Lee, KY (2000). From third world to first: The Singapore story 1965– 2000. Singapore: Singapore Press Holdings.
- Low, D. 2014. Rethinking Singapore's Housing Policies. In Hard Choices: Challenging the Singapore Consensus, edited by D. Low and S.T. Vadaketh. Singapore: National University of Singapore Press.
- Massalskiy, R.I. (2015). Health insurance in Singapore. *Sovremennyye problem nauki i obrazovaniya*. No.1-1. Pp. 811-816.
- McCarthy, D, OS Mitchell and J Piggott (2002). Asset rich and cash poor: Retirement provision and housing policy in Singapore. *Journal of Pension Economics and Finance*, 1, 197– 222
- Micklethwait, J., and A. Wooldridge. 2014. The Fourth Revolution: The Global Race to Reinvent the State. New York: Penguin Press.
- Official Information Source of the Prime Minister of the Republic of Kazakhstan. Amendments to law, social payments to electronic wallet and use of pension savings — how Ministry of Labor implements instructions of the Head of State. Published 9th October, 2020.
<https://primeminister.kz/ru/news/reviews/popravki-v-zakon-socvyplaty-na-elektronnyy-koshelek-i-ispolzovanie-pensionnyh-nakopleniy-kak-mintruda-realizuet-porucheniya-glavy-gosudarstva-991743>
- Statistics Singapore – Latest Data [Электронный ресурс] / Singapore Department of Statistics, 2016: <http://www.singstat.gov.sg/statistics/latest-data#16>
- Singapore: country profile (2020). The World Bank. Available at: <http://www.worldbank.org/en/country/singapore>
- Turnbull, C.M. (2009). A History of Modern Singapore, 1819-2005. Singapore: NUS Press.
- "Unified Accumulative Pension Fund" (JSC "UAPF"), Government of Kazakhstan, Ministry of Finance. THE PENSION SYSTEM IN SINGAPORE. Published 13th April, 2020.
<https://www.enpf.kz/ru/pension-system/world/singapore.php>

A.B. Karabassova^{1*} , A.B. Abylkassymova²

¹Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty

²Kazakh University of International Relations and World languages named Ablai khan, Kazakhstan, Almaty

*e-mail: asselkarabassova@gmail.com

THE PRACTICAL SIGNIFICANCE OF XI JINPING'S CONCEPT OF SHARED DEVELOPMENT

At different stages of Development, Society has different development goals, themes and priorities. China continues its socialist modernization, while maintaining Chinese specifics in choosing development paths and Planning Development Strategies. At different stages of development, China set different development goals and was guided by different development concepts.

In his opening speech to the Nineteenth Party Congress on October 18, 2017, Xi Jinping noted the creation of the fully mature xiaokang (小康社会) society as the first of the four strategies of the «new era of socialism with Chinese characteristics», which official translators translate as «moderately prosperous society». One of the main tasks of a mature society is the development of human capital. At this stage of China's development, people's development is at the forefront. To achieve this goal, five development concepts were proposed. These concepts cover the areas of economy, political and spiritual culture, education and science, i.e. innovation, openness, environmental development, coordination and shared development. This article describes the concept of shared development, which plays an important role in the formation of Xiaokang society, attempts are made to reveal the main aspects of the concept of shared development, to show its practical application and prospects in the construction of socialism with Chinese characteristics in the new era.

Key words: China, development, CPP, socialism, xiaokang, shared development, Datong.

А.Б. Карабасова^{1*}, А.Б. Абылкасымова²

¹Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.

²Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті, Қазақстан, Алматы қ.,

*e-mail: asselkarabassova@gmail.com

Си Цзиньпиннің бірлескен даму тұжырымдамасының практикалық маңызы

Дамудың әр түрлі кезеңдерінде қоғамда әр түрлі даму мақсаттары, тақырыптары мен басымдықтары болады. Қытай даму жолдарын таңдауда және даму стратегияларын жоспарлауда қытайлық ерекшеліктерді сақтай отырып, социалистік жаңғыртуды жалғастыруда. Дамудың әртүрлі кезеңдерінде Қытай өзінің алдына әртүрлі даму мақсаттарын қойып, әр түрлі даму тұжырымдамаларын басшылыққа алды.

2017 жылғы 18 қазанда ҚКП он тоғызыншы съезін ашқан сөзінде Си Цзиньпин ресми аудармашылар «орташа өркендеген қоғам» деп аударатын «қытайлық сипаттамалары бар социализмнің жаңа дәуірінің» төрт стратегиясының алғашқысы ретінде жан-жақты кемелденген сяокан (小康社会) қоғамының құрылуын атап өтті. Кемелденген қоғамның басты міндеттерінің бірі адамзат капиталын дамыту болып табылады. Қытай дамуының қазіргі кезеңінде алғашқы орынға адамдардың дамуын қойып отыр. Осы мақсатқа жету үшін дамудың бес тұжырымдамасын ұсынған болатын. Бұл тұжырымдамалар экономика, саяси және рухани мәдениет, білім және ғылым салаларын қамтиды, яғни, инновация, ашықтық, экологиялық даму, координация және бірлескен даму. Берілген мақалада Сяокан қоғамын орнатуда маңызды рөлге ие бірлескен даму тұжырымдамасы сипатталып, бірлескен даму тұжырымдамасының негізгі аспектілерін ашуға, жаңа дәуірдегі қытайлық сипаттамалары бар социализм құрылысында оның практикалық қолданысы мен перспективаларын көрсетуге талпыныс жасалған.

Түйін сөздер: Қытай, даму, ҚКП, социализм, сяокан, бірлескен даму, датун.

А.Б. Карабасова^{1*}, А.Б. Абылкасымова²

¹Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы

²Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана, Казахстан, г. Алматы

*e-mail: asselkarabassova@gmail.com

Практическое значение концепции совместного развития Си Цзиньпина

На разных этапах развития общество имеет разные цели, темы и приоритеты развития. Китай продолжает социалистическую модернизацию, сохраняя китайские особенности в выборе путей развития и планировании стратегий развития. На разных этапах развития Китай ставил перед собой разные цели развития и руководствовался различными концепциями развития.

В своем выступлении на Девятнадцатом съезде партии 18 октября 2017 года Си Цзиньпин отметил создание всесторонне развитого общества сяокан (小康社会) как первой из четырех стратегий «новой эры социализма с китайскими характеристиками», которые официальные переводчики переводят как «умеренно процветающее общество». Одной из главных задач общества сяокан является развитие человеческого капитала. Китай на нынешнем этапе развития ставит на первое место развитие людей. Для достижения этой цели было предложено пять концепций развития. Эти концепции охватывают сферы экономики, политической и духовной культуры, образования и науки, т. е. инновации, открытость, экологическое развитие, координацию и совместное развитие. В данной статье описана концепция совместного развития, которая играет важную роль в установлении общества сяокан, предпринята попытка раскрыть основные аспекты концепции совместного развития, показать ее практическое применение и перспективы в строительстве социализма с китайскими характеристиками новой эпохи.

Ключевые слова: Китай, развитие, КПК, социализм, сяокан, совместное развитие, датун.

Introduction

At different stages of development, society has different tasks, themes and priorities. China continues socialist modernization while maintaining its Chinese characteristics in choosing its development path and planning strategies. In the process of modernizing its society, China has set itself different tasks and is guided by different concepts of development.

At the 5th Plenary Session of the 18th CPC Central Committee of the 18th Convocation held in Beijing on October 26-29, 2015, Chinese President Xi Jinping for the first time adopted five development concepts based on shared development, representing universal access to the fruits of innovation, coordination, ecology, transparency and development. offered. According to Chinese politicians and economists, the concept of shared development reflects the essence of socialism with Chinese characteristics in the new era and is the core and goal of the new concept of development.

Shared development is the pursuit of common prosperity and the promotion of all-round development of mankind. It also means achieving human development, human-based development and development success that people can share. (Jintao, 2007). The understanding of shared development should go beyond the simple category of economic growth and instead contribute to the ultimate goal of

comprehensive human development in three areas: economics, society and politics.

As for the characteristics of different stages of modern human development, China is moving from a limited stage of shared development aimed at economic growth to a stage of shared development aimed at social construction. This period is characterized by the rapid development of social innovation and a significant increase in the potential of national governance, which helps to provide a systematic guarantee for the implementation of shared development.

Justification of the choice of article and goal and objectives

Like every nation in the world, the Chinese people have a dream: to live happily and well. The goal of the Chinese government is to realize the socialist modernization of China. According to Chinese leaders, the CCP's historic mission is to fulfill the Chinese dream and revive the Chinese nation. The questions facing today's Chinese leaders are: how to implement socialist modernization after the experience of backwardness and decline? How can China contribute to the long-term development of human potential? In response to these questions, Chinese President Xi Jinping proposed five concepts of development. Among these concepts, the concept of shared development is considered as the main tool of a fully developed society (全面小康社会). The main purpose of this article is to describe the con-

cept of shared development, the task of the study is to reveal the main aspects of the concept of shared development, as well as to show its practical application and prospects in building socialism with Chinese characteristics in the new era.

Scientific research methodology

The systematic approach is the methodological basis of this research. The article presents a systematic approach to the formation and improvement of the social system of China, as well as general scientific methods such as analysis and generalization, analyzes and reflects on the views of Western, domestic and Chinese scientists on China's comprehensive society. At the same time, general scientific and special historical research methods were used to study in more detail the concepts of Chinese leaders in terms of historical development. The methodology of statistical and economic research has also been used to monitor and describe the dynamics of China's economic development over the past 30 years.

Results and discussion

The emergence of the concept of shared development. The concept of shared development includes the following aspects: First, it originates from the depths of Chinese culture and reflects the views of ancient Chinese philosophers on a perfect society. In traditional Chinese culture, concepts such as "Little Prosperity" (小康, Xiaokang), "Great Unity" (大同, Datong) fully reflect the aspirations of the Chinese people for a good, happy, prosperous life, and the concept of shared development is based on these concepts.

The concept of Datong and Xiaokang first appeared in the chapter "Li Ji" (礼记, "Notes on the Rules of Etiquette") of the canon "Li Yun" (礼运, "Effectiveness of Superstition" or "Appeal to Goodness") (Martynov, 2011).

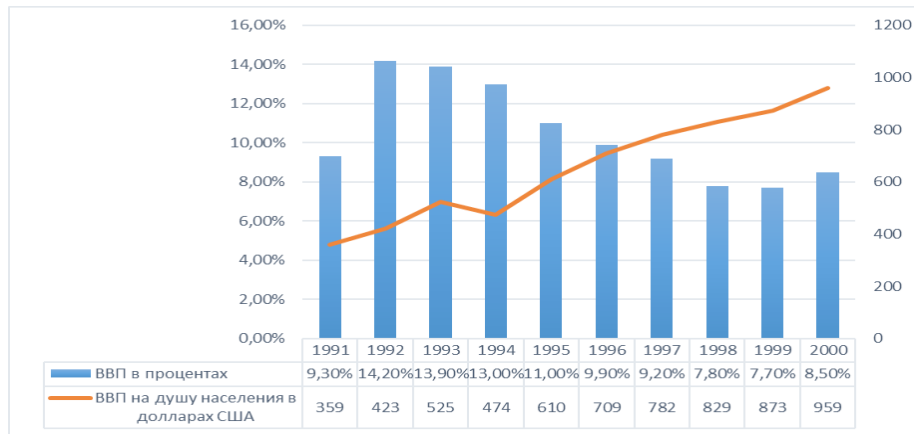
The Xiaokang principle reflects the issues of a partially just government. The great Chinese philosopher Confucius explained this principle as follows: Xiaokang is a society in which duty (yi) and procedure (li) are decisive in the appointment of positions in government, the choice of regime, family and economic issues. In a general sense, the Xiaokang Society is a middle-class society, the first step towards achieving the goal of establishing the Datong Great Unity Society (Chen, 2014).

At the turn of the 19th and 20th centuries, Confucianism was reformed, and the leader of this reform, Kang Yuwei, explained the doctrine of the three epochs of historical development. explained (YouWei, 2012).

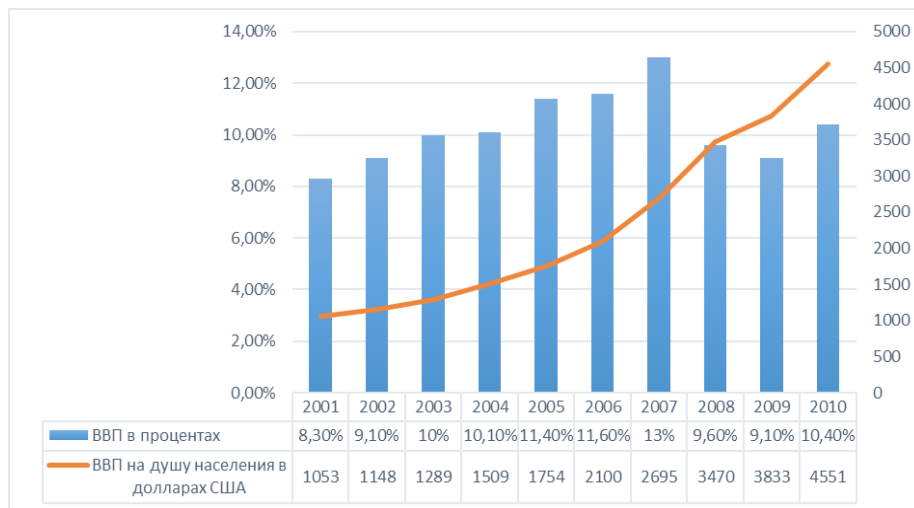
Second, the concept of shared development is the result of the attitude of the leaders of the previous generations of socialist China to socialism. 1970s During the period of reforms initiated by Deng Xiaoping, which began in the late 19th century, the prosperity associated with Xiaokang was identified as the goal of the four modernizations (四个现代化). In 1979, when talking to Japanese Prime Minister Masayoshi Ohira about China's modernization, Deng Xiaoping used the concept of xiaokang to analyze China's development path: "The four modernizations we carry out are the four modernizations of China. Our concept of modernization is not the same as your concept of modernization, which is the Xiaoking family (小家家)" (Xiaoping, 1993). This concept and the principles of socialism are closely linked. At the 7th Plenum of the Central Committee of the CPC of the XIII convocation, it was decided to achieve the main task of economic construction in the 1990s - the level of Xiaokang. At the 16th Party Congress in 2002, Jiang Zemin announced that a "comprehensive xiaokang" (全面小康) would be achieved by 2020. This was confirmed by Hu Jintao in his speeches at the 17th and 18th Party Congresses in 2007 and 2012 (Hu, 2012). This goal later became a key part of Xi Jinping's final decision at the party's 19th congress in 2017, as he repeatedly declared a "decisive victory in achieving a comprehensive Xiaokang society" as his goal for the next five years. The results of the Five-Year Plan for the National Economy and Social Development of the People's Republic of China show that the average annual income has gradually increased and the number of the poor has decreased. The five-year plans are based on one of the basic principles: "People should live well." Here are some official data, the results of the five-year plans.

In October 2017, at the 19th Congress of the Communist Party of China, it was announced that the life of the general population has risen to the level of average income, that is, a prosperous society as a whole has been created. It was noted that this is an important transitional historical period, ie by 2020 the first two steps of the «three-stage» strategic goal will be completed. It is planned to move to the third step: to increase GDP per capita to the level of middle-income countries by the middle of the XXI century, to ensure that living standards are higher than the average living standard «(Syroezhkin, 2018). However, it was during this period that China faced a number of challenges, such as a complex international atmosphere, reforms, development and stability in the country, especially in the fight against COVID-19.

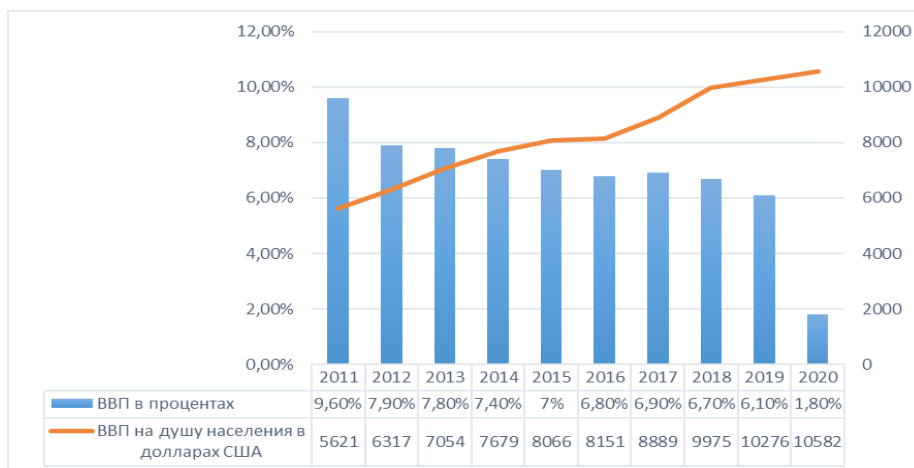

Figure 1 – GDP indicators for the 8-9 Five-Year Plan period
(compiled by the authors according to the IMF, 2021)

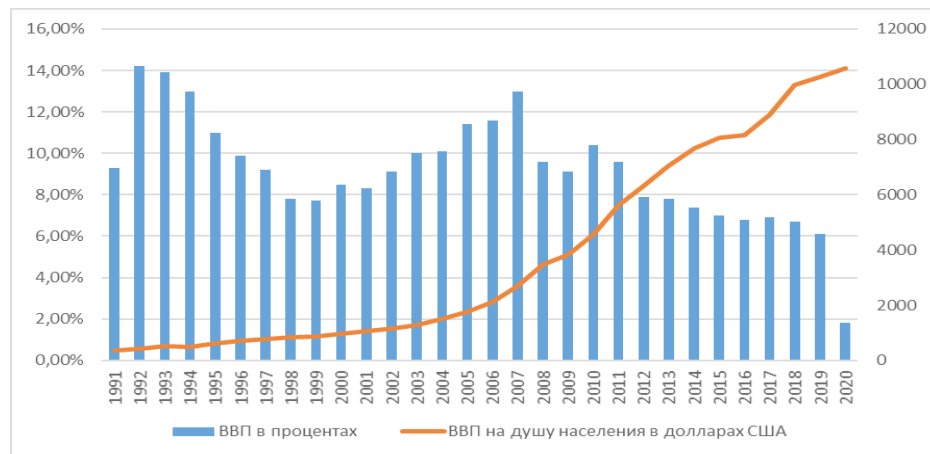

Figure 2 – GDP indicators for the 10-11 Five-Year Plan period
(compiled by the authors according to the IMF, 2021)

Figure 3 – GDP indicators for the 12-13 Five-Year Plan period
(compiled by the authors according to the International Monetary Fund, 2021)

Figure 4 – GDP indicators for 1991-2020
(compiled by the authors according to the International Monetary Fund, 2021)

At the last meeting of the Politburo of the CPC Central Committee, it was noted that the 14th Five-Year Plan was a new stage in the comprehensive construction of a modern socialist country after China achieved its goal of building a full-fledged middle class society. It was also noted at the meeting that China is currently at a stage of strategic development opportunities and new changes are taking place in the near future, both in terms of opportunities and challenges (Kozhirova, 2020).

Necessity and importance of the concept of shared development

The demand for shared development and the constant pursuit of common prosperity are the foundation for building a comprehensive, moderately prosperous society, as well as creating a harmonious socialist society (Hu et al., 2011 p. 10). It has three important principles: 1) all people should make significant efforts for the comprehensive development of the economy and society and the joint creation of all types of wealth; 2) all people will receive planned benefits, participate collectively in China's development achievements, and work together on the path to prosperity; 3) all people will live in harmony, create a society together, everyone will be healthy and help each other.

The main goals of shared development are to reduce the regional development gap, reduce the income gap between rural and urban residents, increase family property, and ensure a rich life for people. In addition, the Chinese government is trying to reduce the relative gap between public services for residents of urban and rural areas and interregional regions, as well as reduce the relative gap between the main indicators of Social Development, intends

to increase the opportunities for human capital and the development of the population in rural and undeveloped regions. According to the concept of joint development, it is important that rural residents are encouraged to move to cities and settlements, and residents of undeveloped regions to move to developed regions, where they are encouraged to participate in the development achievements of urban and developed regions and receive relevant public services (Hu et al., 2011 p. 112, 135). According to the Chinese leader, in the first half of 2021, the authorities will solemnly announce the construction of a moderately prosperous society in China, so that China enters a period of common prosperity. The sign of overall prosperity is the constant reduction of the three main gaps: the gap between urban and rural areas, the regional gap and the gap between people. These gaps are not only a gap in income, but also a gap in development in the broadest sense, which includes multidimensional indicators such as income, health, education and the level of public services. According to the principles of co-development, all, whether urban or rural, living in the east coast or in the inner provinces of the west, or they are workers or farmers, can all live relatively rich and receive relatively high quality public services. Covering the main social security groups, 1.4 billion people have equal access to the achievements of China's economic development.

Key aspects of the concept of shared development

Joint development is the main direction of China's socialist development and allows the society to share common aspirations. The Socialist Modernization of China is, in fact, the modernization of the people and the constant investment of billions of people in

human capital, taking full advantage of the socialist system and the political system. It includes creating opportunities for human development, increasing human potential, stimulating the vitality of human development and creativity, and fully reflecting the new «people-oriented» requirements. In accordance with the new three-stage strategy of the CPC Central Committee, during the 13th Five-Year Plan period, the Chinese authorities accelerated the restructuring of China's economic and social development. Its main idea is not a one-sided, moderately prosperous society, but a comprehensive, moderately prosperous society. China is moving towards a period of general prosperity and is saying goodbye to a period when only a few segments of society became rich. Achieving this goal by 2021 provides an important basis for China to realize its centennial national dream. China is currently implementing two strategic national programs - «Two Century Goals»: the creation of a prosperous society by 2020 and the creation of a modern, rich and developed socialist country by 2049. The first goal was dedicated to the centenary of the founding of the Communist Party of China, and the second to the centenary of the founding of the People's Republic of China. Due to the coronavirus pandemic, the Chinese government failed to achieve its first goal by 2020, but the rapid recovery of the Chinese economy after the first wave of COVID-19 has given optimism to the Chinese leadership. Thus, China plans to reach a new level of development. This stage covers the following key aspects:

1. Poverty Alleviation Plan

The main task to celebrate the status of people in co-development is to implement the Poverty Reduction Plan for the 13th Five-Year Plan and to help poor areas through the creation of a comprehensive, moderately prosperous society. According to Xi Jinping, the most difficult and difficult task of building a prosperous society is to cover rural areas, especially the poor (许, 2020). It is impossible to create a prosperous society in rural areas, especially in poor areas, without moderate prosperity. Thus, the 13th Five-Year Plan period was considered as a crucial stage in the realization of the complex goal of building a prosperous society. The key to success or failure is the question of whether the desired prosperity can reach the village. Statistics show that in the 5 years from 2010 to 2014, the number of poor people in rural areas decreased by about 100 million (according to the new national poverty line). At the end of 2014, more than 70 million people were still living below the poverty line, but only a small group of the population was living in extreme poverty (李萍 & 韦宁 韦宁, 2020).

Therefore, the 5th Plenary Session of the 18th CPC Central Committee proposed planning requirements, according to which «according to current standards, poverty will be eliminated among the poor rural population of China, poverty in poor districts will be eliminated, and the problem of regional poverty will be solved.» According to the Chinese leadership, this issue will be resolved by 2021 through the creation of a comprehensive, moderately prosperous society. Thus, for the first time, development-oriented poverty reduction is becoming a priority. The main goal of poverty eradication during the 13th Five-Year Plan period was to implement poverty reduction measures based on targeted combating poverty and increasing the opportunities for rich areas to become rich and self-development among the poor. This is in line with the requirements of the «four practical points» proposed by Secretary-General Xi Jinping (ie, fulfilling the responsibilities of leadership, achieving targeted poverty reduction, strengthening social cohesion and strengthening lower organizations). The following describes a number of specific measures that need to be implemented.

In terms of organization and policy, poverty reduction resources will be integrated into different units at different levels, and a poverty reduction policy will be developed on the basis of links between central and local governments, the government and society. In terms of financial investment, efforts will be made to increase remittances to the old revolutionary base areas, ethnic minority areas, border areas and poverty areas. The necessary infrastructure and financial measures to reduce poverty will be systematically developed.

In terms of resources, efforts will be made to identify the causes of poverty in different regions, and China will provide targeted support to combat environmental, industrial and educational poverty. Measures to combat environmental poverty include increased environmental emigration and resettlement from difficult natural areas. To reduce industrial poverty, the Chinese government plans to assess the basic conditions and potential for industrial development of poor areas, provide targeted industrial support in accordance with local financing conditions, as well as focus on long-term returns and social benefits of industrial poverty reduction projects. Poverty reduction projects are also aimed at providing employment opportunities for the poor and avoiding economic development that harms the environment. The main focus on poverty reduction in education is to prevent «generational transmission of poverty», increase the level of basic

education in poor areas, strengthen teacher training for basic education and ensure teacher exchange in other areas.

2. Promotion of common prosperity between urban and rural areas

The common prosperity of cities and villages is the integration of urban and rural areas, as well as the integration of a pluralistic social structure. It also reflects the eradication of poverty among the rural poor, the convergence of incomes and living standards in urban and rural areas. The average annual growth rate of average per capita income of urban and rural population was about 7.0%. The 12th Five-Year Plan exceeds 7%. The average annual growth rate in 2011-2014 ranged from 8.0 to 10.1% (National Bureau of Statistics, 2015). Given this result, a similar experience was adopted during the 13th Five-Year Plan period to achieve synchronous growth in incomes and economic development, as well as incomes in rural areas.

3. Promoting regional overall prosperity

The imbalance of regional development is a key characteristic of China's national situation. Despite these differences, incomes are growing in all regions. Thus, the gap in regional development can be described by the term «One China, four worlds» (Hu, 2001). As China enters the 21st century, this model has undergone significant changes. In some regions, there is a steady increase in income, as well as convergence. This means the transition from the original «four worlds» to the current «two worlds» (that is, by 2020, when China's overall level is close to the level of high and middle income countries, about half of the provinces (cities, regions) have reached high incomes, and the other half After 2021, China intends to continue its development from «two worlds» to «one world», ie to raise the income level of the population in all regions of China to a higher level.

The most important is the continuous improvement of HDI (Human Development Index). From the point of view of international comparison, HDI is the best indicator of the level of development of a country or region. The index is compiled and published by the United Nations and used in 188 countries and regions around the world. As the world's most populous country, China must adopt this index to objectively assess its level and quality of development. According to the United Nations Development Programme's 2015 Human Development Report, China's HDI in 2014 was 0.727, ranking 90th out of 188 countries. In China, the average life expectancy was 75.8 years, secondary education was 7.5, the estimated school

years were 13.1, and GDP per capita was \$ 12,547, which means a high level of human development. (The country's HDI should be higher than 0.700.) China's HDI in 2020 was 0.761, ranking 85th out of 188 countries.

4. Equalization of basic services

The comprehensive human development depends not only on the level of economic development of the country, but also on the level of provision and equalization of basic public services. During the 13th Five-Year Plan period, China focused on equalizing key public services. This has become the main task of scientific and harmonious development and the main responsibility of the government at all levels. Equalization of basic public services means that people have equal rights and can enjoy public services as equally as possible. Ensuring the balance of key public services is the main task of the current government. Today, the government must ensure that all members of society - whether urban or rural, living in developed or poor areas, or belonging to different social groups - have access to a variety of basic public services on a relatively equal and equitable basis. Such services include compulsory education, public health and basic health care, social security, employment services and basic housing. China intends to work to create and improve a sustainable civil service system that meets national conditions. The system covers mainly urban and rural areas, and also aims to gradually reduce the gap between living standards and public services in urban and rural areas. Equalization of public services emphasizes the equality of opportunities and results, rather than the simple lack of balance and differentiation.

5. Speed up education modernization

During the 12th Five-Year Plan period, the share of budget expenditures on education in GDP was constantly increasing. This period was also marked by the successful implementation of the main objectives of education development proposed in the State 12-Year Plan. The rate of concentration of compulsory education has reached 93%, and the rate of enrollment in secondary schools has reached 87%, which is close to the target of 2020 - 90%. The overall rate of higher education coverage reached 40%, which allowed to achieve the goal of 2020 ahead of schedule. This demonstrates China's significant progress in modernizing education and further narrows the gap between China's key indicators of education development and those of developed countries.

Accelerating the modernization of education means recognizing education as a key element of

modernization and ensuring the «right to education» for society as a whole, especially for those seeking education. It also means constantly increasing the level of human capital and development opportunities. Only through the modernization of education can China make a radical contribution to the modernization of billions of Chinese, and then modernize China. According to the National Plan for the Reform and Development of Medium and Long-Term Education (2010-2020), the overall goal of education development in the 13th Five-Year Plan period is as follows: «By 2020, China will mainly modernize education, build a learning society and human resources. is included in the world ranking of rich countries. China seeks to build a society of continuous learning with an advanced system and a country with a high level of human resources. To achieve this goal, China must continue to deepen education reform, increase investment in education and, under the leadership of the government, establish sustainable public education supply and mechanisms. This will allow several entities to participate and raise funds through various channels with public funding. This strategy includes top-down and bottom-up public relations. This can be achieved by improving the quality of education in China, guaranteeing the right to education for children from low-income groups, promoting fair education and promoting higher education.

6. Mass employment

Xi Jinping has repeatedly stressed that «employment is very important for people's lives.» Full employment is one of the most important goals of national governance in China. The solution to the problem of employment is directly related to the large population of China. However, the large population also contributes to the current progress in creating more jobs. During the 12th Five-Year Plan period, it took China only four years to achieve its planned goal of creating an additional 45 million jobs in cities and towns (2011-2015). The scope of work was varied and this goal was achieved ahead of schedule. This achievement has helped to optimize the employment structure and to cover the majority of workers in the service sector. This has led to the creation of an employment structure in China, which is the main service sector.

7. Social security for all of China

Creating a social security system is one of the most complex, difficult and important issues in the world. Low levels of social protection are a major obstacle to the overall improvement of human development around the world. During the 13th Five-Year Plan period, China adhered to the basic

concept of «urban and rural integration, improving quality and systems, and promoting justice.» At the same time, China intends to continue its social security policy and accelerate the establishment of a strong social security system with Chinese characteristics.

Conclusion

Shared development is the creation of a socialist modernization society with Chinese characteristics, created by people under the leadership of the CCP. It is a process of constant assimilation, diffusion and application of modern factors, and this process allows to modernize the whole society. Shared development is an innovative Chinese-style innovation using traditional cultural and historical resources, collective innovation and multi-generational innovation. The Fifth Plenum of the Central Committee of the CCP of the 18th convocation put «people's status» at the forefront of its six basic principles. These are the principles that need to be followed in order to achieve the goal of creating a comprehensive, moderately prosperous society. Thus, the status of people is an important aspect of co-development aimed at achieving human development, people-based development and achievements in the field of common human development. This will allow people to feel the great benefits of China's joint construction and joint development. The demand for joint development provides a legal and institutional framework for broad social innovation and gives a new impetus to China's medium and high-speed economic development. Thus, China will avoid the «middle income trap». Co-development will help improve people's living conditions and create a comprehensive, moderately prosperous society.

According to Hu Angang, a leading Chinese economist, China's entry into a new era means, first, the transition from the era of a great power to the era of a world superpower. Second, it aims to move from the era of «dominant prosperity» (according to Deng Xiaoping's formula, which allows the first enrichment of parts of people and parts of regions) to the era of «general prosperity». Using the concept of joint development as a key tool, the Chinese government, under the leadership of the CCP, is trying to cover all of the above aspects. However, in the process of long-term planning, it is necessary to take into account the internal and external factors that hinder its implementation. For example, the 19th CPC National Congress in 2017 called for the eradication of poverty among rural people living below the poverty line by 2020

(2,300 yuan per year), the removal of the «poor» label from all poverty-stricken districts, and the end of regional poverty. was planned, but as mentioned above, this plan was postponed to mid-2021. Factors influencing it include trade wars between the United States and China, which have slowed China's economic growth since 2018, as well as the COVID-19 pandemic, which began in China in late 2019 and has spread around the world

since early 2020. was a blow. We all know that in times of economic downturn, it is impossible to fully address social issues. The world's most populous country has a utopian and ambitious plan to provide mass employment, education and a prosperous standard of living. However, the fact that the Chinese economy is one of the first to recover from the COVID-19 pandemic compared to other countries is also optimistic.

References

- Hu, J. Doklad Hu Jintao Na 17-m S'yezde KPK (Polnyy Tekst) [Hu Jintao's Report to the 17th CPC Congress (Full Text)], russian.china.org.cn/china/archive/shiqida/2007-10/25/content_9120930.htm.
- Martynov, D. E. (2011). Konfutsianskiy ideal Velikogo Yedineniya: reinterpretatsiya i problema perevoda. [The Confucian Ideal of the Great Unity: Reinterpretation and the Problem of Translation]. Scientific notes of Kazan University. Humanities Series, 153 (1), pp. 78-88.
- Chen, Albert H.Y. (2014). 'The Concept of "Datong" in Chinese Philosophy as an Expression of the Common Good.' In *The Common Good: Chinese and American Perspectives*, edited by D. Solomon and P.C. Lo, 85–102. Dordrecht: Springer.
- Kang, Y. (2012). *Book of Great Harmony*. China Pictorial Publishing House.
- Deng, X. (1993). Development of Sino-Japan Relations Shall See Further. In *Collected Works of Deng Xiaoping (Vol. 3, p. 53)*. China: People's Publishing House.
- Syroyezhkin, K. (2018). Kitay posle XIX s'yezda KPK: novyy balans sil. [China after the 19th CPC Congress: A New Balance of Power]. Research Institute of International and Regional Cooperation of the Kazakh-German University.
- Kozhirova, S. B. (2020). Pyatyy plenum TSK KPK 19-go sozyva (26-29 oktyabrya 2020 g.) i dolgosrochnyye perspektivy kitayskoy ekonomiki. [Fifth Plenary Session of the 19th CPC Central Committee (October 26-29, 2020) and the long-term prospects of the Chinese economy]. International Scientific Complex "Astana". <https://isca.kz/ru/analytics-ru/3588>.
- Hu, A. G., Yang, Y. L., & Wei, X. (2011). *2030 China: Towards A Common Prosperity*. China Renmin University Press.
- Xūjítuán. (2020). Lùn xījīnpíng gōngxiǎng fāzhǎn línian de zhéxué yìyùn yǔ shídài yìyì [On the philosophical implication and contemporary significance of Xi Jinping's concept of shared development]. *Journal of Kashgar University* (05), pp. 14–17.
- Lǐ píng& wéi níng wèi. (2020). Hòu fúpín shídài wǒguó xiāngduì lùjìng qiánzhān [Looking forward to my country's relative path in the post-poverty alleviation era]. *Local Finance Research* (10), pp. 71–81.
- Hu, A. G. (2001). *Region and Development: New Strategy of Western Development*. China Planning Press.
- National Bureau of Statistics: 2015 China Statistical Abstract, pp. 58 and 60, China Statistics Press,
- Human Development Reports. | Human Development Reports. <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/CHN>.

3-бөлім
**ШЫҒЫС ЕЛДЕРІНДЕГІ
БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ**

Section 3
**THE EDUCATION SYSTEM
IN THE EAST**

Раздел 3
**СИСТЕМА ОБРАЗОВАНИЯ
В СТРАНАХ ВОСТОКА**

N.A. Aldabek , A.S. Turar* , K.T. Gabdullin

Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty

*e-mail: aidanaturar1995@gmail.com

THE NATURE OF DEVELOPMENT OF THE EDUCATION SYSTEM DURING THE TRANSFORMATION OF INDIAN AND PAKISTANI SOCIETY

This article discusses the education systems of India and Pakistan to show that education is a resource that is readily available to some but not to others. The evolution of formal education in India and Pakistan has been strongly influenced by colonial history. Access to education is also strongly influenced by social differences such as religion, caste and gender. The article provides examples of the most significant educational reforms in India and Pakistan. It also explores issues that remain unresolved, such as learning outcomes. The Indian government ultimately recognized education as a fundamental right for a free person in today's world through the Right to Education Act. India and Pakistan have made significant progress in education and literacy through education development measures.

Education is the foundation of the political, social and economic development of any country. India and Pakistan have faced difficult education challenges since their founding as developing countries, so the education system could not be implemented according to the preferences of the nation. This situation was caused by various factors. Experiments to overcome the difficulties inherent in India and Pakistan, which previously lagged significantly in their socio-economic development, were in colonial dependence and experienced serious contradictions in the development of society, are of particular interest in the scientific community. The main purpose of this research work is to compare the problems of the education system in India and Pakistan, based on a critical examination of the available literature, the need and importance of education, we will try to show recommendations for solving the problems of the education system of these two countries.

Key words: India, Pakistan, education system, educational problems.

Н.Ә. Алдабек, А.С. Турар*, К.Т. Габдуллин

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.,

*e-mail: aidanaturar1995@gmail.com

Үндістан мен Пәкістан қоғамының трансформациялану кезеңіндегі білім беру жүйесінің даму сипаты

Бұл мақалада Үндістан мен Пәкістанның білім беру жүйелері талқыланады. Білім беру саласы ресурстар қатарына жататындықтан, оған қол жетімділік қоғамның барлық мүшелеріне мүмкін болмайтындығы айқын. Үндістан мен Пәкістандағы тұрғын халықтың қарапайым білім беру жүйесінің эволюциясына отаршылдық саясаттың үлкен әсер еткені сөзсіз. Білім алуға қол жеткізу үшін халықтың діни ұстанымы, қасталарға қатыстылығы және жынысы сияқты әлеуметтік айырмашылықтар да кедергі келтірді. Бұл мақалада Үндістан мен Пәкістандағы білім беру саясаттарының маңызды деген мысалдары келтірілген. Үндістан үкіметі білім алу құқығы туралы заң қабылдау арқылы білім беруді қазіргі әлемдегі еркін тұлға болу үшін қажетті негізгі құқық деп санайды. Үндістан мен Пәкістан білім беруді дамытуға бағытталған шаралар арқылы білім мен сауаттылықты арттыруда айтарлықтай жетістіктерге қол жеткізді.

Білім – кез келген елдің саяси, әлеуметтік және экономикалық дамуының негізін қалайды. Үндістан мен Пәкістан дамушы елдер ретінде құрылған кезінен бастап білім берудің күрделі мәселелерімен бетпе-бет келді, сондықтан білім беру жүйесі ұлттың қалауына сәйкес жүзеге асырыла алмады. Бұл жағдайға әртүрлі факторлар себеп болды. Бұрын өзінің әлеуметтік-экономикалық дамуында айтарлықтай артта қалған, отарлық тәуелділікте болған және қоғамның дамуындағы күрделі қарама-қайшылықтарды бастан өткерген Үндістан мен Пәкістанға тән қиындықтарды жеңу тәжірибелері ғылыми ортада ерекше қызығушылық тудырады. Бұл зерттеу жұмысының негізгі мақсаты – Үндістан мен Пәкістанның білім беру жүйесіндегі мәселелерді салыстыра отырып, білім берудің қажеттілігі мен маңыздылығын айқындап, қолда бар әдебиеттерді сыни тұрғыдан қарау негізінде, осы екі елдің білім беру жүйесінің мәселелерін шешуге ұсынымдар көрсетуге тырысамыз.

Түйін сөздер: Үндістан, Пәкістан, білім беру жүйесі, білім беру мәселелері.

Н.А. Алдабек, А.С. Турар*, К.Т. Габдуллин

Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы

*e-mail: aidanaturar1995@gmail.com

Характер развития системы образования в период трансформации индийского и пакистанского обществ

В этой статье обсуждаются системы образования Индии и Пакистана, чтобы показать, что образование – это ресурс, который легко доступен для одних, но не для других. На эволюцию формального образования в Индии и Пакистане сильно повлияла колониальная история. На доступ к образованию также сильно влияют социальные различия, такие как религия, каста и пол. В статье приведены примеры наиболее значительных реформ образования в Индии и Пакистане. В нем также исследуются вопросы, которые остались нерешенными, например, результаты обучения. Индийское правительство в конечном итоге сочло образование основным правом, необходимым для свободного человека в современном мире, приняв Закон о праве на образование. Индия и Пакистан добились значительного прогресса в образовании и распространении грамотности благодаря мерам по развитию образования.

Образование – основа политического, социального и экономического развития любой страны. Индия и Пакистан столкнулись со сложными проблемами образования с момента своего основания как развивающиеся страны, поэтому система образования не могла быть реализована в соответствии с предпочтениями нации. Эта ситуация была вызвана различными факторами. Особый интерес в научной среде представляют эксперименты по преодолению трудностей, присущих Индии и Пакистану, которые ранее значительно отставали в своем социально-экономическом развитии, находились в колониальной зависимости и испытывали серьезные противоречия в развитии общества. Основной целью данной исследовательской работы является сравнение проблем системы образования Индии и Пакистана, на основе критического рассмотрения имеющейся литературы, необходимости и значимости образования, попытаемся показать рекомендации по решению проблем системы образования этих двух стран.

Ключевые слова: Индия, Пакистан, система образования, образовательные проблемы.

Introduction

Justification of the choice of the article and goals and objectives

According to UNESCO, education is the most powerful way to achieve sustainable development goals that affect various areas of global importance, such as poverty reduction, gender equality, health promotion, and peace and human security. Education is the most important of the various components of social infrastructure, a highly educated and well-trained workforce can accelerate the pace of social and economic development. (UNESCO, 2014). But how does education pave the way for development in developing countries like India and Pakistan?

The main purpose of this study is to compare the problems of the education systems of India and Pakistan, to determine the need and importance of education, and to make recommendations for solving the problems of the education system of these two countries based on a critical review of the available literature. Tasks arising for this purpose:

To consider of data from national statistical commissions in both countries,

To determining UNDP or World Bank data on the level of education in both countries;

To clarify and compare the policies implemented in the field of education since independence.

To identify common problems in the education system of both countries and make recommendations for improving the education system;

When it comes to India's and Pakistan's approach to education, the first thing to note is the difference between the two countries' current spending on education. Unlike Pakistan, India has increased its higher education budget fivefold by allocating 1,000 billion rupees for 2012-2013, which is 40 times more than Pakistan's higher education budget. In an interview, Dr. Nizam, Vice Chancellor of the University of Gujarat, called India a country that is not afraid to invest in engineering, social and IT, which is why it has such an honorable place among developed countries when it comes to funding education at both state and federal levels.

The lack of technical education in Pakistan also creates a major setback for the country, as India puts technical education at the forefront of its technical programs and policies. The importance of a scientific and technical approach in education can have a huge impact on any activity in the country, such as health, communications, defense, transport, or even agriculture. Our modern world is characterized by rapid development, which in turn

distinguishes technologically advanced countries from technologically backward countries. (D. K. Jha). Between 2000 and 2002, the difference between the illiteracy rate in India and Pakistan was about 34%, which in turn shows why India's economy was able to surpass the Pakistani economy in a short period of time. (Education Stats: India vs Pakistan)

According to the Pakistani Youth website, some of the main shortcomings of the education system in Pakistan are the result of the current economic, ethnic and socio-political crises in the country. At the beginning of 2013, the Government of India announced an ambitious protocol to finance science, technology and innovation, that is, over the next five years, the government will double its investments in science and technology, and in 2019, India will create more jobs in a country with a population of more than a billion, train technical leaders and improve the quality of science.

It once again shows that the level of education in India is one of the sectors that surpasses Pakistan in many ways.

Robert Barro and Jong-Wha Lee are Harvard University researchers whose data on educational attainment is used by UNDP and the World Bank. According to them:

"327 out of every 1000 Indians above the age of 15 have never had any formal schooling. Of the remaining 673, only 20 dropped out during primary school. Once we got kids into primary school, we managed to make sure that they completed it. In secondary school, however, the situation is markedly different. 465 out of every 1000 Indians made it to secondary school but 394 dropped out without completing. Only 58 made it to college out of which a little more than half graduated with a degree"

Putting the two together, here's how the two South Asian neighbors compare:

There are 380 (vs 327 Indians) out of every 1000 Pakistanis age 15 and above who have never had any formal schooling. Of the remaining 620 (vs 673 Indians) who enrolled in school, 22 (vs 20 Indians) dropped out before finishing primary school, and the remaining 598 (vs 653 Indians) completed it. There are 401 (vs 465 Indians) out of every 1000 Pakistanis who made it to secondary school. 290 (vs 69 Indians) completed secondary school while 111 (vs. 394 Indians) dropped out. Only 55 (vs 58 Indians) made it to college out of which 39 (vs 31 Indians) graduated with a degree.

These figures may seem to be much higher than India's in terms of education compared to Pakistan, but we must keep in mind that India has a population

10 times larger than Pakistan's. A statistical website called Nationalmaster.com provides good information about the level of education in both countries. The only difference that is important for a better understanding of the economic situation in the country is the educational aspect.

Today, Pakistan faces many challenges, including poverty, security, sectarianism, and terrorism. The causes of these problems are lack of tolerance, lack of general awareness and illiteracy, which adversely affects the education system. Due to the neglect of the important role of education in Pakistan, this has led to a low level of development in all spheres of life. Since Pakistan was established as an independent state, the education system has received minimal government funding, which has undermined the quality of the education system. Thus, the education system failed to raise the nation to a high economic, political and social level. Half a century later, when the government adopted more than 25 education policies, the education system has still not been able to pull the nation out of the growing economic, political and social upheavals (Rehman H., Khan N., 2011).

The main unresolved issues related to Pakistan's education system are the lack of sufficient budget allocations by the state, faulty examination system, poor technical equipment, insufficient quality of teachers, lack of education policy, aimless education, low enrollment, high dismissal rate, policy interference, outdated curriculum, corruption, poor management and supervision, lack of research (Louis DH, 1987). The above problems can be solved by developing a rational policy and effective plan and ensuring the correct implementation of this policy (Iqbal M., 1981).

The father of the nation, Qaid-e-Azam (as the Indian people call Mohandas Karamchand Gandhi, Mahatma Gandhi, the people of Pakistan call Muhammad Ali Jinnah "Quaid-e-Azam", meaning "Great Leader"), Muhammad Ali Jinnah said, "The main goal of Pakistan's education system is to Awaken the national consciousness of the descendants of the people of Pakistan and the formation of a national character. This includes a high sense of national responsibility, social integrity, selfless service to the nation and the morality of the Pakistani people."

Research methodology

The methodological basis of this research is a comparative approach. The article offers a systematic approach to the formation and improvement of the

education system of India and Pakistan, as well as the methods of analysis and generalization, logical and historical-comparative analysis. The works of Indian, Pakistani and Western scientists related to the research topic were collected, processed and structural analysis was carried out.

Results and discussion

The problems that arise in Pakistan's education system are formulated as follows:

Lack of uniformity

According to Iqbal (Allama Muhammad Iqbal – British Indian poet, politician and public figure, scientist, lawyer. Philosopher and thinker who is considered the «spiritual father of Pakistan»), the education system in Pakistan is not based on uniform principles (Iqbal M., 1981). There are different education systems in the country at the same time. The curriculum is not uniform, which has led to different schools. For example, there are differences between the views of students from Deeni Madaris public educational institutions and several private elite institutions. This trend has accelerated the pace of polarization in society. This is the result of a divided education system in Pakistan (Zaki W. M., 1989). This system has caused great differences between nations, and even penetrated deep into the cultural roots of the nation. The latest wave of terrorism and the rise of sectarian divisions are the logical consequences of this fragmented education system. As a result of the current polarized education system, there is a greater social division in society on political, social and economic grounds than unity among people, which violates the ideological and social basis of the nation, leading to linguistic and regional divisions that undermine social cohesion and society structure (Sayan, Fida, Hissain, 2012).

Non-directional education

An education system is a necessary task for all nations of the world (Naseem J.Q., 1990). Every nation develops its generation on the basis of quality education and upbringing on social, political, economic and ideological grounds. Pakistan's education system, due to its inefficiency and weakness, has not been able to guide its people to sound political and social foundations. There is no unity in the system and it is prone to general knowledge that does not bring skilled labor to the market. As a result, unemployment is rising. This may lead to a sense of deprivation (dissatisfaction with the discrepancy between the assessed state and the actual state of the subject, or feelings and

perceptions of the individual in the group that his / her social status is worse than that of the well-off) (Government of Pakistan), Ministry of Education., 2006). Due to this, there will be cultural and political unrest in the society. At the same time, due to the lack of access to education in science and technology, students do not develop thinking, reasoning and creativity.

3. Outdated curricula

Curriculum is a tool for achieving educational goals. The educational program in Pakistan does not meet modern requirements. It is an old and traditional curriculum that forces learners to memorize certain facts and figures and cannot provide education that is consistent with the overall development of the individual. One of the most important things in the learning process is to pay attention to the psychology of the student, this issue must be addressed. Psychological, philosophical and sociological bases of education should be developed for educational purposes. Pakistan's current educational program does not meet the standards of education and research in the modern world. Therefore, this curriculum does not promote the development of students' interest in practical work, research, scientific knowledge, on the contrary, it focuses on memory and theory (Louis D. H., 1987).

Insufficient professional development of teachers

The teacher is the backbone of the education system. The quality of teachers in Pakistani schools is unsatisfactory. According to a UNESCO report, the quality of teachers and teaching in schools is low (United Nations, 2005). The situation is dire in remote areas of Punjab, Sindh and Balochistan, where there are even no teachers in schools. Research has shown that teachers do not use new teaching methods and strategies (Rehman H., Khan N., 2011). Most teachers do not know about lesson planning, which makes them incapable of solving various problems in teaching and learning. Teachers only encourage students to collect materials. Students do not know how to work in school libraries. Thus, students' reading skills are low. Undoubtedly, teachers have a great responsibility to prevent these scandals. It is their professional duty to direct students to read books. Teachers evaluate the knowledge acquired by students in the learning process not on the basis of academic performance, but only on the basis of memorization or memorization of that knowledge. (SPARC, 2005). Educational institutions across the country do not have adequate training standards. Most schools were closed due to lack of funds. Courses in the system of pedagogical education are

outdated and traditional methods of the past, which do not increase the skills, motivation and quality of teachers (Zaki W. M., 1989).

5. Political intervention

Education planning and management has suffered from a lack of effective feedback. Education planning is always accompanied by unnecessary and inappropriate political and bureaucratic interference. There is a lot of political interference in the transfer of appointments and violations of labor. (Mazhar H., 2011). In matters of transfer, appointment and promotion, there is a tendency to favor and nepotism (official disguise of one's relatives and one's own people; «acquaintance»). In this regard, Pakistan has failed to develop basic administration and infrastructure for effective education planning. (Louis D. H., 1987).

6. Lack of resources

Educational resources, such as books, libraries and facilities, are important for the continuity of the learning process. Not all educational institutions in the country have the same books, libraries and textbooks. There are also classes that are not taught, a shortage of teachers and understaffed laboratories. These conditions have led to a low level of standard education (Louis D. H., 1987).

7. Policy implementation

A number of education policies have been in place since Pakistan gained independence. The government lacked the political will to actively pursue education policy. There has been corruption, lack of funding and gross inconsistencies in planning by various political regimes in Pakistan. At the same time, teachers were neglected in the development of general education policy. (Zaki W. M., 1989).

8. Low budget funds for education

Finance is the engine of any system. Pakistan's education system has been disrupted, largely due to a lack of funding. Subsequent governments allocated less than 2.5% of the budget to the education sector, which was insufficient to meet the nation's growing educational needs in the current changing environment. Many developing countries in the region, such as Sri Lanka and Bangladesh, have increased their budgets for education. But in Pakistan, it is declining day by day (Sayan, Fida, Hussain, 2012). According to the International Crisis Group, Pakistan is one of the 12 countries in the world that spends less than 2% of GDP on education (Rehman H., Khan N., 2011).

The problems in the education system of India are formulated as follows:

The quality of education is low – in many educational institutions and training centers of the country the quality of education is difficult.

The main factors that lead to the loss of teaching methods are the lack of teachers, the lack of proper communication between teachers and students, the lack of modern and innovative methods and financial problems (Chahal, 2015).

Insufficient funding is a major problem in the development of education. The cost of five-year education is declining. Due to insufficient funds, many educational institutions do not have the infrastructure, research equipment and libraries. For this reason, it is not possible to achieve the desired results. There are a number of students who face financial difficulties and work part-time to get an education. They should pay attention to their work and education. Currently, there are about 75% of students in financial difficulties. The income and financial constraints of their families hinder the educational process. Students usually relocate to urban areas to enroll in higher education, and they also have to pay for accommodation, meals, books, electronic resources, and other expenses (Challenges in Indian Higher Education, n.d.).

Traditional Teaching Methods – Traditional Teaching Methods in Educational Institutions (In the traditional teaching method, teachers describe the concept to students using chalk and blackboard. Anything relevant to the topic is written on the board and students take important notes from the board. and teachers do not use technology or audiovisual teaching aids, especially in kindergartens. There is a need for technology and the Internet in the education system, especially in rural areas. Investments in technological infrastructure will facilitate training among the rural population. Testing and assessment systems should be creative, recognizing the importance of technology, using innovative teaching methods and effective problem-solving techniques (Thanky, 2013).

Privatization – The privatization of higher education is in fact a new but desirable process and is necessary to maintain ingenuity, adaptability and privilege. The economic path of globalization requires it. In India, public and private institutions operate simultaneously. About 50% of higher education in India is provided through private institutions, mostly without assistance and at great expense. (Chahal, 2015).

Insufficient facilities and infrastructure – In some cases, educational institutions and training centers in India do not have adequate facilities and infrastructure. The provision of education depends on the weather, clean toilets, etc. It is very important to have appropriate furniture, appliances, machines, refrigerators and heating equipment, which are important in providing

education, as the physical conditions of the educational environment must be comfortable. Facilities and infrastructure are poorly developed, mainly in schools in rural areas. Due to this, there will be a decrease in the number of students, and therefore it is necessary to take measures to provide facilities and infrastructure development (Chahal, 2015).

Involvement of Political Factors – Most educational institutions are dominated by political leaders. Today, political leaders play an important role in the management of educational institutions. They motivate students on a political basis. Student activism is used for political purposes. In some cases, students forget their educational goals and objectives and begin to develop their careers in politics.

The main differences between the education systems in India and Pakistan are:

– The literacy rate of the population of Pakistan is 57%, and the literacy rate of the population of India is 74%.

– The literacy rate of men in Pakistan is 68% and the literacy rate of men in India is 75%.

– Women's literacy rate is 48% in Pakistan and 53% in India.

– The Pakistani government spends about 3% of GDP on education, while the Indian government spends 3.5% of GDP on education.

– Pakistan's education system is heterogeneous due to political instability, while India's education system is evolving day by day due to economic and political stability.

– The share of Pakistanis without school education is 60%, and the share of Indians is 43%, but we must take into account that the population of India is 10 times larger than that of Pakistan. India's education system is better organized and maintained than Pakistan's. (According to the National Statistics Commission for 2017-2018)

Documents adopted for the implementation of national education policies

Pakistan	India
National Education Conference: 1947	University Education Commission (1948)
National Plan of educational development: 1951-57	Secondary Education Commission (1952)
(First Five Year Plan): 1955-60	(Indian Education Commission) (1964-66)
Second Five Year Plan: 1960-65	(National policy on Education) (1968)
(Third Five Year Plan): 1965-70	(Draft National policy on Education) (1979)
(The New Education Policy): 1970	(National Policy on Education) (1986)
(Fourth Five Year Plan): 1970-75	(National Policy on Education) (1992)
(The education policy): 1972-80	(District Primary Education Program) (1993-94)
(Fifth Five Year Plan): 1978-83	(The Education for All movements) (2000-2001)
(National Education Policy) 1979	(Right to Education Act) (2009)
(Sixth Five Year Plan): 1983-88	(Draft National Education Policy) 2018 The New Education Policy 2020
(Seventh Five Year Plan): 1988-93	
(National Education Policy): 1992	
(Eight Five Year Plan): 1993-98	
(National Education Policy): 1998-2010	
(National Education Policy): 2017-2018	

Highlights of India's New Educational Policy (NEP):

1. NEP has introduced a number of changes in the higher education system aimed at improving it in order to «create greater opportunities for self-employment.»

The main directions of the new policy:

– Establishment of a higher education system in India consisting of major interdisciplinary

universities and colleges offering their programs in local languages;

– granting faculty and institutional autonomy;

– Establishment of a National Research Fund to fund the brightest and peer-reviewed research and to actively initiate research in universities and colleges;

– Improving the management of higher education institutions with the help of highly

qualified independent councils with academic and administrative independence;

- Ensuring broad access and equity for low-income students by providing scholarships from private universities;

- Ensuring access to education for all students (students with special needs) through online education and Open Distance Learning (ODL).

2. The purpose of the NEP is to increase the overall coverage of higher education in higher education, including vocational education, from 26.3% in 2018 to 50% by 2035.

3. NEP replaces the fragmented nature of the existing higher education system in India and instead unites the universities into large multidisciplinary universities, colleges and university clusters, skill centers. The policy states that over time, one-stream universities will be gradually eliminated.

4. Although NEP has stated that a differentiated system of accreditation-based autonomy is currently being adopted for colleges, the ultimate goal is to transform them into autonomous degree colleges or colleges that are part of the university. (Times of India, 2020)

Highlights of Pakistan's National Education Policy 2018:

1. Restoration of the modern education system in order to meet the social, political and spiritual needs of society;

2. Preservation of Pakistani ideology within the framework of Islamic ethics enshrined in the 1973 Constitution;

3. Promoting unity and patriotism, as well as the pursuit of a social state;

4. Ensuring equal educational opportunities for all citizens of Pakistan;

5. Restoring confidence in the public education system by improving the quality of education in public institutions;

6. Improving management services in the field of education;

7. Eliminate illiteracy in a short period of time through various anti-illiteracy programs;

8. Organization of a nationwide process of education development that reduces inequality in the country. (National Education Policy Framework, 2018)

As a result of the study, common problems in the education system of both countries were identified as follows:

- Lack of uniformity
- Outdated curricula
- Lack of resources

- Political interference

- Evaluation system

- Lack of quality, professional teachers

- Poor supervision standards

- Expensive higher education

- Neglect of national languages

- The problem of primary education

- Lack of innovation

- Problems with infrastructure

Recommendations for improving the education system in Pakistan

1. The national GDP must have sufficient budget funds for education. This provides the system with the necessary resources.

2. Teachers should have in-service training institutions from primary to higher levels. To do this, the current system of teacher training must be provided with qualified human resources to conduct teacher training programs on a periodic basis.

3. The curriculum should be evaluated annually. In this regard, a large-scale survey can be conducted to find out what teachers, parents and the community think about expectations and observations. In accordance with this and the expert recommendations of researchers in the field of education, the objectives of the curriculum should be revised and developed to meet the psyche and needs of society and the country without discrimination on the basis of caste, skin color or religion.

4. The policy must be implemented in time and resources without delay. There must be a strong political will on the part of the government to implement the policy without delay. Poor policy implementation has led to divisions and a lack of trust between society and government agencies.

5. The culture of research should be promoted in educational institutions. To this end, it is necessary to accelerate the pace of research programs in teaching and learning in educational institutions across the country, especially at the highest levels. The government should increase funding for the Higher Education Commission for this purpose.

Recommendations for improving the Indian education system

1. It is very important to establish contacts between industry and scientists. In today's life, people need to develop skills and knowledge with each other in order to provide employment opportunities and to quickly use this knowledge, skills and abilities in the performance of tasks and functions. Programs and courses in educational institutions should prepare people for employment in various organizations.

2. Innovative practices – the emergence of new and modern technologies leads to progress in the modern world. It opens up opportunities for economic growth, improved health and nutrition, expanded services, improved teaching, curricula and training, and socio-cultural progress. Efforts should be made to make innovative practices useful in the education system.

3. Resource mobilization – urgent measures are needed to mobilize the necessary resources for higher education. In many cases, finance is a problem for students, so they need to adjust the payment structure according to their ability to pay for their education. The availability of scholarships encouraged students to study.

4. Promotion of the information age – the world enters the information age, the development of communications, information and technology leads to the emergence of new, innovative and cost-effective ways to provide higher education for individuals. Continuing education is necessary to meet the needs of information progress, the rapidly changing nature of professions and continuing education.

5. International cooperation – International cooperation is becoming increasingly important in the development of the education system. Due to the growth of transport and communication, the global village pays more attention to international cooperation, and measures are needed to find a satisfactory solution to these problems, and higher education is one of them.

6. Cross-cultural programs – In India, different cultures, castes, religions, races, ethnic groups, arts, industries, etc. there is. Knowledge allows people to understand and acquire knowledge about each other's culture and origins so that they can live together and not discriminate against each other. Learning about other cultures and backgrounds allows people to work together and work in a team.

7. World-class education – USA, Great Britain, Australia, etc. There are many Indian students going to foreign universities in countries like this. Indian universities also educate international students. Therefore, the adoption of international curricula in educational institutions is vital.

8. The status of academic research is an imperative area necessary for the effective implementation of research in higher education. In doctoral studies, students are required to conduct extensive research to collect data and other information. There are two types of research: one is field research, which involves the researcher's interactions with other people within organizations,

institutions, or other fields, and the other is the collection of information from books, documents, articles, magazines, newspapers, and the Internet. Therefore, it is important to implement measures that will improve academic research.

9. Availability of Scholarships – The people of India have recognized the importance of education, and even those who are vulnerable, marginalized and socio-economically backward seek access to education. In many cases, finance is a major problem for those who want to study, which is an obstacle to their educational process, so the availability of scholarships for students has a significant impact on education.

Conclusion

This article concludes that education develops people in all areas, including social, moral, spiritual, political, and economic. It is a dynamic force that allows each nation to achieve common national goals. It was found that countries that have developed the right education system have a stable social and political system. Many countries with effective education systems play a leading role in the group of peoples. They enjoy their freedoms and are politically and economically free and developed. Pakistan's education system has not been able to play its role effectively in nation-building. This factor has contributed to the development of the mood in Pakistani society. The future generation of Pakistan is disoriented due to the failure of the education system, which has not been able to rise sharply on the economic, social, political and moral foundations of the nation. Students from Pakistan's education system are theoretically good, but lack the skills to apply what they have learned from their institutions due to traditional teaching and learning methods. In conclusion, this study concludes that Pakistan's education system needs to be urgently reformed, and the study makes recommendations for this purpose.

India's education system is growing compared to Pakistan's. People from all walks of life and groups understand the importance of education, there is an increase in the number of students in educational institutions and progress in teaching and learning methods. On the other hand, the emergence of problems is an obstacle that needs to be removed or changed. Appropriate measures and policies need to be developed and their effective implementation will lead to the development of the Indian education system.

In the field of education, a systematic approach to equipment, software, maintenance and

management should be followed. Each situation should be considered on the basis of its own strengths, weaknesses, opportunities and threats (SWOT – Strength, Weakness, Opportunities and Threat). Important points that need attention are the management of intellectual workers and educational institutions. Economic, social, cultural and technological changes in the national and

international arena contribute to the development of education. If India is a superpower in the field of education and the information and technological revolutions are properly understood and applied, the current pace of economic growth can increase significantly. India can eradicate poverty, create wealth and play an important role in the international order.

References

- Zaki W. M., (1989) "Evaluation of Education Plans and Projects", Islamabad, National Book Foundation.
- Rehman H. and Khan N., (2011) "The flaws in Pakistan's Education System", *Abasyn Journal of Social Sciences*, vol/issue: 4(1).
- Louis D. H., (1987) "The crises of Education in Pakistan", Lahore, Vanguard Book Ltd., 1987.
- Iqbal M., (1981) "Education in Pakistan", Lahore, Aziz publishers.
- Sayan, Fida, and Hussain, (2012) "Pakistan existing education system", 2008. Retrieved from www.eric.articules/pak/edu.
- Naseem J. Q., (1990) "Problem of Education in Pakistan", Karachi, Royal Book Company.
- Government of Pakistan, Ministry of Education. (2006) "National Assessment Findings", Islamabad, National Education System.
- SPARC (2005) "State of Pakistan's Children". Islamabad.
- UNICEF, "Coproal Punishment in Schols in South Asia, Committee on The Rights of Child,". Regional Office for South Asia, 2001.
- Mazhar H., (2011) "Good Supervision Key to Quality Education", The Dawn, Karachi, pp. 23.
- Chahal, M. (2015). Higher Education in India: Emerging Issues, Challenges and Suggestions. *International Journal of Business Quantitative Economics and Applied Management Research*, 1(11), 67-74.
- Singh, J.D. (n.d.). Higher Education in India – Issues, Challenges and Suggestions. Retrieved September 19, 2017 from <http://www.gvctesangaria.org/websiteimg/publications/jdarticle.pdf>
- Thanky, P. (2013). Education System in Present Scenario: Problems & Remedies. *Indian Journal of Applied Research*, 3(7), 166-167.
- Varghese, N.V., & J.B.G. Tilak. (1991). The financing of education in India. International Institute for Educational Planning.
- Singh, J. D. (2011). Higher education in India–Issues, challenges and suggestions. Higher education, 93-103, ISBN: 978-3-8465-1753-6.
- Kumar, K. (2005). Quality of Education at the Beginning of the 21st Century: Lessons from India. *Indian Educational Review*, 40(1), 3-28.

А.М. Жакьянова*, М.К. КанагатовАбылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және
әлем тілдері университеті, Қазақстан, Алматы қ.,

*e-mail: zhakyanova.a@inbox.ru

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АКАДЕМИЯЛЫҚ ҰТҚЫРЛЫҚТЫ
ДАМУЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ**

Авторлар бұл мақалада жұмсақ күш құралы ретіндегі академиялық ұтқырлықты дамыту мәселелерін анықтауға тырысады. Академиялық ұтқырлық «жұмсақ күш» тұжырымдамасының призмасы арқылы жаңа түсінікке ие болып, мемлекетаралық ынтымақтастықтың құралдары мен тетіктерін жетілдіруге мүмкіндік береді. Бұл жұмыстың басты мақсаты халықаралық қатынастар шеңберіндегі Академиялық ұтқырлықты дамыту барысындағы негізгі проблемаларды анықтау болып табылады. Осыған байланысты жоғары білім беру саласындағы және халықаралық қатынастар жүйесіндегі трендтерді бағалауда жаңа сын-қатерлер мен мүмкіндіктерді зерттеп, сипаттау міндеттері қойылды. Статистикалық деректер, деректерді қайта сараптау негізінде Қазақстанда академиялық ұтқырлықты тұжырымдамалық зерделеу қажеттілігі; қазақстандық ұлттық мүддеге және қазіргі заманғы шынайылықтарға сәйкес келетін әлемдік аренада жаңа Имидж құру қажеттілігінің заманауи негіздері туралы қорытынды жасалады. Бүгінгі жағдайда қазақстандық «жұмсақ күшті» іске асыру барысында құқықтық, қаржылық, экономикалық аспектілерге байланысты көптеген мәселелер туындауда. Қазіргі уақытта Қазақстанда білім алушылардың академиялық ұтқырлығын ұйымдастыру бойынша нормативтік құжаттар әзірленді, Қазақстанның жоғары оқу орындарында осы проблема бойынша практикалық қызмет тәжірибесін көрсететін айтарлықтай эмпирикалық материал жинақталды, алайда зерттелетін проблема бойынша іргелі жұмыстардың жеткіліксіздігі байқалады, бұл осы мақала авторларының қызығушылығын тудырды.

Түйін сөздер: академиялық ұтқырлық, жұмсақ күш, білім беруді интернационалдандыру, халықаралық қатынастар.

А.М. Zhakyanova*, M.K. Kanagatov

Ablai khan Kazakh University of International Relations
and World Languages, Kazakhstan, Almaty

*e-mail: zhakyanova.a@inbox.ru

Problems in the development of international academic mobility

In this article, the authors attempt to identify the problems of the development of academic mobility as a tool of soft power. Academic mobility through the prism of the concept of «Soft Power» acquires a new interpretation and provides an opportunity to improve the tools and mechanisms of interstate cooperation. The aim of this work is to identify the main problems in the development of academic mobility in the framework of international relations. In this regard, the tasks were set to study and characterize new challenges and opportunities in assessing trends both in the field of higher education and in the system of international relations. On the basis of statistical data, secondary data analysis, it is concluded that there is a need for a conceptual study of academic mobility in Kazakhstan; the existing grounds for the need to create a new image on the world stage that corresponds to Kazakhstan's national interests and modern realities. Nowadays, the implementation of Kazakhstan's "soft power" has many problems related to legal, financial, and economic aspects. Although the acting normative documents on the organization of students' academic mobility in the Kazakhstani context have been motivated mainly by a sufficient empirical material that reflects the experience of practical activity of its implementation, there is a lack of fundamental work on the given research problem, which in its turn, aroused the interest of the authors of the article.

Key words: academic mobility, soft power, internationalization of education, international relations.

А.М. Жакьянова*, М.К. Канагатов

Казахский университет международных отношений и
мировых языков им. Абылай хана, Казахстан, г. Алматы

*e-mail: zhakyanova.a@inbox.ru

Проблемы в развитии международной академической мобильности

В данной статье авторами сделана попытка выявить проблемы развития академической мобильности как инструмента мягкой силы. Академическая мобильность через призму концепции «Мягкой силы» приобретает новую трактовку и дает возможность для усовершенствования инструментов и механизмов межгосударственного сотрудничества. Целью данной работы является выявить основные проблемы в развитии академической мобильности в рамках международных отношений. В этой связи были поставлены задачи изучить и охарактеризовать новые вызовы и возможности в оценке трендов как в области высшего образования, так и в системе международных отношений. На основе данных статистики, вторичного анализа данных делается вывод о необходимости концептуального изучения академической мобильности в Казахстане; существующих основаниях в необходимости создания нового имиджа на мировой арене, соответствующего казахстанским национальным интересам и современным реалиям. В современных условиях реализация казахстанской «мягкой силы» имеет множество проблем, связанных с правовыми, финансовыми, экономическими аспектами. В настоящее время в Казахстане разработаны нормативные документы по организации академической мобильности обучающихся, накоплен значительный эмпирический материал, отражающий опыт практической деятельности по данной проблеме в вузах Казахстана, однако наблюдается недостаточность фундаментальных работ по исследуемой проблеме, что и вызвало интерес у авторов данной статьи.

Ключевые слова: академическая мобильность, мягкая сила, интернационализация образования, международные отношения.

Кіріспе

Қазіргі әлемдегі білім беру болашақта модельденетін және даму ресурстары қалыптасатын қоғамдық өмірдің саласына айналады, бұл білім беру институтының қызметтік мәртебесін өзгертіп, оның әсер ету және қызмет ету салаларын едәуір кеңейте отырып, әлеуметтік өндірістің негізгі ішкі жүйесі ретінде анықталады, бұл сөзсіз оның инновациялық жаңаруды, интернационализация үдерістерін және ғылыми-білім беру кооперациясын, халықаралық бәсекеге қабілетті жаңа адами капиталын қамтамасыз етуді талап етеді. Қазіргі заманғы талаптармен қойылған шарттар бойынша жаһандану үдерістері мен білім беру сапасының халықаралық стандартталған көрсеткіштерін қолданысқа енгізу маңызды бола түсуде. Білім беру жүйесінің қызметтік рөлінің өзгеруі қазіргі заманғы жоғары оқу орнының шын мәнінде күрделеніп ұйымдастырылған өзін-өзі дамытып отыратын ашық жүйеге айналуына алып келуде.

Қазіргі жағдайда жоғары оқу орындары арасындағы Халықаралық әріптестік білім беру саласынан мемлекетаралық ынтымақтастық деңгейіне көтерілді. Дәстүр бойынша, халықаралық білім мәдени дипломатия контексіне енеді, бірақ болған өзгерістер көріністің жаңа

формаларына серпін беруде. Дж. Найттың атап өтуінше, студенттер мен оқытушылар ғана емес, білім беру бағдарламалары, білім беру құрылымдары, жобалар, сонымен қатар университет саясаты саласындағы іс-шаралар мемлекеттік шекаралардан оңай өту мүмкіндігіне ие.

Жоғары білім және халықаралық білім, жалпы білім беруді дамытудың ажырамас құрамдас бөліктері. Оның айқын мысалы ретінде желілік университеттерді, франшиза және твининг бағдарламаларын, қос немесе үштік диплом бағдарламаларын, бинарлық университеттерді жатқызуға болады.

Тақырыпты таңдауды дәйектеу және мақсаты мен міндеттері

Осы мақала шеңберінде академиялық ұтқырлық ұғымы неғұрлым егжей-тегжейлі талданатын болады, өйткені халықаралық академиялық ұтқырлық қазіргі даму кезеңінде жоғары білім беруді интернационалдандырудың негізгі және басты элементі болып табылады. Академиялық ұтқырлық «жұмсақ күш» тұжырымдамасының призмасы шеңберінде жаңа мағына мен сипаттарға ие болады. Білім беру қызметтері – мемлекеттің ұстанымдар мен көзқарастарды тарататын теориялар мен тұжырымдамалар

ретінде белгілі бір саяси рөл атқара алатын, «мағыналарды» тудыратын құралға, механизмге немесе ресурсқа айналады (Панова, 2011: 11). Осылайша, білім, әсіресе жоғары білім беру саласы, «саяси қалыптастырушы» қызметіне ие бола бастады деп қорытынды жасауға болады (Лебедева, 2006: 6-10). Білім экономикасы бірқатар мемлекеттер үшін жаһандық ықпал, «күш» факторына айналууда. «Білім беруді интернационалдандыру – қақтығыстарды жеңудің және ынтымақтастықты дамытудың бір тәсілі. Мемлекеттің сыртқы саясатының құралы ретінде білім берудің рөлін пайдалану және жандандыру маңызды. Бұл ресурс қазіргі әлемде халықаралық жүйені оңтайландыруға қабілетті, оны пайдаланбау белгілі бір қиындықтарға әкеледі», – деп атап өтеді Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӨТУ ректоры С.С. Кунанбаева (Kunanbayeva, 2016: 7272-727).

Бұл жұмыстың мақсаты халықаралық қатынастар аясында академиялық ұтқырлықты дамытудағы негізгі мәселелерді анықтау болып табылады. Осыған байланысты жоғары білім беру саласында да, халықаралық қатынастар жүйесінде де академиялық ұтқырлықты бағалаудағы проблемалар мен мүмкіндіктерді зерттеу және сипаттау міндеттері қойылады.

Ғылыми зерттеу әдіснамасы

«Жұмсақ күш» саясатын іске асыру контексіндегі білім беру жүйесінің мәселелері мен мүмкіндіктері екі деңгейде талданатын болады: теориялық (жоғары білім берудің рөлі мен орнын және академиялық ұтқырлықты «жұмсақ күш» теориясының шеңберінде қарастыру) және сараптамалық (академиялық ұтқырлықты жұмсақ күш құралы ретінде дамыту мәселелерін белгілеу мақсатында «жұмсақ күш» теорияларының шетелдік және отандық тұжырымдамаларын зерделеу негізінде).

Әдіснамалық негізді жүзеге асыруда жүйелік-құрылымдық талдау әдісі пайдаланылды.

Нәтижелері және талқылама

Академиялық ұтқырлық – әлемдік жоғары білім беруді дамытудың басымдықтарының бірі, жастар мен білім алушылар арасында ерекше танымалдыққа ие. Сонымен бірге, бұл бәсекелестік үнемі күшейе түсетін қарқынды дамып келе жатқан қызмет көрсетудің нарығы екенін түсіну керек. Ұтқырлықты ұйымдастырудың көптеген жетілдірілген модельдерінің бо-

луына қарамастан, осы үдерістің барлық қатысушылары әрдайым біршама мәселелерге тап болады, олардың шешілу деңгейі де соған сай айтарлықтай өзгереді.

Академиялық ұтқырлық идеясы жоғары білім беруде жақында пайда болған жаңалық емес, ол орта ғасырларда пайда болған білім алушының да, оқытушылардың да оқу нәтижелерін өзара тануға бағытталған негізгі мәселесі. Бұл мәселе Болон үдерісінің көмегімен сәтті шешімін тапты десе де болады. Халықаралық қатынастар шеңберіне келетін болсақ, академиялық ұтқырлыққа қатысушылар санының өсуіне және бағдарламалардың алуан түрлілігіне байланысты ұтқырлықтағы тепе-теңдік ұғымы, академиялық ұтқырлықты жұмсақ күш ретінде пайдалану және сонымен қатар, қауіпсіздік мәселелері өзекті бола түсуде. Бастапқы кезеңде тепе-теңдікті сақтаудағы ең бастысы мәселе болып Еуропа елдері арасында академиялық ұтқырлықты біркелкі дамыту міндеті болған. Бүгінгі таңда, әлемдік ойыншылардың көпполярлығы мен олардың орындарының ауысуына байланысты басымдықтар Шығыс пен Батыс арасындағы теңгерім мәселелеріне ауысуда. Осы зерттеу аясында, халықаралық қатынастар жүйесіндегі академиялық ұтқырлық феноменін зерттеудегі біршама мәселелер айқындалды.

Халықаралық академиялық ұтқырлық мәселелері шетелдік ғалымдардың, соның ішінде ең алдымен батыс ғалымдарының зерттеу тақырыбына айналды. Сонымен, Ф. Альтбах, Х. де Вит, Дж. Найт жоғары білімге қатысты жұмсақ күш ұғымын қарастырған кезде «өзара байланыс күші» ұғымын енгізуді ұсынады (Knight, 2014). «Өзара билік» тәсілі елдердің жоғары оқу орындары мен зерттеу институттарының тиісті күшті жақтарына негізделген және барлық қатысушылар үшін шешімдер мен артықшылықтар береді. Сонымен қатар Ф. Альтбах, Х. де Вит, Г. Лаурейс, Х. Риддер-Симоенс өз зерттеулерінде академиялық ұтқырлықтың мәні, типологизациясы және периодизациясының тұжырымдамалық мәселелерін зерттейді (Altbach, Hans de Wit, 2018); М. Грин, Дж. Дуглас, Р. Еделштейн, К. Кох, К. Лем, халықаралық академиялық ұтқырлықты ұлттық саясат деңгейінде қарастырады; К. Фарругия, Д. Чамберс, Б. Чепел халықаралық студенттердің жаһандық нарығының динамикасын талдайды; М. Ван дер Венде, Л. Вербик, Б. Вехтер, С. Маргинсон, Дж. Найт, Б. Ривза, Я. Садлак, У. Тайхлер аймақтық аспектіде халықаралық академиялық

ұтқырлықтың даму тенденциялары мен перспективаларын зерттейді; Ф. Альтбах пен Ванхуа Ма диллемаға «білімді адамдардың елден кетуі» немесе «білім алмасу» мәселелеріне қатысты пікір таластырады; Б. Вехтер, С. Винсент-Ланкрин, Ф. Мюхе, Ф. Майнворм халықаралық академиялық ұтқырлықты ұйымдастыру субъектілерінің уәждемесін анықтайды және шетелдік студенттерді оқу орындарына тарту стратегиясын зерттейді. Педагогика және психология мамандары қабылдаушы елдердегі шетелдік студенттердің бейімделу процестеріне, шетелдіктерді оқыту ерекшеліктеріне, әлеуметтік-психологиялық ортаның оқыту тиімділігіне әсеріне қызығушылық танытады (Р. Д'Арк, А. Батчер, Т. Макграф, Л. Торстенсон және т. б.). Е. Мерфи, Левин, К. Монтгомери та Л. Макдауэлл, Т. Ниндель, Дж. К. Монтгомери шетелдік студенттердің жеке тәжірибесі, оқу кезеңінде алған құзыреттіліктері, жеке басының өзгеруі, трансұлттық өмір салтының ерекшелігі туралы жазады.

Орыс ғылымында олар әртүрлі жазықтықтардағы «жұмсақ күш» ұғымын белсенді түрде зерттейді, сонымен қатар осы тұжырымдамаға карама-карсы көзқарастары бар мектептер пайда болды. Білім берудің халықаралық қатынастардағы әсер ету құралы ретіндегі маңыздылығын А. Торкунов, М. Лебедева, Е. Панова, О.Г. Леонова, С.О. Сергеев сияқты зерттеушілер көрсетеді. А. Торкунов жоғары білімді «жұмсақ күш» тұжырымдамасы тұрғысынан инновациялық сыртқы саяси құрал деп атайды, ал тиімділік ұзақ мерзімді перспективада ғана бағаланатынын ескеру қажет. Е. Панова «жұмсақ күш» құралдарын қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді құралдарға бөлуді ұсынады. Ол сондай-ақ қысқа мерзімді «месседжинг» деп атайды және оларға Бұқаралық ақпарат құралдарын (БАҚ) жатқызады. Зерттеуші халықаралық білім беру бағдарламаларын ұзақ мерзімді құралдарға жатқызады (Панова, 2011: 158). О. Леонова «Жұмсақ күшті» іс-әрекетті ынталандыратын және ынталандыратын әсер ретінде қарастырады. Біздің ойымызша, зерттеуші әр мемлекеттің «жұмсақ күшін» атап өтетіні маңызды, осыған байланысты бұл әсер тек саяси іс-қимыл немесе түрлі құралдар арқылы, соның ішінде білім беру арқылы өзара әрекеттесу процесінде жүзеге асырылуы мүмкін (Лебедева, 2014:18-20).

О.Ф. Русакова бастаған Орал мектебі билікті жүзеге асыру тәсілі ретінде «жұмсақ күш» анықтамасының үш өлшемін: 1) келісімге немесе

еліктеуге әкелетін тарту; 2) заңды күн тәртібін, сондай-ақ пайдалы ережелер мен институттар жиынтығын құру мүмкіндігі; 3) халықтың қалауын қалыптастыру ретінде анықтайды. Д. Ковбаның пікірінше, білім беру дискурсын құру, ұзақ мерзімді әсер мен алыс әсерге ие болғандықтан, үшінші өлшеммен жақсы байланысты болады. Бұл түсіндірмеде авторлар білім берудің «жұмсақ күшінің» өзара әрекеттесуінің екі бағытын белгілегені көңіл аударарлық: 1) элита өкілдерін оқыту, басқа елдердің болашақ көшбасшыларын даярлау; 2) білім алғаннан кейін және отанына оралған кезде өзі білім алған елді жағымды қырынан бағалайтын, элитаға жатпайтын студенттерге білім беру (Ковба, 2016: 181-185).

Қазақстандық ғылыми кеңістікте профессор С.Б. Бөлекбаев Қазақстандағы жоғары мектеп жүйесінің күрт өзгеруі, дәстүрлі жүйеден жаңасына көшу білім беру деңгейінің нашарлауына әкелгенін атап өтті, мұнда негізгі проблема ретінде білім беру жүйесінің жинақталған ұлттық тәжірибесі бірыңғай халықаралық стандарттарда ескерілмейтіндігі болып табылады (Булекбаев, Булекбаева, 2020). Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Қауіпсіздік кеңесінің сарапшысы Н. Әділханұлы халықаралық жоғары білімді элиталық біліммен байланыстырады. Мұнда білім беру арқылы жұмсақ күш ұғымы айқын көрінеді (Адилханұлы, 2014: 203). Мемлекеттік және қоғамдық саясат және құқық мектебінің «Синергия» талдау орталығының жетекшісі Р. Құрманғожиннің пікірінше, Қазақстан үшін өзінің «жұмсақ күшін» қалыптастыру және пайдалану қажет және мүмкін, оларды іске асыру Қазақстанның халықаралық ынтымақтастығы процесінде, ең алдымен, мәдениет, білім, ғылым, туризм және спорт саласында жүзеге асыруға болады (Құрманғужин, 2020). Зерттеуші С. Джаненова Қазақстанда әлеуетті жұмсақ күш ретінде пайдалануға болатын халықаралық жоғары білім беру саласында табысты жоба ретінде бірегей модель – «Болашақ» бағдарламасы құрылғанын атап өтті (Джаненова, 2019). Орталық Азиядағы Қытайды зерттеу орталығы «Синописис» қоғамдық қорының ғалымдар тобы Қытайдың Қазақстанға жұмсақ әсерін, соның ішінде академиялық алмасу саласындағы белсенді білім беру саясатын зерделеумен айналысады. Бұл жерде, сондай-ақ С. Нұрдаулетова мен Г. Курамаева сияқты зерттеушілерді атап өту қажет. Олардың зерттеу нысаны ретінде Қытайдың жұмсақ күші және оны Қазақстанға

қатысты пайдалану механизмдері қарастырылды (Нурдавлетова, Курамаева, 2019).

1. Негізгі міндеттердің бірі академиялық ұтқырлық феномені жоғары кәсіби білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі, сонымен қатар көптеген зерттеушілердің зерттеу объектісі болып табылса да, белгілі бір теориялық және әдіснамалық негіздерге ие емес. Бұл жерде С.Б. Бөлекбаев атап өткендей, заманның шынайылығы шеңберінде халықаралық қатынастар саласындағы көптеген түсініктер, сондай-ақ «батыстағы қазіргі саяси ғылым мен саяси философияда бар үдерістер мен тенденцияларды мұқият зерттеу, жаңа әлемдік тәртіптің мүмкіндіктері мен қауіптерін, дамып келе жатқан әлемдік қоғамдастықтың болашағы мен сипатын түсіну айқындауды және нақтылауды қажет етеді (Булекбаев, 2020: 9-10).

Бұл құбылыстың теориялық негіздемесі Болон үдерісін зерттеуші ойшылдардың еңбектерінде кеңінен қарастырылған, өйткені халықаралық білім беру кеңістігінің қалыптасуы халықаралық жоғары білім беруде академиялық ұтқырлықты дамытудың өзегі болып табылады. Академиялық ұтқырлықтың мәні екі бағытта зерттеледі: бір жағынан, әлеуметтік құбылыс, еуропалық білім беру жүйесіндегі жаңарулар мен реформалардың өнімі ретінде; екінші жағынан, студенттерді қазіргі білім беру ортасына бейімдеу үшін маңызды әрі қажетті жекелік сапа ретінде. Сондай-ақ академиялық ұтқырлықтың екі векторы бар: халықаралық білім беру кеңістігіне интеграциялауға, университеттердің халықаралық байланыстарын дамытуға бағытталған сыртқы вектор; сосын мемлекет ішіндегі университетаралық байланыстарды дамытуға бағытталған ішкі вектор.

Академиялық ұтқырлық мәселелерін зерттеу академиялық ұтқырлық құбылысына назар аударуға, оның қазіргі білім беру парадигмасы мен халықаралық қатынастар жүйесіндегі рөліне байланысты әр түрлі ғылымдарда педагогика, экономика, әлеуметтік, гуманитарлық және техникалық ғылымдар және т.б. контекстінде жүргізіледі. Академиялық ұтқырлықты халықаралық қатынастар шеңберінде зерттеу, бір жағынан, халықаралық білім беру стратегиялары мен үрдістерінің ресурстарын елдің жұмсақ күшін арттыруда және халықаралық байланыстарды нығайтуда пайдалануға жол ашса, екінші жағынан, ұлттық білім берудің өзіндік ерекшелігін, бірегейлігін ескеру және сақтау үшін кең мүмкіндіктер ашады.

Академиялық ұтқырлықты дамыту үшін әртүрлі деңгейлерде қалыптасқан жағдайға икемді, тез бейімделетін тиісті шаралар кешенін қарастыру қажет. Осы шаралардың қатарында академиялық ұтқырлықты дамытудың жолындағы кедергілерді, яғни институционалдық, ұлттық және халықаралық деңгейлерде жоюға ықпал ететін іс-шаралар мен әрекеттерді кеңінен қолдану қажет.

2. Халықаралық академиялық ұтқырлық – жоғары білім беру саласындағы жаһанданудың ең жарқын көріністерінің бірі болып табылады. Бірақ жаһандану қазіргі таңда кері жаһандану сатысына өтуде. Осылайша, көптеген қызмет түрлерінің халықаралық деңгейдегі белсенділігі төмендейді. Көптеген адамдар ұтқырлықтың өсуі жалғасады және тіпті жеделдейді деп тұжырымдады, бірақ бұл болмады: 2012 жылы өсу қарқыны нөлге дейін төмендеді. 2012 жылдан 2015 жылға дейінгі кезеңде бұған дейін болған 4,5 миллион студентке тек 100 мың адам қосылды (Дирк Ван Дамм, 2018: 14-15). ЭЫДҰ-ның 2017 жылғы «Білім беру туралы қысқаша» баяндамасында жарияланған сандар уақытша регрессияны емес, жаңа құрылымдық феноменді байқайтынымызды көрсетеді. 2020 жылы Пандемия академиялық ұтқырлықтың дәстүрлі форматы туралы мәселені алдыңғы қатарға шығарды. 2020 жылдың мамыр айының басында халықаралық білім беру саласындағы танымал америкалық сарапшы Джон Худзик «Жоғары білімнің интернационалистері жойғыш болуы керек» атты мақаласында бірқатар қызықты тезистер айтып өткен болатын. Оның айтуынша, жаһандану мен интернационализация жойылмайды, бірақ пандемияға дейінгі өмірге ешкім қайтып келмейді. Интернационализация процестерімен айналысатын ұйымдар мен адамдар өзгерістер мен инновациялар арқылы жаңа шынайылыққа бейімделу үшін өз ойлары мен іс-әрекеттерінде «жойғыш» болуы керек (Hudzik, 2020).

Жоғары білімді интернационалдандыру процесі қарқынды өзгеруде. Филип Дж. Альтбах, Ханс де Вит соңғы 30 жылдағы университеттердің іс-әрекеттері мен шешімдерін анықтап берген білімнің интернационалдандыру дәуірі, егер ол толық аяқталмаса, онда өмірді жасанды қолдау жүйесінің арқасында ғана өмір сүруде деген пікір айтады (Альтбах, Ханс де Вит, 2018: 6-8). Студенттік ұтқырлықтың, халықаралық филиалдар мен франшизалардың кеңеюінің, қос диплом бағдарламаларының, оқыту мен

ғылымның негізгі тілі ретінде ағылшын тіліне кеңінен көшудің және тағы басқалардың барлық түрлерінің интернационализациясының шексіз өсу кезеңі, әсіресе Еуропа мен Солтүстік Америкада өзінің өміршеңдігін тоқтатуда. Әлемдік өзгерістер, мысалы, Трамптың билікке келуі, Брекзит, Еуропадағы ұлтшыл және иммигранттарға қарсы пікірлердің өсуі, Таяу Шығыстағы соғыстар – мұның бәрі халықаралық жоғары білімнің әлемдік көрінісіне әсер етеді. Қазіргі таңда біз бүкіл әлемдегі жоғары оқу орындарын өздерінің халықаралық жобаларын қайта қарауға мәжбүр ететін жоғары білімді интернационалдандыру тәсілдемелерінде ауқымды түрде көшіп отырғанын байқап отырмыз.

3. Келесі мәселені көші-қон саясатына немесе дәлірек айтқанда әлемде болып жатқан көші-қон үдерістеріне сай бөліп көрсетуге болады. Халықаралық ұтқырлықтың өсуінің төмендеуін тұтынушылар тарапынан болған өзгерістермен ғана түсіндіру аздық етеді. Шетелде білім алуға қызығушылық танытатындардың легі бүкіл әлемде әлі де үлкен, сондықтан сіз халықаралық студенттер үшін ең тартымды елдерде не өзгергенін, ұсыныспен не болып жатқанын түсінуіңіз керек. Білім беру қызметтерінің негізгі экспорттаушылары болып табылатын елдер айтарлықтай өзгерістерге ұшырағаны анық. Халықаралық студенттерге қатысты бір кездері мейірімді және жағымды көзқарас саяси және халықтық деңгейде дұшпандық пиғылдарға өзгерді. Бұл Австралияда, Ұлыбританияда және АҚШ-та бастауын тауып, Нидерландыда, Швейцарияда, Швецияда жалғасын тапты. Тұтастай алғанда, теріс қарым-қатынас босқындардың легімен жүзеге асқан миграция жағдайында шет елдік студенттерге деген көзқарасты түбегейлі өзгертуге өз ықпалын тигізді. Күн сайын бұқаралық ақпарат құралдарында шетелдік студенттер тек бір нәрсені – қабылдаушы елге қоныстануды қалайды, соның нәтижесінде олар жергілікті азаматтар жұмыс орындарынан кетеді деген популистік және көбінесе негізсіз айыптаулар естіледі.

2017 жылы Халықаралық білім беру институтының OpenDoors жобасының зерттеушілері халықаралық білім алмасу туралы баяндама жариялады, оған сәйкес АҚШ университеттеріндегі жаңа халықаралық студенттер саны 7%-ға азайған. Зерттеу барысында сұралғандардың басым бөлігінің (52%) өкілдері шетелдік студенттерді үркітуі мүмкін елдегі жаңа әлеуметтік-саяси ахуалға алаңдаушылық білдірді (Open-Doors-2017, 2017). Ал 2018 жылы

Ғылым істері жөніндегі ұлттық кеңес (бұл АҚШ Ұлттық ғылыми қорының басқарушы органы) шығарған «жаратылыстану және инженерлік ғылымдар саласындағы негізгі көрсеткіштер» баяндамасына сәйкес Үндістаннан АҚШ-қа келетін студенттердің ағыны 19%-ға төмендеген. Халықаралық студенттердің, әсіресе магистранттар мен аспиранттардың ағымының төмендеуіне байланысты америкалық университеттердегі көптеген ғылыми зертханалар кадрлардың жетіспеушілігіне тап болуда.

Ұлыбританияда университеттердің студенттері арасындағы шетелдіктердің үлесі 2013 жылдан бастап шамамен 19% деңгейінде тұр. Университеттер мен колледждерге қабылдау комиссиясының мәліметтері бойынша 2017 жылдың соңында ЕО елдерінен келген талапкерлер санының аздап төмендеуі байқалған. Ұлыбританияның университеттік секторында Брекзиттің салдары Еуропалық студенттерді қорқытатыны бәріне түсінікті. Саяси деңгейде қазір таза иммиграцияны азайтуға бағытталған үкіметтік бағдарламадан шетелдік студенттерді шығару керек пе деген сұрақ талқыланды.

Үкімет халықаралық студенттердің пайдасына шешім қабылдаса да, жалпы тұрақсыздық сезімі және Ұлыбританиядағы иммигранттарға деген теріс көзқарас олар үшін басты кедергілердің бірі болып қала береді. Университет ректорлары бұл қолайсыз климатқа мысалы, халықаралық студенттердің жергілікті және аймақтық экономикаға қатысуының оң әсерін көрсететін зерттеу нәтижелерін жариялау арқылы қарсы тұруға тырысуда. Соңғы зерттеулердің біріне сәйкес, шетелдік студенттердің Ұлыбритания экономикасына қосқан үлесі салық төлеушілердің шығындарынан 10 есе көп.

Сонымен қатар, пандемия кезінде шекараларды кесіп өту және шетелдік студенттерді Отанына депортациялау туралы өткір мәселе туындады. Covid-19 салдарынан туындаған мәжбүрлі шаралар табиғи/дәстүрлі академиялық ұтқырлықтың болуына жол бермеді. АҚШ-тағы халықаралық білім беру институтының OpenDoors зерттеулеріне сәйкес, АҚШ оқу орындарының 85%-ы студенттердің шетелге шығуға деген қызығушылығының төмендеуін күтуде (COVID-19 Information and Resources, 2020). Эразмус сияқты халықаралық бағдарламалар пандемияның аяқталуын күткендіктен, стипендиаттар белгісіз күйде қалуда.

4. Қарастыруды талап ететін маңызды мәселе – академиялық ұтқырлық шарттары туралы сенімді ақпарат алумен байланысты

қауіпсіздік және ақпараттың қолжетімділік мәселесі. Интернетте іс жүзінде бір ел туралы диаметрлі қарама-қарсы ақпарат бар. Бұл ішінара оқу жағдайларының уақыт өлшемдеріне сай өзгеруімен байланысты. Сондай-ақ, халықаралық академиялық ұтқырлық – бұл миллиондаған айналымы бар бизнес кеңістік екенін ескеру қажет. Мұнда талапкерлерді тартумен айналысатын көптеген делдалдар жұмыс істейді, оларға жүгіну қосымша шығындарға әкелуі мүмкін.

Мемлекеттік деңгейде академиялық ұтқырлықты дамыту саласында ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін стратегиялық мақсаттардың үш бағытын бөліп көрсетуге болады:

- ғылыми зерттеулерді тиімді үйлестіру және ұлттық инновациялық жүйені дамыту есебінен ұлттық экономиканың бәсекелестік артықшылықтары мен Ұлттық қорғаныс қажеттіліктерін қамтамасыз етуге қабілетті мемлекеттік ғылыми және ғылыми-технологиялық ұйымдарды дамыту, сондай-ақ әлеуметтік ұтқырлықты, халықтың жалпы және кәсіптік білім деңгейін, жоғары білікті кадрлардың кәсіби қасиеттерін өсіру;

- нормативтік-құқықтық базаны дамыту, ғылыми-технологиялық инновацияларды әзірлеу және енгізу, ғылыми жарактандырудың импорттық тұтынуына тәуелділіктің алдын алу;

- академиялық ұтқырлықты дамыту саласындағы қауіп-қатерлерге қарсы тұру үшін ғалымдар мен педагогтар қызметінің беделі дәстүрінде жаңа ұрпақты тәрбиелеуді жүзеге асыру қажет, бұл ретте ғылым-білім беру-өндіріс-инновацияларды интеграциялау саласында мемлекеттік-құқықтық реттеудің тиімділігі қамтамасыз етіледі.

5. Назардан тыс қалдыруға болмайтын тағы бір фактор – бұл зияткерлік немесе адами капитал. Халықаралық академиялық ұтқырлық ағындары білім беру саласындағы көшбасшылар үшін зияткерлік платформаның қайда қалыптасатынын анықтайды. Ауқымды халықаралық академиялық ұтқырлық академиялық теңсіздіктің нәтижесі болып табылады. Екінші жағынан, жоғары оқу орындарында көрсетілетін білім беру қызметтерінің сапасы туралы мәселе көтерілді, сол арқылы өз жоғары білім беруді дамытуға мақсатты түрде үлес қосып, кейіннен әлемдік білім беру және ғылыми орталықтарға айналды. Зерттеушілер бұл мәселені ақыл-ойдың ағуы, ақыл-ойдың диффузиясы деп атайды, бірақ артта қалған елдерге инновациялық әзірлемелермен айналыса-

тын алдыңғы қатарлы мемлекеттерді қуып жету қиын болады. Ғылыми зерттеулер: жаһандық, жоғары бәсекеге қабілетті, қымбат және төртінші индустриялық революция жағдайында қажет, оны білімге негізделген экономика деп те атайды. Ұлыбритания Корольдік қоғамының 2011 жылы жүргізген «Білім, желілер және ұлттар: 21-ші ғасырдағы дүниежүзілік ғылыми ынтымақтастық» зерттеуіне сәйкес бүкіл әлем бойынша 7 миллионға жуық зерттеушілер жұмыс істейді, олар 25 мың ғылыми журналдарда жарияланады (Knowledge, Networks and Nations: Global scientific collaboration in the 21st century, 2011: 5).

Жоғары білікті және креативті жас ғалымдар мен зерттеушілерді іздестіру және оларға деген сұраныс – бұл жаһандық феномен, сондықтан мемлекеттер университеттер арқылы осындай кадрларды тартудың түрлі тетіктерін әзірлеуде. Жоғарыда аталған зерттеу дәстүрлі «алдыңғы қатарлы ғылыми орталықтар» (Солтүстік Америка, Жапония және Еуропа университеттерінде орналасқан) Қытай, Үндістан және Бразилия сияқты жаңа ойыншылармен бәсекелесетін және жұмыс істейтін «ғылыми әлемнің көпполярлығы» туралы айтады. Орта Шығыс, Оңтүстік-Шығыс Азия және Солтүстік Африканың кейбір елдерінде де белгілі бір прогресс байқалады.

Біз халықаралық жоғары білімнің рөлі мен жұмыс істеуіне елеулі түрде әсер ететін және өзгертетін сын-қатерлерді белгілеуге әрекет жасадық. Бұл тенденциялар мен проблемалар әлемнің барлық бөліктерінде белгілі бір дәрежеде байқалатынын түсіну керек, сондықтан біз осы қиын сынақтарға барабар жауап іздеуде күш-жігерімізді өте тығыз үйлестіруіміз қажет.

Бұл тұрғыда мемлекет пен жоғары білім арасындағы қатынастар ерекше назар аударуды қажет етеді. Жоғары білім көптеген мүдделі тараптар үшін маңызды болғандықтан, табиғаты бойынша әр түрлі мүдделерді ұсынатын мемлекет университеттермен қарым-қатынасында олардың есеп беруіне, сапа мен тиімділікке қатысты бірқатар мақсаттар мен параметрлеріне негізделген. Біз өз бетінше белгіленген стандарттардан көптеген өлшемдерге негізделген сапаны сыртқы тексеру жүйесіне көшу туралы айта аламыз. Университеттер енді өз міндеттерін жақсы орындайтындықтарын дәлелдей алмайды және толық сенімді талап ете алмайды, бірақ олар шынымен жоғары сапалы білім беретіндіктерін дәлелдеуі керек. Бірақ мемлекет университеттерге қалыпты жұмыс істеуге мүмкіндік беретін еркін кеңістік қажет екенін мойындауы керек.

Қорытынды және тұжырымдама

Біздің ойымызша, жоғары білім беруді интернационалдандыру және бұқаралық деңгейге жеткізу – ХХІ ғасырдың оң жетістіктерінің бірі. Бірақ осы процестің нәтижесінде білім беру мекемелерінің инфрақұрылымына үлкен қысым пайда болғанын түсіну керек, бұл институционалдық және жүйелік деңгейлерде жоғары білім беруді қаржыландыруға, жоғары білікті басқаруға және басқаруға қатысты жаңа мәселелерге әкелді.

Қорытындылай келе, академиялық ұтқырлықтың халықаралық қатынастардағы және қазіргі заманғы жоғары білім беру жүйесіндегі рөлі және оған көбірек көңіл бөлу бірқатар факторларға байланысты екенін атап өтуге болады. Мақалада жүргізілген талдау білім беру тақырыбы «жұмсақ күшті» жүзеге асырудың құралдарының бірі ретінде қазіргі саясаттану ғылымында біртіндеп дамып келе жатқанын көрсетті. Қазіргі ғалымдар, саясаттанушылар, әсіресе жақында, «жұмсақ күш» саясатының құралдарының бірі ретінде білім беруді зерттеу кезінде халықаралық қатынастар саласында орын алған маңызды олқылықты белсенді түрде толтыруға тырысуда. Білім беру бүгінде қоғамдық дипломатияның элементтерінің бірі

ретінде әрекет етеді. «Ақыл-ой үшін күрестегі» дәстүрлі формалармен қатар, білім беру арқылы әлемге әсер етудің артықшылығы айқын көрінуде. Әлемнің көптеген мемлекеттері қоғамдық санаға ықпал етіп, мемлекеттің қолайлы имиджін қалыптастырып, сонымен қатар өздерінің ұлттық құндылықтарын, соның ішінде білім экспортын ілгерілетуге сүйене отырып, ықпал етуге тырысқаны кездейсоқ емес. Тәжірибе көрсетіп отырғандай, «қазіргі жаһандық әлемде бәсекелестік мәдени-өркениеттік өлшемге ие болуда». Өзгеріп жатқан шынайылықты ескере отырып, Халықаралық көшбасшылық үшін күресте маңызды бәсекелестік артықшылықтардың бірі бола алатын тиімді тетік ретінде білім беруді айтуға болады.

Сонымен қатар, академиялық ұтқырлықтың дамуы білім беру шеңберінен шығып, жергілікті және стратегиялық мемлекетаралық мәселелерді шешуде жаңа міндеттер мен функцияларды алды. Академиялық ұтқырлық «жұмсақ күш» тұжырымдамасының призмасы арқылы жаңа мағыналар мен формаларға ие болады. Білім беру қызметтері белгілі бір саяси рөл атқара алатын, мемлекеттің көзқарастары мен ұстанымдарын реттеуге және әсер етуге қабілетті құралға, механизмге немесе ресурсқа айналады.

Әдебиеттер

- Панова Е.П. Мягкая власть как способ воздействия в мировой политике: Автореф. дисс. канд. пед. наук. – М., 2011. – 23 с.
- Лебедева М.М. Введение // Болонский процесс: проблемы и перспективы. – М.: Оргсервис, 2006 /4
- Kunanbayeva S. Educational Internationalisation as a Major Strategy of the Kazakhstani System of Education // International Journal of Applied Engineering Research ISSN 0973-4562 – 2016. – Number 11.
- Knight J. The limits of soft power in higher education- [Электрон.ресурсы]. – 2014. – URL: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20140129134636725> (өтініш беру күні 10.05.2020)
- Altbach Ph., Hans de Wit Are We Facing a Fundamental Challenge to Higher Education Internationalization? DOI: <https://doi.org/10.6017/ihe.0.93.10414> – [Электрон.ресурсы]. – 2018. – URL: <https://ejournals.bc.edu/index.php/ihe/article/view/10414> (өтініш беру күні 10.12.2019)
- Панова Е.П. Высшее образование как потенциал мягкой власти государства' по специальности 'Политика и политические науки // Вестник МГИМО Университета. – Выпуск № 2. – 2011. – С. 158.
- Леонова О. «Мягкая сила»: инструменты и коэффициенты влияния // Обозреватель. – 2014. – № 3. – С. 18-20.
- Ковба Д. Академическая мобильность в сфере высшего образования в контексте теории «Мягкой силы» // Научный журнал «Дискурс-ПИ». – 2016. – №2. – С. 181-185.
- Булекбаев С.Б., Булекбаева Р.У. Методологические проблемы общественной науки в контексте вызовов современности: монография. – Алматы, 2020. – 162 с.
- Адилханулы Н. Конкуренция ведущих зарубежных школ за будущее Казахстана // Вестник РУДН, серия Международные отношения. – 2014. – № 4. – С. 203.
- Курмангужин Р. Может ли у Республики Казахстан быть собственная «мягкая сила»? – [Электрон.ресурсы]. - 12.06.2019. - Сайт Центра актуальных исследований «Альтернатива» URL: <http://www.alternativakz.com/index.php?nid=399> (өтініш беру күні 12.06.2020)
- Джаненова С. Почему важно развивать «мягкую силу» Казахстана? [Электрон.ресурсы]. – 2019. – URL: https://forbes.kz/life/opinion/pochemu_vajno_razvivat_myagkuyu_silu_kazahstana/ (өтініш беру күні 15.12.2020)

Нурдавлетова С., Курамаева Г. Политика «Мягкой силы» КНР в отношении стран центральной Азии (на примере Казахстана) [Электрон.ресурс]. – 2019. – URL: https://www.ca-c.org/online/2018/journal_rus/cac-03/02.shtml (Дата обращения: 10.09.2020)

Бөлекбаев С.Б., Р.У. Бөлекбаева Р.У. Қазіргі заманның сын-тегеуріндері контекстіндегі қоғамдық ғылымның әдіснамалық мәселелері: монография. ҚазХҚЖЭТУ Абылай Хан. – Алматы, 2020. – 162 б.

Дирк Ван Дамм. Ослабление роста международной студенческой мобильности // Международное высшее образование. – №93. – С.8-10. – 2018.

John K Hudzik Higher education internationalists need to be disruptive. – 2020. – URL: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200501144452900>

Филип Дж. Альтбах, Ханс де Вит Трудные времена для интернационализации высшего образования? // Международное высшее образование. – №93. – С.8-10. – 2018.

Open-Doors-2017. URL: <https://www.iie.org/Research-and-Insights/Publications/Open-Doors-2017>. (өтініш беру күні 30.11.2018)

COVID-19 Information and Resources. URL: <https://www.iie.org/Connect/COVID-19> (өтініш беру күні 2020-11-11)

Knowledge, networks and nations: global scientific collaboration in the 21st century, ISBN: 978-0-85403-890-9 © The Royal Society, 2011, 6–9 Carlton House Terrace London. 113.

References

Panova E.P. (2011) *Miyagkaya vlast kak sposob vozdviizhniya v mirovoi politike* [Soft power as a mode of influence in world politics]. Russia, Moscow, Dissertation abstract, pp.23

Lebedeva M.M. (2006) *Vvedenie // Bolonskii protsess: problemy i perspektivy*. [Introduction // Bologna Process: Problems and Prospects]– M.: Orgservis, vol. 4

Kunanbayeva S. Educational Internationalisation as a Major Strategy of the Kazakhstani System of Education // *International Journal of Applied Engineering Research* ISSN 0973-4562 – 2016. – Number 11.

Knight J. The limits of soft power in higher education- [electronic resource]. – 2014. – URL: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20140129134636725> (10.05.2020)

Altbach Ph., Hans de Wit Are We Facing a Fundamental Challenge to Higher Education Internationalization? DOI: <https://doi.org/10.6017/ihe.0.93.10414> – [electronic resource]. – 2018. – URL: <https://ejournals.bc.edu/index.php/ihe/article/view/10414> (10.12.2019)

Panova E.P. (2011) *Высшее образование как потенциал мягкой власти государства’ по специальности ‘Политика и политические науки* [Higher education as the potential of soft power of the state ‘in the specialty’ Politics and political sciences] *Bulletin of MGIMO University* – vol. 2, p.158

Leonova O. (2014) «Myagkaya sila»: instrumenty i koeffitsienty vliyaniya [“Soft power”: tools and coefficients of influence] *Observer* – vol. 3., pp.18-20

Kovba D. (2016) *Akademicheskaya mobil’nost’ v sfere vysshego obrazovaniya v kontekste teorii «Myagkoj sily»* [Academic mobility in the sphere of higher education in the context of the theory of “Soft power”] *Scientific journal “Discourse-PI”*– vol. 2., pp.181-185

Bulekbaev S., Bulekbaeva R.(2020) *Methodological problems of social science in the context of modern challenges* [Methodological problems of social science in the context of modern challenges.] Monograph. Almaty, 162p.

Adilhanuly N.(2014) *Konkurenciya vedushchih zarubezhnyh shkol za budushchee Kazakhstana* [Competition of leading foreign schools for the future of Kazakhstan // *Bulletin of RUDN University, series International relations*] – vol. 4., p.203

Kurmanguzhin R.(2019) *Mozhet li u Respubliki Kazakhstan byt’ sobstvennaya «myagkaya sila* [Can the Republic of Kazakhstan have its own “soft power”?] – [electronic resource].- URL:<http://www.alternativakz.com/index.php?nid=399> (12.06.2020)

Dzhanenova S. (2019) *Pochemu vazhno razvivat’ «myagkuyu silu» Kazakhstana?* [Why is it important to develop soft power in Kazakhstan? URL:https://forbes.kz/life/opinion/pochemu_vajno_razvivat_myagkuyu_silu_kazakhstana/? (15.12.2020)

Nurdavletova S., Kuramaeva G.(2019) *Politika «Myagkoj sily» KNR v otnoshenii stran central’noj Azii (na primere Kazakhstana)* [China’s “Soft Power” policy towards Central Asian countries (on the example of Kazakhstan)] URL:https://www.ca-c.org/online/2018/journal_rus/cac-03/02.shtml (10.09.2020)

Bulekbaev S., Bulekbaeva R.(2020) *Methodological problems of social science in the context of modern challenges* [Methodological problems of social science in the context of modern challenges.] Monograph. Almaty, 162p.

Dirk Van Damm (2018), *Oslablenie rosta mejdunarodnoi stydenneskoj mobilnosti* // *Mejdunarodnoe vysshee obrazovanie* [Weakening the growth of international student mobility] *International higher education* – vol.93

John K Hudzik (2020) *Higher education internationalists need to be disruptive*. URL: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200501144452900>

Filip Dj. Altbah, Hans de Wit (2018) *Trudnye vremena dlia internatsionalizatsii vysshego obrazovaniya?* [Difficult times for the internationalization of higher education?] *International higher education* – vol.93

Open-Doors-2017. (2018) URL: <https://www.iie.org/Research-and-Insights/Publications/Open-Doors-2017>. (30.11.2018)

COVID-19 Information and Resources. URL: <https://www.iie.org/Connect/COVID-19> (2020-11-11)

Knowledge, networks and nations: global scientific collaboration in the 21st century, ISBN: 978-0-85403-890-9 © The Royal Society, 2011, 6–9 Carlton House Terrace London. 113.

4-бөлім
**ШЫҒЫС ЕЛДЕРІНІҢ
ТАРИХЫ**

Section 4
HISTORY OF THE EAST

Раздел 4
ИСТОРИЯ СТРАН ВОСТОКА

Н.Б. Ем*, Л.Г. Цой

Казахский национальный университет им аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы

*e-mail: Natalya.Yem@kaznu.kz

ЭТНИЧЕСКАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ ДЕТЕЙ В ЭТНИЧЕСКИ СМЕШАННЫХ СЕМЬЯХ: ТЕМАТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ В ИСТОРИОГРАФИИ

Этническая идентичность детей в этнически смешанных семьях представляет значительный академический интерес. С целью определения основных тематических проблем в данной работе автор проводит историографическое исследование степени изученности этнической идентичности детей в этнически смешанных семьях. На основе данных историографических источников были систематизированы специальные исследования изучаемой проблемы методом проблемно-хронологического и компаративного анализа. В частности, были подвергнуты анализу исследования в поисковой системе Google Scholar, связанные с вопросами детей в этнически смешанных браках в англоязычном поисковом запросе. В статье были систематизированы проблемные блоки: теории этнических и расовых категорий в идентификации, влияние места и этапов социализации на этническую идентичность, роль социальной практики в формировании этнической идентичности. Таким образом, автор определил три направления специальных исследований проблемы этнической идентичности детей с двойной этнической принадлежностью в результате межэтнического брака. Тематический анализ текстов выявил недостаточную изученность этнической идентичности в этнически смешанных семьях, в частности корейцев за рубежом. Данный анализ имеет ряд ограничений, которые ставят задачу для последующего рассмотрения в контексте изучения особенностей этнической идентичности зарубежных корейцев с учетом специфики истории и культуры страны пребывания.

Ключевые слова: этническая идентичность, межэтнические семьи, историография, специальные исследования, двойная этническая принадлежность.

N.B. Yem*, L.G. Tsoy

Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty

*e-mail: Natalya.Yem@kaznu.kz

Ethnic identity of children in ethnic-mixed families: thematic analysis

The ethnic identity of children in ethnically mixed families is of considerable academic interest. In order to determine the main thematic problems in this work, the author conducts a historiographic study of the degree of study of the ethnic identity of children in ethnically mixed families. On the basis of these historiographic sources, special studies of the problem under study were systematized by the method of problem-chronological and comparative analysis. In particular, they analyzed research in the Google Scholar search engine related to the issues of children in ethnically mixed marriages in an English-language search. The article systematized problem blocks: theories of ethnic and racial categories in identification, the influence of the place and stages of socialization on ethnic identity, the role of social practice in the formation of ethnic identity. Thus, the author has identified three areas of special research into the problem of ethnic identity of children with dual ethnicity as a result of interethnic marriage. Thematic analysis of the texts revealed insufficient knowledge of ethnic identity in ethnically mixed families, in particular Koreans abroad. This analysis has a number of limitations, which set the task for further consideration in the context of studying the peculiarities of the ethnic identity of foreign Koreans, taking into account the specifics of the history and culture of the host country.

Key words: ethnic identity, interethnic families, historiography, special studies, dual ethnicity.

Н.Б. Ем*, Л.Г. Цой

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.,

*e-mail: Natalya.Yem@kaznu.kz

Этникалық араласқан отбалардағы балалардың этникалық бірлігі: тарихының тематикалық талдауы

Этникалық аралас отбасылардағы балалардың этникалық сәйкестігі айтарлықтай академиялық қызығушылық тудырып отыр. Бұл жұмыстағы негізгі тақырыптық мәселелерді анықтау мақсатында авторлар этникалық аралас отбасылардағы балалардың этникалық сәйкестігін зерттеу дәрежесіне тарихнамалық зерттеу жүргізді. Осы тарихнамалық дереккөздер негізінде зерттелетін проблеманы арнайы зерттеу проблемалық-хронологиялық және салыстырмалы талдау әдісімен жүйеленді. Атап айтатын болсақ, олар Google Scholar іздеу жүйесіндегі ағылшын тіліндегі іздеу кезінде этникалық аралас некеде тұрған балалар мәселелеріне қатысты зерттеулерді талдаған болатын. Мақалада проблемалық блоктар жүйеленген: сәйкестендірудегі этникалық және нәсілдік категориялардың теориялары және әлеуметтенудің орны мен кезеңдерінің этникалық сәйкестілікке әсері, этникалық сәйкестікті қалыптастырудағы әлеуметтік практиканың рөлі. Сонымен, автор этносаралық некенің нәтижесінде қос этникалық балаларды этникалық сәйкестендіру мәселесін арнайы зерттеудің үш бағытын анықтап көрсетті. Мәтіндердің тақырыптық талдауы этникалық аралас отбасылардағы, атап айтқанда, шетелдегі корейлердегі этникалық сәйкестікті жеткіліксіз зерттегенін анықтады. Сонымен қатар бұл талдауда бірқатар шектеулер бар, олар қабылдаушы елдің тарихы мен мәдениетінің ерекшеліктерін ескере отырып, шетелдік корейлердің этникалық сәйкестігінің ерекшеліктерін зерттеу тұрғысында одан әрі қарастыру міндетін қойды.

Түйін сөздер: этникалық сәйкестік, этносаралық отбасылар, тарихнама, арнайы зерттеулер, қос этникалық тиістілік.

Введение

В современных условиях глобализации и интернационализации этническая идентификация индивидуумов, рожденных в этнически смешанных семьях, представляет значительный академический интерес. Казахстан является государством с продолжительной историей совместного проживания представителей более 100 этнических групп. Правительственные программы в области национальной политики являются приоритетным направлением, которое поддерживает традиции «лаборатории народов». Новое поколение казахстанцев состоит и из представителей межэтнических семей, вобравших в себя особенности мультикультурализма на постсоветском пространстве. История каждого этноса в Казахстане является уникальной. Так, на территории Казахстана более 80 лет проживает корейская диаспора. В качестве представителей зарубежных корейцев они по-прежнему сохраняют свою этническую идентичность. Однако со временем общество наблюдает новые тенденции межэтнического взаимодействия, присущие корейцам, как одной из этнических групп многонационального Казахстана. Официальные данные Фонда зарубежных корейцев за пределами Корейского полуострова насчитывают более семи миллионов корейцев. Исторические факты свидетельствуют, что в результате межэтнического брака,

рождения в межэтнической семье, а также, будучи приемными детьми в семье с иной этнической принадлежностью, многие из них также испытывают значительные трудности в определении своей этнической принадлежности в ином этническом окружении.

Обоснование выбора цели и задач

Вопросы этнической идентификации были в центре внимания ученых во все времена. Целью данной работы является определение основных тематических блоков академического интереса к этнической идентичности детей в межнациональных семьях. В качестве пилотажного исследования объектом были выбраны полнотекстовые статьи на платформе Google Scholar, а предметом поиска стали темы исследований в статьях о межнациональных семьях. Авторы предполагают, что в академической литературе могут выделены следующие блоки: рассмотрение с теоретических позиций; изучение вопроса с учетом особенностей места и этапов социализации индивидуумов из смешанных семей; отдельное внимание ученых к проблемам реализации социальных программ в рамках государственной политики. Определение данных тематических блоков имеет ряд ограничений, поэтому могут быть применены к вопросу изучения этнической идентичности детей в сме-

шанных браках с определенной долей осторожности.

Методология исследования

Автор данной работы делает попытку пилотажного историографического исследования по определению степени изученности этнической идентификации зарубежных корейцев в этнически смешанных семьях. На основе данных историографических источников, размещенных в интернет поисковых системах, были систематизированы специальные исследования изучаемой проблемы.

Опираясь на теоретическое наследие историографической науки, автор использовал базовые методы исторического исследования. Историографические источники по этнической идентичности теоретически могут быть классифицированы по видам, происхождению и авторству. В результате была выявлена степень влияния историографических источников на развитие изученности этнической идентичности. В данной работе автор ограничивает сферу выборки только специальными исследованиями, включающими в себя научные статьи. Основным предметом рассмотрения автор принял научные статьи по этнической идентификации детей в этнически смешанных семьях. Это может предоставить фиксируемый в пределах определенных сроков тип историографических исследований, который доказывает предполагаемый научный результат.

Таким образом, были выявлены основные объекты исследований в данной работе, по которым определены дискуссионные вопросы темы этнической идентификации детей в межэтнических семьях. При этом автор исключает из поля рассмотрения исследования обобщающего характера, что позволит сконцентрироваться только на проблемно-теоретическом рассмотрении изучаемого вопроса. Исследование проводилось на платформе Google Scholar. Поисковая система по полным текстам научных публикаций всех форматов и дисциплин работает с ноября 2004 года. Индекс Google Scholar включает данные из большинства рецензируемых онлайн-журналов крупнейших научных издательств Европы и Америки. В частности, были подвергнуты анализу исследования в поисковой системе Google Scholar, связанные с вопросами детей в этнически смешанных браках. Кроме того, методом проблемно-хронологического и компаративного анализа автор исследует работы в рамках выше-

указанных ключевых вопросов в англоязычном поисковом запросе. Всего было выявлено 25180 научных документов, которые были систематизированы в три блока: теории этнических и расовых категорий в идентификации, влияние места и этапов социализации на этническую идентичность, роль социальной практики в формировании этнической идентичности. Сбор данных был проведен в период сентябрь – октябрь 2020 года с использованием личного входа авторов в систему GoogleScholar.

Методика исследования проводилась на основе тематического анализа. Этот метод предусматривает систематизацию и организацию данных названий историографических источников, а также контент-анализа аннотаций, в результате которых автор записывал отдельные наблюдения и цитаты, фиксируя их в определенные коды. Таким образом, тематический анализ подразумевает поиск тем, когда исследуемый феномен повторялся несколько раз в анализируемых источниках. Написание заметок «мемос» (memos) в ходе проведения исследования и во время возникновения идей при сборе текстовой информации подразумевало аннотацию и выделение данных вручную, когда автор записывал идеи по ходу процесса.

Результаты и обсуждение

Наиболее значительных результатов достигли исследователи в изучении теоретических вопросов этнической идентификации для разных расовых и этнических групп. Считается, что социально сконструированные расовые группы имеют границы, которые определяют их членство. Так, на материалах США получено: «принимая во внимание преобладание многорасовых и смешанных предков азиатских ответов с 1980 года, азиатские многорасовые могут быть новой социально признанной расовой категорией» (Carolyn A. Liebler, 2016). Концепция «смешанной расы» и терминологию, используемую для описания группы, определяла национальная перепись. Авторы изучали варианты для людей, которые в силу своего происхождения определяли «смешанную» идентичность в вопросах расы и этноса (Aspinall, P.J., 2009). Изучение моделей развития расовой и этнической идентичности было проведено в сравнении с общим процессом личностного развития, в результате были сделаны методологические и теоретические предложения их взаимодействия (Joel R. Sneed, Seth J. Schwartz & William E. Cross, Jr., 2006).

Вопросы межпоколенной преемственности в этнической идентичности положили основу для теорий ассимиляции. Теоретическое обоснование сегментированной ассимиляции полезно стимулировало дебаты об опыте и позициях так называемого «нового второго поколения» в США, а в последнее время и в Европе (MiriSong, 2010). Имея многочисленные исследования об опыте смешанных браков, ученые фиксировали «мы очень мало знаем о том, что происходит в следующем поколении: союзы многорасовых людей, которые являются детьми семейных пар». Дальнейшие результаты приводили к исследованиям о влиянии смешанной идентичности на выбор брачного партнера (MiriSong, 2015). В результате формирования этнически смешанной семьи происходит новый формат выбора этнической принадлежности для мигрантов и смешанных брачных пар. Так, изучается изменение этнической самоидентификации с середины подросткового возраста до среднего взрослого среди репрезентативной выборки взрослых детей-иммигрантов. В соответствии с теорией жизненного пути результаты показывают, как идентичности развиваются в течение почти четверти века под влиянием социально-исторических контекстов и отношений с другими (Cynthia Feliciano and Rubén G. Rumbaut, 2018).

Теории этнической идентичности продемонстрировали различные примеры групповой идентичности на примере отдельных этнических общин. Syed, M., & Azmitia, M. использовали нарративный подход при изучении этнической идентичности на примере 191 представителя разных этнических групп. Повествования участников исследования о своем знакомстве с этнической принадлежностью значительно отличались в зависимости от «этноса и статуса этнической идентичности». Процесс формирования этнической идентичности в течение жизни были описаны в воспоминаниях. Данное исследование продемонстрировало важность изучения того, «как этническая принадлежность воспринимается собственными словами молодых людей как средство понимания развития этнической идентичности» (Syed, M., & Azmitia, M., 2008). Другой исследователь, используя метод нарратива, выдвигает теоретическую дискуссию за пределы опыта «смешанных» людей, чтобы определить пути формирования через воспитание детей путем привития им ценностей национального происхождения, культуры и веры (Nora Lester Murad, 2005). В другой работе были изучены ирландцы второго поколения в Англии. Их по-

зиции в многонациональной Великобритании сравниваются с позициями «видимых» этнических меньшинств (Walter, B., Hickman, M.J., Morgan, S. and Bradley, J., 2005).

Обзор теоретических и эмпирических исследований по «этнической идентичности среди многоэтнических, биэтнических подростков» в значительной по своему анализу статье проводит Melinda A. Gonzales-Backen. Она использовала культурно-экологическую теорию в объяснении развития этнической принадлежности подростков с двойной этнической принадлежностью. Она расширяет понимание формирования этнической идентичности среди биэтнических подростков «от акцента на этнических ярлыках и единственного взгляда на этническую идентичность до акцента на многомерных процессах формирования этнической идентичности через призму культурно-экологической модели» (Melinda A. Gonzales-Backen, 2013). Таким образом, в качестве отдельного направления исследования были определены исследования, положившие основу различным теоретическим точкам зрения в данном контексте.

Вторым направлением предмета исследований определены особенности этапов и места социализации индивидуумов, которые оказывали влияние на этническую идентичность. Среди академических исследований был получен результат, что этническая идентичность и самооценка считаются двумя измерениями самосознания. Эта модель предполагает, что восприятие индивида и восприятие этнической группы влияют на представления о себе. Smith, Emilie Phillips и его коллеги на основе выборки 100 подростков изучили связь этнической идентичности с самооценкой, воспринимаемой самооэффективностью и просоциальным отношением. Исследование показало, что чувство принадлежности молодых людей к своей этнической группе, наряду с положительным восприятием себя, оказывают сильное влияние на их чувства относительно их способности достигать успеха в школе и в жизни (Smith, Emilie Phillips; Walker, Katrina; Fields, Laurie; Brookins, Craig C.; Seay, Robert C., 1999).

Другое исследование показало, как семейные и другие переменные влияют на этническую самоидентификацию и этнические установки и практики. В частности, Kristine Nystad и его коллеги изучили, как контекст и происхождение сообщества (моноэтнический или смешанный) связаны с этнической идентичностью. На примере подростков в Норвегии было выяснено, «в

какой степени саамские подростки идентифицируют себя как норвежские, саамские или бикультурные? Каковы взаимоотношения между типом этнической общности, типом происхождения (моноэтнический или смешанный) и этнической самоидентификацией? Кроме того, авторы получили результат, что «этническое поведение было в значительной степени связано как с семейным, так и с региональным контекстом; этническая самоидентификация была связана с другими компонентами этнической идентичности» (Kristine Nystad, Anna Rita Spein, Asta Mitkija Balto & Benedicte Ingstad, 2017).

Опыт этнической идентичности изучался в более широком масштабе, когда в результате взаимодействия этносов за основу принималось многоэтническое общество. Исследователи изучали то, как мультикультурализм обсуждается и практикуется, формирует важную структуру для формирования «смешанной» этнической идентичности. Такие работы изучали опыт, как молодые мигранты японско-филиппинского «смешанного» происхождения осознают свою этническую принадлежность в Японии (Fiona-Katharina Seiger, 2019). Другие авторы искали ответ на вопрос о том, отличается ли ребенок «заметно» от других детей в японском обществе, и то, как его родители и учителя воспринимают их положение, являются основными факторами, формирующими опыт детей (Shuko Takeshita, 2019). Другое исследование анализирует этническую идентификацию детей смешанных пар среди этнической группы в Латинской Америке и роль в этом родителей с использованием данных переписи (Eduardo Valenzuela & M. Belén Unzueta, 2015). Национально-смешанный человек, определяемый как человек, чьи родители родились в разных странах, может иметь множественную социализацию и идентифицировать себя с разными нациями. Изучение этой популяции позволяет нам таким образом исследовать процесс национальной идентификации (Unterreiner, A., 2017).

Интересна практика именования детей смешанных пар, которая показывает, как их выбор связан с расовым, этническим и религиозным происхождением пар, ожиданиями семьи происхождения и социального контекста. Идентифицированы три процесса именования: двойные имена для обозначения «договора о равенстве» между культурным наследием родителей, чередование имен для отражения «взаимной миграции» пары с течением времени и имен, которые передают этническую и религиозную принадлежность меньшинств (Francesco Cerchiaro, 2017).

Вопросы государственной социальной политики в отношении детей из семей со смешанным происхождением были выделены в обзоре в качестве третьей темы выборки. Исследование белых матерей детей смешанного происхождения подтверждает важность более детального изучения расовой идентичности белых матерей, чем обычно, в исследованиях семей смешанного происхождения (Britton, J., 2013). Тем не менее, отцы также участвуют в жизни детей и играют свою роль в передаче семейного и культурного наследия из поколения в поколение. Они также «формируют официальные категории и повседневные термины, используемые для установления партнерских отношений через этнические границы и для людей, чьи родители принадлежат к различным этническим группам» (Edwards, R., 2015).

Опыт изучения смешанных родительских пар принес новые результаты о том, как родители договариваются о своем понимании со своим партнером, когда они придерживаются расходящихся взглядов в воспитании смешанных детей (Edwards, Rosalind; Caballero, Chamion; Puthussery, Shuby, 2010). Исследователи обнаружили, что дети от смешанных родителей извлекали выгоду из более высокого родительского человеческого капитала и более высокого уровня владения английским языком и были отброшены из-за более низких образовательных установок и менее стабильной семейной ситуации (Emonds, V., & van Tubergen, F., 2014).

Исследователь Mu, G.M. дал оценку статистической корреляции в отношении взаимодействия между уровнем владения языком и чувством этнической идентичности, связанной с различными этническими группами, на примере 18 исследований (Mu, G. M., 2014). На основе мета-анализа было выявлено, что в совокупности эти исследования указывают на статистически значимую умеренную положительную корреляцию между чувством этнической идентичности и уровнем знаний о «языке наследия» в разных этнических группах.

В отношении зарубежной корейской диаспоры ученые пришли к выводам, что «корейцы» пересмотрят свою собственную идентичность в контексте глобализации, которая и подтолкнет корейское правительство к пересмотру мультикультурного образования, особенно в перспективе воссоединения двух Корей (Shin, J., 2019).

Значительное количество исследований было посвящено изучению конструирования идентичности для корейских американцев второго поко-

ления, так, основные выводы иллюстрируются на примерах из корейско-американской литературы и корейско-американских историй жизни второго поколения. В статьях поддерживается идея, что «быть корейским американцем – это не просто быть корейцем в Америке. Быть корейским американцем – это идентичность, которая постоянно изобретается и переизобретается из поколения в поколение и проявляется в различных индивидуальных и коллективных представлениях» (Flink Concilus, 2005).

Заключение

Подводя итоги предварительного пилотажного исследования, автор делает вывод, что с определенной долей осторожности можно структурировать научные исследования в рам-

ках рассмотрения в следующие три блока предмета изучения. Анализ выборки показал выделенные категории: теории этнических и расовых категорий в идентификации индивидуумов по этническому признаку; влияние места и этапов социализации индивидуумов на этническую идентичность; роль социальной практики в формировании этнической идентичности отдельных групп индивидуумов. Как результат, тематический анализ текстов выявил недостаточную изученность этнической идентичности в этнически смешанных семьях, в частности корейцев за рубежом. Данный анализ имеет ряд ограничений, которые ставят задачу для последующего рассмотрения в контексте изучения особенностей этнической идентичности зарубежных корейцев с учетом специфики истории и культуры страны пребывания.

Литература

- Aspinall, P. J. (2009). 'Mixed race', 'mixed origins' or what? Generic terminology for the multiple racial/ethnic group population. *Anthropology Today*, vol.25, no.2, pp.3–8. doi:10.1111/j.1467-8322.2009.00653.x
- Britton, J. (2013). Researching white mothers of mixed-parentage children: the significance of investigating whiteness. *Ethnic and Racial Studies*, vol.36, no.8, pp.1311–1322. doi:10.1080/01419870.2013.752101
- Carolyn A. Liebler (2016). On the Boundaries of Race: Identification of Mixed-heritage Children in the United States, 1960 to 2010. *Sociology of Race and Ethnicity*, vol.2, no. 4, pp. 548-568. <https://doi.org/10.1177/2332649216632546>
- Cerchiaro, Francesco. (2017) 'In the name of the children': mixed couples' parenting analysed through their naming practices. *Identities*, DOI: 10.1080/1070289X.2017.1353314
- Concilus, Flink. (2005). Second Generation Korean American Identity Construction: The Influences of Language, Friendship, and Race. *International Area Review*. Vol. 8, no.1, pp.85-102
- Cynthia Feliciano, Rubén G. Rumbaut. (2018). Varieties of Ethnic Self-Identities: Children of Immigrants in Middle Adulthood. *Journal of the Social Sciences*, vol. 4, no.5, pp. 26-46
- Edwards, R. (2015). Partnered fathers bringing up their mixed-/multi-race children: an exploratory comparison of racial projects in Britain and New Zealand. *Identities*, vol.24, no.2, pp.177–197. doi:10.1080/1070289x.2015.1091320
- Edwards, Rosalind; Caballero, Chamion; Puthussery, Shuby. (2010). Parenting children from 'mixed' racial, ethnic and faith backgrounds: typifications of difference and belonging. *Ethnic & Racial Studies*, vol. 33, no.6, pp.949-967
- Emonds, V., & van Tubergen, F. (2014). Mixed Parents, Mixed Results. *Sociological Perspectives*, vol.58, no.2, pp.145–167. doi:10.1177/0731121414563354
- Gonzales-Backen, Melinda A. (2013). An Application of Ecological Theory to Ethnic Identity Formation among Biethnic Adolescents. *Family Relations*, vol.62, no.1, pp. 92-108
- Joel R. Sneed, Seth J. Schwartz & William E. Cross, Jr. (2006) A Multicultural Critique of Identity Status Theory and Research: A Call for Integration, *Identity: An International Journal of Theory and Research*, vol.6, no.1, pp.61-84, DOI: 10.1207/s1532706xido601_5
- Miri Song (2010). What happens after segmented assimilation? An exploration of intermarriage and 'mixed race' young people in Britain, *Ethnic and Racial Studies*, vol.33, no.7, pp.1194-1213, DOI: 10.1080/01419871003625271
- Miri Song. (2015). What Constitutes Intermarriage for Multiracial People in Britain? *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, vol.662, no.1, pp.94-111
- Mu, G. M. (2014). A meta-analysis of the correlation between heritage language and ethnic identity. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, vol.36, no.3, pp.239–254. doi:10.1080/01434632.2014.909446
- Murad, Nora Lester (2005). The Politics of Mothering in a "Mixed" Family: an Autoethnographic Exploration, *Identities*, vol.12, no.4, pp.479-503, DOI: 10.1080/10702890500332642
- Nystad, Kristine; Spein, Anna Rita; Balto, Asta Mitkija & Ingstad, Benedicte. (2017). Ethnic identity negotiation among Sami youth living in a majority Sami community in Norway. *International Journal of Circumpolar Health*, vol.76, no.1, DOI: 10.1080/22423982.2017.1316939
- Seiger, Fiona-Katharina. (2019). 'Mixed' Japanese-Filipino identities under Japanese multiculturalism. *Social Identities*, vol.25, no.3, pp.392-407, DOI: 10.1080/13504630.2018.1499225

Shin, J. (2019). Ways of living in the context of globalization: How South Korean minority adolescents construct their identities. In J. McKenzie (Ed.), *Globalization as a Context for Youth Development. New Directions for Child and Adolescent Development*, 164, pp.83–98.

Smith, Emilie Phillips; Walker, Katrina; Fields, Laurie; Brookins, Craig C.; Seay, Robert C. (1999). Ethnic Identity and Its Relationship to Self-Esteem, Perceived Efficacy and Prosocial Attitudes in Early Adolescence. *Journal of Adolescence*, vol.22, no.6, pp.867-880

Syed, M., & Azmitia, M. (2008). A narrative approach to ethnic identity in emerging adulthood: Bringing life to the identity status model. *Developmental Psychology*, vol.44, no.4, pp.1012–1027

Takeshita, Shuko. (2019). Mixed children in Japan: from the perspective of passing. *Asian Ethnicity*. DOI: 10.1080/14631369.2019.1639132

Valenzuela, Eduardo; Unzueta, M. Belén. (2015). Parental transmission of ethnic identification in mixed couples in Latin America: the Mapuche case. *Ethnic and Racial Studies*, vol.38, no.12, pp.2090–2107. <http://dx.doi.org/10.1080/01419870.2015.1037782>

Unterreiner, A. (2017). The Identity Construction of Nationally Mixed People: The Impact of Parental Transmission and Socialization outside the Family. *Studies in Ethnicity and Nationalism*, vol.17, no.1, pp.25–43. doi:10.1111/sena.12221

Walter, B., Hickman, M.J., Morgan, S. and Bradley, J. (2005). The limitations of whiteness and the boundaries of Englishness: second-generation Irish identifications and positionings in multiethnic Britain. *Ethnicities*, vol.5, no.2, pp.160-182. DOI: 10.1177/1468796805052113

МАЗМҰНЫ – СОДЕРЖАНИЕ – CONTENTS

1-бөлім Шығыс филологиясы	Section 1 Восточная филология	Раздел 1 Oriental philology
<i>Палтөре Ы.М.</i> Әл-Фарабидың «Усул ғылым ат-табия» атты трактаты мәтініндегі Құран аяттарына талдау 4		
<i>Қабадайы О.</i> Мұстафа Кемал Ататүрік дәуіріндегі түрік тілі зерттеулері 11		
<i>Dadras I S.M., Izadi O., Rezaei S.</i> The Origins of the Term “Luri Language”: a Historical Investigation 20		
2-бөлім Азия мен Африка елдерінің саясаты және халықаралық қатынастары	Section 2 Politics and international relations of Asian and African countries	Раздел 2 Политика и международные отношения стран Азии и Африки
<i>Dwivedi Anand Prakash Sharma</i> Changing characteristics of the caste system in India 32		
<i>Saduakassov A.T., Zhumadilova G.T.</i> The reasons behind the failure of Jahangir Khoja’s regime in Kashghar 41		
<i>Akylbay A., Arzykulov A.</i> Pension reform and the solution of the housing problem: Singapore and Kazakhstan 51		
<i>Karabassova A.B., Abylkassymova A.B.</i> The practical significance of Xi Jinping’s concept of shared development 58		
3-бөлім Шығыс елдеріндегі білім беру жүйесі	Section 3 The education system in the East	Раздел 3 Система образования в странах Востока
<i>Aldabek N.A., Turar A.S., Gabdullin K.T.</i> The nature of development of the education system during the transformation of Indian and Pakistani society 68		
<i>Жакьянова А.М., Канагатов М.К.</i> Халықаралық академиялық ұтқырлықты дамыту мәселелері 77		
4-бөлім Шығыс елдерінің тарихы	Section 4 History of the East	Раздел 4 История стран Востока
<i>Ем Н.Б., Цой Л.Г.</i> Этническая идентичность детей в этнически смешанных семьях: тематический анализ в историографии 88		